Finansutskottets betänkande 1987/88:30

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 1, 3 och 6 och prop. 1987/88:100 bil. 9)

FiU 1987/88:30

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Under våren har prognoserna över den internationella utvecklingen justerats upp. I den svenska ekonomin råder högkonjunktur med ett efterfrågetryck som har lett till arbetskraftsbrist inom flera sektorer av ekonomin. Den konstaterade överhettningen av ekonomin med ett ökat inflationstryck som följd kräver en finanspolitisk åtstramning. Mot den bakgrunden tillstyrker utskottet förslagen i propositionen att höja oljeskatten och tobaksskatten samt att genomföra en likviditetsindragning i företagen. Enligt utskottets mening är emellertid den i propositionen föreslagna stabiliseringspolitiska åtstramningen inte tillräcklig. Utskottet förordar därför att folkpartiets mer långtgående förslag till höjning av oljeskatten genomförs. Skatten bör sålunda höjas med 200 kr./m^3.

Utskottet ser lönebildningen som ett avgörande problem i svensk ekonomi och det finns anledning att ifrågasätta förhandlingssystemet. Ett sätt att möjliggöra reallöneökningar efter skatt vid mycket låga nominella lönepåslag är att sänka inkomstskattesatserna. En förutsättning för en sådan skattesänkning är emellertid att parterna på arbetsmarknaden blir överens om att den skall resultera i lägre nominella lönehöjningar.

Utskottet understryker att den eftersträvade dämpningen av den inhemska efterfrågan måste riktas mot konsumtionen. Kapitalbildningen måste öka och industriinvesteringarna måste även fortsättningsvis ligga på en hög nivå. De senaste årens konsumtionsledda tillväxt måste brytas.

Mot förslaget till inriktning av den ekonomiska politiken i vad avser grundläggande strukturella åtgärder och frågor rörande lönebildningen reserverar sig företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern i två gemensamma reservationer. Reservanterna anser att vissa besparingar på statsbudgeten är nödvändiga och att marginalskatterna måste sänkas inför 1989 års avtalsrörelse.

Vänsterpartiet kommunisterna reserverar sig till förmån för de riktlinjer som anges i partimotionen om den ekonomiska politiken och som innebär att delar av efterfrågan och konsumtionen omfördelas till förmån för de sämst ställda. Avsevärda förstärkningar föreslås till den gemensamma sektorn finansierade genom en högre företagsbeskattning.

I betänkandet behandlas regeringens förslag till likviditetsindragning

1 *Riksdagen 1987/88. 5 saml. Nr 30*

från de större företagen. Utskottet har låtit lagrådet granska förslaget och gör med anledning härav vissa förtydliganden beträffande vad som skall avses med likvida tillgångar och när dispens bör kunna ges. Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet propositionens förslag.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet avstyrker förslaget i en reservation. Vänsterpartiet kommunisterna förordar i en reservation att de medel som placeras på likviditetskonto skall finansiera utbyggnad av den offentliga sektorn.

Utskottet konstaterar att statens finanser har förbättrats mycket snabbt. Detta får emellertid inte tas till intäkt för att nu lätta på budgetpolitiken. Tvärtom kvarstår kravet på en mycket stram budgetpolitik. Under de närmaste åren föreligger risk för att budgetunderskottet ånyo ökar. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att motverka en sådan utveckling. Erforderliga satsningar måste därför vara finansierade och åstadkommas genom omfördelningar inom givna eller minskade budgetramar.

I fyra reservationer redovisar företrädarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna var för sig sina förslag till budgetpolitiska riktlinjer.

Andra frågor som tas upp i betänkandet berör bl. a.:

- En god miljö som mål för den ekonomiska politiken. Reservationer från centern och vänsterpartiet kommunisterna. Gemensam motiveringsreservation från moderata samlingspartiet och folkpartiet.
- Skattepolitiken. Reservationer från samtliga oppositionspartier var för sig.
- Kredit- och valutapolitiken. Reservation från moderata samlingspartiet resp. vänsterpartiet kommunisterna samt gemensam reservation från folkpartiet och centern.
- Privatisering eller nationalisering. Gemensam reservation från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern samt reservation från vänsterpartiet kommunisterna.

Inledning

I proposition 1987/88:150 (kompletteringspropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Reviderad finansplan* (finansdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

3. godkänna beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1988/89,

4. godkänna beräkningen av förändringar i anslagsbehållningar för budgetåret 1988/89,

5. godkänna beräkningen av förändringen i dispositioner av rörliga krediter för budgetåret 1988/89,

6. godkänna beräkningen av Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1988/89,

7. anta förslaget till inkomst- och utgiftsstat rörande Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1988/89,

8. till Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 53 000 000 000 kr.,

9. godkänna de allmänna riktlinjer för stöd till näringslivet som har förordats i propositionen,

10. anta det i propositionen framlagda och av lagrådet granskade förslaget till lag om avgifter för vissa statliga garantier,

11. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om hypoteksföreningar,

12. godkänna vad som i propositionen anförts om räntebärande placeringar av statliga medel,

13. för budgetåret 1988/89 till anslaget Ränteersättningar m. m., under sjunde huvudtiteln, anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

14. statliga kreditgarantier,

15. årsbokslut för staten 1986/87,

16. utvecklingen av styrningen av den statliga verksamheten,

17. arbetet med fördelningsmodeller.

Vid bilaga 1 Reviderad finansplan har fogats som

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1988,

Bilaga 1.2 Svensk ekonomi 1988–1991,

Bilaga 1.3 Långtidsbudget för perioden 1988/89–1992/93,

Bilaga 1.4 Utdrag ur riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1988/89,

Bilaga 1.5 Riksgäldskontorets beräkning av anslaget räntor på statsskulden, m. m. budgetåret 1988/89,

Bilaga 1.6 Reviderat förslag till statsbudget för budgetåret 1988/89,

Bilaga 1.7 Bilagor till Stöd till näringslivet.

Propositionen har hänvisats enligt följande:

bilaga 1 Reviderad finansplan till finansutskottet,

bilaga 2 Socialdepartementet till socialförsäkringsutskottet med undantag av punkt H 2 som remitterats till socialutskottet,

bilaga 3 Finansdepartementet till finansutskottet med undantag för punkterna 3 och 6 som remitterats till skatteutskottet,

bilaga 4 Utbildningsdepartementet till utbildningsutskottet,

bilaga 5 Arbetsmarknadsdepartementet till arbetsmarknadsutskottet med undantag av littera D som remitterats till socialförsäkringsutskottet,

bilaga 6 Civildepartementet till finansutskottet,

bilaga 7 Miljö- och energidepartementet till jordbruksutskottet,

bilaga 8 Försvarsdepartementet till försvarsutskottet.

Med anledning av propositionen har följande motioner väckts:
1987/88:Fi21 av Per Olof Håkansson (s),
1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m),
1987/88:Fi23 av Oskar Lindkvist m. fl. (s),
1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c),
1987/88:Fi25 av Marianne Andersson (c),
1987/88:Fi26 av Margit Gennser (m),
1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c),
1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp),
1987/88:Fi29 av Erling Bager (fp),
1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1987/88:Fö16 av Carl Bildt m. fl. (m),
1987/88:Ub36 av Larz Johansson och Ylva Annerstedt (c, fp),
1987/88:Jo70 av Bengt Kindbom m. fl. (c, m, vpk),
1987/88:Jo71 av Sten Svensson (m),
1987/88:Jo72 av Olle Grahn och Bengt Rosén (fp),
1987/88:A51 av Nils-Olof Gustafsson och Margareta Winberg (s),
1987/88:A52 av Alf Wennerfors m. fl. (m),
1987/88:A53 av Rune Backlund m. fl. (c).

Motionerna har hänvisats enligt följande:
till skatteutskottet motionerna Fi22 yrkandena 9 och 10, Fi24 yrkandena 10 och 11, Fi28 yrkandena 13 och 14,
till försvarsutskottet motionerna Fi30 yrkande 23 och Fö16,
till socialförsäkringsutskottet motion Fi28 yrkande 15,
till utbildningsutskottet motionerna Ub36 och A53 yrkande 1,
till jordbruksutskottet motionerna Jo70, Jo71 och Jo72,
till arbetsmarknadsutskottet motionerna Fi24 yrkande 17, A51, A52 och A53 yrkandena 2–4,
i övrigt till finansutskottet.

Motion Fi25 har av finansutskottet överlämnats till lagutskottet.

Finansutskottet behandlar

bilaga 1 Reviderad finansplan
i vad avser hemställan under 3 i sitt betänkande om statsbudgetens inkomster för budgetåret 1988/89 (FiU 1987/88:34),
i vad avser hemställan under 4–6 i sitt betänkande om statsbudgetens utgifter för budgetåret 1988/89 (FiU 1987/88:35),
i vad avser hemställan under 7–8 i sitt betänkande om anslag till räntor på statsskulden, m. m. (FiU 1987/88:33),
i vad avser hemställan under 9–11 och 14 i sitt betänkande om statliga garantier (FiU 1987/88:31),

i vad avser hemställan under 12–13 i sitt betänkande om statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel (FiU 1987/88:24).

bilaga 3 Finansdepartementet

i vad avser punkt 1 Sparfrågor i sitt betänkande om ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder (FiU 1987/88:21),

i vad avser punkt 4 Tobaksskatt och punkt 5 Energiskatt på olja i sitt yttrande om höjning av tobaksskatten och energiskatten på olja (FiU 1987/88:5 y) och *överlämnar med yttrandet ärendet till skatteutskottet.*

I detta betänkande behandlar utskottet

dels proposition 1987/88:100 bilaga 9 Finansdepartementet, i vad avser punkt F 8 Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.,

dels proposition 1987/88:150

bilaga 1 Reviderad finansplan, i vad avser momenten 1, 2, och 15–17,

bilaga 3 Finansdepartementet, i vad avser punkt 2 Inbetalning på likviditetskonto,

bilaga 6 Civildepartementet,

dels de med anledning av proposition 150 väckta motionerna

1987/88:Fi21 av Per Olof Håkansson (s),

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1–6 och 12, 15 och 16,

1987/88:Fi23 av Oskar Lindkvist m. fl. (s),

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c), i vad avser yrkandena 1–6, 12–15,

1987/88:Fi26 av Margit Gennser (m),

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c), i vad avser yrkandena 1–4 och 6,

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), i vad avser yrkandena 1–6, 11 och 12,

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1–9, 12–14, 16–18, 19 i här berörd del, 20 och 24,

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1987/88:Fi212 av Hugo Hegeland och Margit Gennser (m) om redovisningen av statens budgetunderskott,

1987/88:Fi214 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkande 3 om beräkning av statsbudgetens inkomster och tillkommande utgiftsbehov,

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m. fl. (c), i vad avser yrkande 10 om Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,

1987/88:Fi702 av Marianne Karlsson (c) om begränsning av tips- och lottovinster,

1987/88:Fi706 av Per Olof Håkansson (s) om samordnad låneförvaltning för sektorsforskningen,

1987/88:Fi708 av Anna Wohlin-Andersson coh Marianne Andersson (c), i vad avser yrkande 1 om översyn av beräkningsunderlaget till finansplan m. m.,

dels den från näringsutskottet överlämnade motionen 1987/88:N57 av Lars Werner m. fl. (vpk) med anledning av proposition 1987/88:149 om auktorisation av finansbolag.

Utskottet har inhämtat *lagrådets yttrande* över i proposition 150 bilaga 3 framlagt förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89. Lagrådets yttrande återfinns som *bilaga 2* till betänkandet.

Bostadsutskottet har inkommit med yttrande över förslaget till inbetalning på likviditetskonto. *Yttrandet* (BoU 1987/88:7 y) fogas som *bilaga 3* till betänkandet.

Skrivelser har inkommit med anledning av förslaget till lag om inbetalning på likviditetskonto från följande företag eller organisationer: Skandigen AB, Sveriges Industriförbund, Byggentreprenörerna, Bohlins Revisionsbyrå AB, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR och Sveriges Speditörförbund.

Företrädare för Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges industriförbund, PKbanken och Svenska Handelsbanken har vid en offentlig utfrågning redogjort för sin syn på den ekonomiska politiken och den ekonomiska utvecklingen. I utfrågningen deltog även professor Karl-Gustaf Löfgren, Lantbruksuniversitetet i Umeå, och professor Assar Lindbeck, Institutet för Internationell ekonomi, samt statsekreterarna Erik Åsbrink, Jan O Karlsson och Ulf Göransson, finansdepartementet.

Propositionernas förslag m. m.

I *proposition 100 bilaga 9* har regeringen (finansdepartementet) under punkt F 8 (s. 112–113) – efter föredragning av statsrådet Bengt K Å Johansson – föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som anförts i propositionen om användning av ifrågavarande anslag för trygghetsåtgärder till följd av utgiftsram för löneökningar,

2. till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 2 589 000 000 kr.

I *proposition 150 bilaga 1* har regeringen (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för bugetregleringen som förordats i propositionen,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

15. årsbokslut för staten 1986/87,
16. utvecklingen av styrningen av den statliga verksamheten,
17. arbetet med fördelningsmodeller.

I proposition 150 bilaga 3 har regeringen (finansdepartementet) under punkt 2 (s. 24–25) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt – föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89.

I proposition 150 bilaga 6 har regeringen (civildepartementet) – efter föredragning av statsrådet Bo Holmberg – berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om vissa utvecklingsfrågor i offentlig verksamhet.

Det i proposition 150 bilaga 3 framlagda förslaget till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89 återfinns i *bilaga 1* till betänkandet.

Motionsyrkandena

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

5. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts om fördelningspolitiken.

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den eknomiska politiken som redovisas i motionen.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ytterligare finanspolitisk åtstramning enligt vad som anförs i motionen.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 i motsvarande del godkänner vad som i motionen anförs om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om den gemensamma sektorns utveckling,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om ett samhällsekonomiskt synsätt inom såväl offentlig sektor som för stöd till näringslivet, i här berörd del.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

3. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts vad gäller god miljö som ett mål för den ekonomiska politiken,

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om målen för den ekonomiska politiken.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om åtgärder på miljöpolitikens område.

Privatisering eller nationalisering av tillgångar

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om privatisering av statliga och kommunala tillgångar.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om utförsäljning till allmänheten av Procordia och PKbanken.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en parlamentariskt sammansatt utredning för att framlägga förslag om överförande av de privata kreditinstituten, de privata affärsbankerna, de privata finansbolagen och investmentbolagen, de privata finansstiftelserna samt de privata försäkringskoncernerna i samhällelig ägo.

1987/88:N57 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om nationalisering av affärsbanker, finansbolag och kreditinstitut samt kreditmarknadsbolag i övrigt.

Lönebildningen

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lönebildningen.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts angående lönebildningen.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om lönebildningen.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som

anförs i motionen om den ekonomiska politikens inriktning mot att skapa förutsättningar för löneökningar som kraftigt förbättrar de lågavlönades reallöner.

Skattepolitiken

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sänkning av marginalskatterna för 1989 i enlighet med vad som föreslagits i motion 1987/88:Sk470.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

13. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om riktlinjer för skattepolitiken inför 1989,

14. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att initiativ tas för att minska risken för kommunalskattehöjningar 1989 i enlighet med det anförda.

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär att skatteskalan för inkomståret 1989 får den utformning som föreslås i motionen.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sänkning av marginalskatten för 1989 m. m. enligt vad som anförs i motionen.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjd skatt på företagens vinster, i enlighet med vad som anförs i motionen,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inkomstskatten för 1989 bör sikta till minskade skatter för låga inkomster och höjda skatter för höga inkomster i enlighet med vad som anförs i motionen,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om indirekta skatter, mervärdeskatt samt slopande av matmomsen,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om en sänkning av matpriserna via ökade livsmedelssubventioner.

Kredit- och valutapolitiken

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad som i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om kredit- och valutapolitiken.

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till avveckling av valutaregleringen.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförs om kredit- och valutapolitiken.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

5. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförs om ett åtgärdsprogram för att motverka den ökande transnationaliseringen och hävda det fackliga och ekonomiska självbestämmandet.

1987/88:N57 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående styrning och reglering av kreditgivningen för vissa ändamål.

Statsskuldspolitiken

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad som i motionen anförts om statsskuldspolitiken.

Inbetalning på likviditetskonto

1987/88:Fi21 av Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om undantagande av de allmännyttiga bostadsföretagen och motsvarande vid tillämpning av lagen om inbetalning på likviditetskonto.

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

12. att riksdagen avslår regeringens förslag om likviditetsindragningar.

1987/88:Fi23 av Oskar Lindkvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att riksorganisationerna Kooperativa Förbundet, HSB:s Riksförbund och Svenska Riksbyggen bör undantas från likviditetsindragning enligt lagförslaget.

1987/88:Fi26 av Margit Gennser (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1987/88:150 vad gäller likviditetskonton,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om kravet på fasta, logiska och konsekventa beskattningsprinciper.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

11. att riksdagen avslår förslaget om lag om inbetalning på likviditetskonto.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

7. att riksdagen beslutar om indragning med 10 miljarder kronor av företagens likvida medel genom beskattning,

8. att riksdagen för budgetåret 1988/89 beslutar anslå 10 miljarder kronor för insatser inom vård, omsorg, skola och kultur samt för snabba åtgärder inom regionalpolitiken.

Prisregleringar

1987/88:Fi24 av Olof Johansson (c) vari yrkas

12. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om att avskaffa den allmänna prisregleringslagen.

Investeringsfonder

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frisläppande av de allmänna investeringsfonderna och investeringsreserverna.

Beräkningsunderlaget för finansplanen

1987/88:Fi708 av Anna Wohlin-Andersson och Marianne Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av beräkningsunderlaget till finansplan m. m.

De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

1987/88:Fi22 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

1987/88:Fi24 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken som förordas i motionen,

15. att riksdagen beslutar att beräkna tillkommande utgiftsbehov netto till 4 000 milj. kr.

1987/88:Fi27 av Alf Svensson (c) vari yrkas

3. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

1987/88:Fi28 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

1987/88:Fi30 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 i motsvarande del godkänner vad som i motionen anförs om de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen,

16. att riksdagen beslutar höja vuxenutbildningsavgiften med 0,25 %,

17. att riksdagen beslutar att till vuxenstudiestöd m. m. för budgetåret 1988/89 anslå ytterligare ett förslagsanslag av 1 200 000 000 kr.,

18. att riksdagen beslutar att till studiemedel m. m. för budgetåret 1988/89 anslå ytterligare ett förslagsanslag av 1 900 000 000 kr.,

24. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 i motsvarande del godkänner vad som i motionen anförs om beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1988/89.

1987/88:Fi214 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

3. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del i avvaktan på slutliga förslag med anledning av kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som i motionen anförts a) beräknar statsbudgetens inkomster, b) beräknar tillkommande utgiftsbehov.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

10. att riksdagen beslutar att beräkna tillkommande utgiftsbehov netto till 4 000 milj. kr.

Tidsjämförelse av budgetunderskott

1987/88:Fi212 av Hugo Hegeland och Margit Gennser (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en rättvisande tidsjämförelse av olika statliga budgetunderskott och av de strukturella och konjunkturella orsakerna till detta underskott.

Samordnad låneförvaltning

1987/88:Fi706 av Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordnad låneförvaltning för sektorsforskningsorganen m. m.

Fördelning av spelvinster

1987/88:Fi702 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att tips- och lottovinster skall delas ut vecka för vecka och att högsta vinstsumma begränsas till 1 milj. kr./vecka.

Propositionen

De kalkyler över den möjliga ekonomiska utvecklingen de närmaste åren som redovisas i denna reviderade finansplan innebär att svensk ekonomi kommer att kunna växa i förhållandevis god takt, med hög sysselsättning och stigande realinkomster utan att den samhällsekonomiska balansen äventyras – men bara under förutsättning att konsumtionsökningen begränsas och lönekostnadernas stegring dämpas påtagligt jämfört med föregående år. För återstoden av år 1988 gäller att den inhemska efterfrågan

ökar i alltför snabb takt i relation till produktionskapaciteten. Tendenserna till överhettning av ekonomin skapar problem genom en snabb löneglidning, stigande import och försämrad bytesbalans.

I detta läge framstår tre uppgifter som centrala för den ekonomiska politiken. Överhettningen måste motverkas genom en dämpning av efterfrågan. Lönebildningen måste påverkas i syfte att åstadkomma en kostnadsutveckling som är förenlig med låg inflation och yttre balans. Ekonomins funktionssätt måste förbättras, så att tillväxt och kapacitetsutvidgande investeringar stimuleras.

Den inhemska efterfrågan bör dämpas genom en *stram finanspolitik*. De stora företagen innehar för närvarande mycket omfattande likvida medel. Mycket talar för att likviditeten medverkat till den kraftiga kreditexpansionen och att den kan bidra till att driva upp lönekostnadsstegringarna. I propositionen föreslås som en del av de finanspolitiska åtgärderna en indragning av de större företagens likviditet som beräknas uppgå till ca 10 miljarder kronor.

För tobaksskatten föreslås en höjning med 5 öre per cigarett. Avdragsreglerna skärps för företagen, så att mervärdeskatten följer inkomstskattereglerna.

En höjning av oljeskatten föreslås med 75 kr./m^3 för finansiering bl. a. av förstärkningen av ubåtsskyddet och höjningen av studiemedlen.

För år 1989 aviseras att grundbeloppet i inkomstskatten sänks med 3–4 procentenheter för i första hand de heltidsarbetande. Dessa skattesänkningar måste finansieras. Regeringen avser att återkomma med förslag om höjd indirekt beskattning.

Penningpolitiken har under längre tid utformats mot bakgrund av en kraftig privat konsumtionsökning och tendenser till överhettning i vissa sektorer. De ekonomiska utsikterna för 1988 ändrar inte förutsättningarna för penningpolitikens inriktning.

Lönebildningen är ett avgörande problem för den svenska ekonomin. Konsekvenserna av avtalsrörelsen är, sägs det i propositionen, sådana att det måste ifrågasättas huruvida det nuvarande lönebildningssystemet förmår åstadkomma en löneutveckling som är förenlig med långsiktig samhällsekonomisk balans. Även för år 1989 bör en utgiftsram, vars storlek skall anges senare, gälla för lönerna i den statliga sektorn. Den aviserade skattesänkningen måste baseras på ett grundläggande samförstånd mellan parterna på arbetsmarknaden om att skattesänkningen skall resultera i lägre nominella kostnadsökningar.

Sammantaget innebär *budgetpolitiken* att budgetunderskottet för 1988/89 beräknas till 6,7 miljarder kronor, vilket är mindre än vad som förutsågs i budgetförslaget i januari. Orsaken till nedrevideringen är dels de förslag som läggs i kompletteringspropositionen, dels att lönestegringen under 1988 nu beräknas bli större än enligt bedömningen i budgetförslaget. Budgetunderskottet under innevarande budgetår beräknas nu till 5,8 miljarder kronor. Såväl för innevarande som nästa budgetår motsvarar underskottet 0,6 % av BNP.

Stora krav ställs på att den statliga verksamheten bedrivs effektivt, rationellt och ändamålsenligt. I propositionen redovisas det arbete som

pågår för att i den statliga budgetprocessen skapa bättre förutsättningar för en utvärdering och analys av den offentliga verksamhetens resultat och därmed förbättra statsmakternas möjligheter att styra den offentliga verksamheten.

Förslagen i propositionen till sparstimulerande åtgärder behandlas i betänkandet FiU 1987/88:21.

Partimotionerna om den ekonomiska politiken

Moderata samlingspartiet framhåller i *motion Fi22* (m) att regeringens misslyckande med den tredje vägens politik är särskilt tydligt när det gäller att lägga en god grund för lönerörelserna. Om inte den ekonomiska politiken läggs om kommer svensk ekonomi att gå en allvarlig kostnadskris till mötes. I motionen hävdas att en fortsättning av nuvarande politik, enligt regeringens egna beräkningar i den reviderade finansplanen, leder till stagnerande ekonomisk tillväxt och snabbt stigande arbetslöshet redan under nästa mandatperiod.

Den politik som moderata samlingspartiet förordar kan sammanfattas på följande sätt:

- Stram finanspolitik. Den antagna ökningen av den totala konsumtionen innebär stora risker för en alltför snabb löneglidning och i förlängningen en inflatorisk överhettning. För att klara denna balansgång måste finanspolitiken skärpas i syfte att ytterligare bromsa i första hand den offentliga konsumtionsökningen. Dessutom måste hushållssparandet öka. Enligt motionärernas mening måste ytterligare besparingar komma till stånd samtidigt med skattesänkningar som stimulerar produktionen i det privata näringslivet.
- Stimulans för hushållssparandet (se betänkande FiU 1987/88:21).
- Sänkt skattetryck genom i första hand sänkta marginalskatter. Skatteförslagen i motionen innebär att den helt övervägande delen av inkomsttagarna fr. o. m. 1991 skall få en marginalskatt på högst 35 % (vid en kommunalskatt på 30 kr.). Inkomsttagare med högre inkomster skall ha en marginalskatt på högst 50 %. Marginalskattereformen måste bl. a. med hänsyn till kommande avtalsrörelse inledas redan 1989 och inte uppskjutas i avvaktan på att den statliga inkomstskatteutredningen fullföljer sitt uppdrag. Om emellertid en marginalskattesänkning kombineras med dels en ytterligare avdragsbegränsning, dels en höjning av momsen, som aviseras i propositionen, blir det omöjligt för löntagarorganisationerna att hålla tillbaka bruttolönekraven. Förutsättningen för en varaktig skattereform är att inflationen inte tillåts höja skattetrycket. Fullt inflationsskydd bör införas.
- Borttagande av förbud och regleringar som hämmar näringslivets utbyggnad.
- Avskaffande av valutaregleringen och anknytning av kronan till EMS, vilket skulle manifestera den fasta växelkurspolitiken.
- Stabila spelregler och slut på den ryckighet och kortsiktighet som präglat den ekonomiska politiken under senare år. Därigenom skapas ett klimat som befrämjar långsiktiga investeringar i näringslivet.

- Bättre fungerande service och trygghet för medborgarna genom att statliga och kommunala monopol bryts upp och privata alternativ släpps fram.

I januari förutsades i moderata samlingspartiets ekonomisk-politiska motion att regeringens passivitet skulle framtvinga ett panikpaket senare under våren i form av skattehöjningar. Den reviderade finansplanen visar att detta var riktigt. Riksbankens räntehöjning ser motionärerna som en ordentlig bakläxa åt regeringens politik samtidigt som den visar att den s. k. tredje vägens ekonomiska politik inte fungerar.

Moderata samlingspartiets ställningstagande till regeringens förslag innebär följande:

- Regeringens sparstimulerande åtgärder avvisas. Nya förslag begärs (jfr FiU 1987/88:21).
- Förslagen om höjd oljeskatt och likviditetsindragning från näringslivet avstyrks.
- Förslaget om höjd tobaksskatt godtas.

Den ekonomiska politiken bör enligt *motion Fi28* (fp) främst ta sikte på de strukturella problem som finns i svensk ekonomi. Ett av grundproblemen är frågan varför den konkurrensutsatta sektorn inte växer tillräckligt för att ge balans i de utrikes betalningarna vid full sysselsättning. Viktiga skäl till detta är enligt motionärerna utvecklingen av konkurrenskraften, bristen på stabila spelregler, kollektiva löntagarfonder m. m.

Den politik som folkpartiet förordar bygger på bl. a. en rejäl skattereform med kraftiga sänkningar av marginalskatten, återinfört inflationsskydd, förnyelse av den offentliga sektorn, stimulans av enskilda alternativ samt goda och stabila förutsättningar för avtalsförhandlingarna.

De kortsiktiga åtgärderna bör stå i god överensstämmelse med en sådan långsiktig strategi.

Enligt motionärerna har bilden av utvecklingen på kort sikt, dvs. 1988–1989, förändrats en del sedan i januari då finansplanen presenterades. Den internationella tillväxten tycks sålunda bli något snabbare, löneökningarna i Sverige kommer väsentligt att överstiga det mål på 4 % som regeringen angav i januari och som en följd bl. a. därav blir även inflationstakten högre. Motionärerna noterar att det i propositionen understryks att en rad åtgärder bör vidtas "i syfte att dämpa den privata konsumtionsuppgången, öka sparandet och underlätta avtalsrörelsen 1989". Folkpartiet delar denna uppfattning. I motionen framhålls emellertid att regeringens förslag är utomordentligt blygsamma eller i det närmaste obefintliga. Den inhemska efterfrågan bör, enligt regeringen, dämpas genom en stram finanspolitik. Regeringen föreslår dock i praktiken endast en mycket blygsam åtstramning, nämligen en höjning av tobaksskatten med 5 öre per cigarett.

Finansministern har, sägs det vidare i motionen, hävdat att likviditetsindragningen från företagen i första hand skulle ha en dämpande effekt på den privata konsumtionen. Motionärerna betvivlar starkt att denna mekanism fungerar på det sätt finansministern tycks förutsätta. Samtidigt anser de att det finns starka principiella invändningar mot en likviditetsindragning på det sätt som nu föreslås. I syfte att dra in likviditet från marknaden föreslår motionärerna i stället viss utförsäljning av statliga företag.

Den åtstramning finansministern föreslår är enligt folkpartiets uppfattning otillräcklig. Det framgår också av att riksbanken i direkt anslutning till kompletteringspropositionen beslutade om vissa åtgärder för att strama upp penningpolitiken.

I motionen föreslås en finanspolitisk åtstramning på drygt 2 500 milj. kr. utöver den av regeringen nu accepterade tobaksskattehöjningen på 500 milj. kr. Utöver de förslag som i januari redovisades i folkpartiets alternativbudget, och som sammantaget ger grovt sett samma budgetutfall som regeringens budgetförslag, föreslås i motionen att finanspolitiken stramas åt på följande sätt. Oljeskatten höjs med 200 kr. per kubikmeter; egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen höjs till ca 30 % av kostnaderna; de generella räntesubventionerna till bostäder minskas med ytterligare ca 200 milj. kr. Därtill kommer effekterna av den av folkpartiet föreslagna skattejusteringen för år 1989. Samtliga åtgärder sammanfaller med vad motionärerna anser vara riktigt också i ett längre strukturellt perspektiv.

Marginalskattesänkningarna sägs i finansplanen syfta till att underlätta 1989 års avtalsrörelse. När folkpartiet inför 1988 års avtalsrörelse föreslog marginalskattesänkningar i detta syfte avfärdades förslaget som ointressant. Det är, sägs det i motionen, glädjande att regeringen efter årets avtalsfiasko kommit fram till samma slutsats som folkpartiet, nämligen att lägre nominella löneökningar kräver lägre marginalskatter. Mot den bakgrunden kan det te sig något förvånande att socialdemokraterna, som ovan konstaterades, helt nyligen åter gick emot folkpartiets förslag i riksdagen.

I *motion Fi24* (c) anförs att Sverige måste internationellt verka för att obalanserna mellan världens stora ekonomier kan elimineras. I det internationella arbetet är det också viktigt att aktualisera frågor om tillväxtens innehåll. Motionärerna framhåller att miljöförstöring inte är tillväxt även om den kan registreras som sådan. Kvalitetsförbättringar inom vården kan mätas som försämrad produktivitet. Det är viktigt att de politiska besluten beaktar sådana felaktigheter i ekonomiska analyser. God miljö skall sättas som centralt mål för den ekonomiska politiken.

Årets lönerörelse innebär att ytterligare år går förlorade när det gäller att anpassa Sveriges kostnadsutveckling till de viktigaste konkurrentländernas. Koncentrationspolitiken och överhettningen har höjt lönenivån över angivna ramar. Positiva inslag har dock varit att en ökad flexibilitet nu kan skapas och att låglöneområden, som hotat utvecklas till permanenta krissektorer i ekonomin, nu fått rejäla lyft.

I motionen konstateras vidare att de regionala obalanserna förstärkts i den svenska ekonomin. Överhettningsproblemen drabbar de enskilda människorna hårt i form av bostadsbrist, urholkad social service, trafik- och miljöproblem. Överhettningen är kostnadsdrivande med spridningseffekter över hela landet och är därmed en starkt negativ faktor för ekonomin som helhet.

Skattetrycket måste minska och hushållssparandet öka. Centern förordar kraftfulla sparstimulanser som en viktig förutsättning för ett sänkt skattetryck (jfr FiU 1987/88:21). Den viktigaste skattefrågan för år 1989 är enligt motionärerna att undvika kommunalskattehöjningar, vilka skulle kunna äventyra såväl fördelningspolitiska ambitioner som strävan att sän-

ka marginalskatten. En marginalskattesänkning 1989 måste kombineras med höjt grundavdrag för att också inkomsttagare med vanliga eller låga inkomster skall få skattesänkning. Finansieringen kan ske via en höjning av oljeskatten. Skatten på mat skall sänkas genom en differentierad moms. En skattereform av angivet slag, i kombination med en skärpt regionalpolitik och en reformerad arbetslöshetsförsäkring, skapar förutsättningar för en lugnare löneutveckling framöver. Regeringen måste agera så att man trovärdigt dämpar inflationens förväntningar och inte lägga "golv" för löneökningarna.

Centern har tidigare föreslagit likviditetsindragningar från storföretagen. I motionen konstateras att de nu accepteras av regeringen. Indragningarna ser motionärerna som en viktig åtgärd för att begränsa koncentrationseffekterna av den tredje vägens politik.

Räntan måste pressas ned genom en stram finanspolitik, utförsäljning av statlig egendom och en avveckling av valutaregleringen.

I motionen förordas följande åtgärder för att strama åt ekonomin:

- Stimulera hushållssparandet genom privata investeringskonton.
- Inför miljöavgifter bl. a. på svaveldioxid och kväveoxidutsläpp.
- Differentiera momsen genom sänkt skatt på maten men höjd skatt på varor som köps sällan men ofta importeras.

I januari i år redovisade centern i den ekonomisk-politiska motionen en budgetbalans som motsvarade regeringens förslag. De centerförslag som väckts under vårriksdagen innebär ett budgetalternativ som är drygt 1 miljard kronor starkare än regeringens. De viktigaste förändringarna avser miljöavgifter och energiskatt samt mindre höjningar vad gäller ersättningen från A-kassan.

I *motion Fi30* (vpk) anförs att det läge som den svenska ekonomin hamnat i som en följd av den ekonomiska politiken måste i grunden ändras. De krav som motionärerna ser som mest angelägna är:

- en jämnare fördelning, dvs. en överföring av resurser från samhällets toppskikt till samhällets bas,
- en utveckling av de gemensamma verksamheterna, som bildar samhällets infrastruktur och avgör de breda folklagrens sociala och kulturella livssituation,
- en vidgad och förstärkt demokrati och medborgerlig insyn.

I motionen görs följande ställningstaganden till förslagen i propositionen.

- En fortsatt regeringsinblandning i avtalsrörelsen – ett s. k. limit för den statliga sektorn avvisas.
- Höjning av oljeskatten avvisas eftersom den inte är insatt i ett energipolitiskt sammanhang.
- En höjning av mervärdeskatten i samband med en eventuell sänkning av marginalskatterna ses som helt utesluten.
- Förslag till höjd tobaksskatt accepteras av hälsoskäl.
- Likviditetsindragning från näringslivet accepteras, men de 10 miljarder kronorna bör dras in till statskassan i form av en engångsskatt.

Vänsterpartiet kommunisternas förslag i anslutning till propositionen sammanfattas i motionen på följande sätt:

- Bekämpa kapitalmakten – stoppa spekulationen. Omfattande nationaliseringar av basindustrier, affärsbanker och andra finansiella institut och investmentbolag bör göras i detta syfte.
- Omfördela efterfrågan – tillåt rättvisa. För det första måste i fördelningspolitiskt syfte efterfrågan omfördelas så att de sämst ställda kan förbättra sina livsvillkor. Detta kräver höjda löner för de sämst avlönade. Den offentliga sektorn måste för det andra tillåtas att utvecklas bättre. En väl utbyggd verksamhet gynnar låginkomsttagarna mest samtidigt som den offentliga konsumtionen inte har samma importefterfrågan.
- Motverka transnationalisering.
- En återgång till mer restriktiv valutapolitik är i detta sammanhang en nödvändighet.
- Kraftiga satsningar på regionalpolitiken. Inrättande av samhällsfonder bör ingå som verktyg i en ny regionalpolitik.
- 3 % tillväxt i den kommunala sektorn. Regeringens krav på 1 % tillväxt är orimligt mot bakgrund av de stora behov (t.ex. vården, skolorna, fastighetsunderhåll, va-näten) som föreligger.
- Slopa matmomsen.
- Extra vinstskatt som tillför statskassan ca 10 miljarder kronor budgetåret 1989/90.

Vänsterpartiet kommunisternas reviderade budgetförslag för budgetåret 1988/89.
Miljarder kronor.

Inkomster		*Utgifter*	
Engångsskatt	10,0	Insatser inom den off. sektorn	10,0
Tobaksskatt	0,8		
Arbetsgivaravg. för vuxenstudier	1,2	Vuxenstudiestöd	1,2
Besparing (anslagsändring)	1,0	Studiemedel	1,9
Besparing (försvar)	0,2	Matsubventioner	5,0
Summa	13,2	Summa	18,1

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Världsekonomin har under de senaste fem åren genomgått en osedvanligt lång period med god tillväxt. Trots detta har inte arbetsmarknadsläget i Västeuropa förbättrats nämnvärt. Arbetslösheten har från början av 1980-talet envist legat kvar i intervallet 8–12 %. Detta har samtidigt haft till följd att länder som exempelvis Förbundsrepubliken Tyskland och Frankrike uppvisat mycket låga löneökningar och därigenom bidragit till att hålla inflationen på en låg nivå.

Den ekonomiska tillväxten i OECD-området blev under år 1987 starkare än väntat. Produktionsökningen blev sålunda nära 3 %, och de farhågor för en negativ utveckling av världsekonomin som uttrycktes efter höstens börsfall har inte besannats. Utvecklingen på de finansiella marknaderna har varit relativt lugn.

Som framgår av tabell 1 har för flertalet länder inom OECD-området prognoserna för år 1988 i kompletteringspropositionen därför reviderats upp. OECD:s prognos från mitten av maj visar ännu högre tillväxttal för främst de stora OECD-länderna. Den mest iögonfallande förändringen har ägt rum i Japan. Finansplanens prognos från januari 1988 har sålunda skrivits upp med nära 1,5 procentenhet. Denna positiva utveckling i Japan är delvis ett resultat av en mycket expansiv finans- och penningpolitik.

Tabell 1. Bruttonationalproduktens tillväxt i vissa OECD-länder.
Årlig procentuell förändring.

	1987	1988		
		Finans-planen	Reviderad finansplan	OECD Maj 1988
USA	2,9	2,3	2,5	2,8
Japan	4,2	3	4,3	4,3
Västtyskland	1,7	1,5	1,8	2,3
Sverige	2,8	1,7	2,2	–
Norge	1,3	0,5	1	–
Danmark	−0,7	−1	−1	–
Finland	3,6	2,5	3	–
OECD-Europa	2,6	1,8	2,3	2,5
OECD-totalt	**3,0**	**2,0**	**2,8**	**3,0**

Källa: Finansdepartementet och OECD

Över 80 % av svensk export går till OECD-området. De viktigaste marknaderna för Sverige är i storleksordning: de nordiska länderna i vilka drygt 20 % av den svenska exporten avsätts samt Förbundsrepubliken Tyskland och Förenta Staterna som vardera tar emot något mer än 10 % av vår export.

För *Förenta Staterna* uppgick det federala budgetunderskottet 1987 till omkring 150 miljarder dollar som skall jämföras med föregående års underskott på ca 220 miljarder dollar. Ungefär hälften av minskningen i underskottet torde emellertid kunna tillskrivas den skattereform som trädde i kraft vid årsskiftet 1986-1987 och var av engångskaraktär. Någon ytterligare neddragning av budgetunderskottet under år 1988 är inte att vänta. Den höga exporttillväxten väntas fortsätta under 1988. Underskottet i bytesbalansen förutses minska något.

I *Förbundsrepubliken Tyskland* förutses att skattesänkningar skall ge en relativt gynnsam realinkomstutveckling. Vidare väntas sparkvoten fortsätta att falla svagt, vilket medför att någon dämpning av den privata konsumtionens ökningstakt inte förutses under år 1988. Investeringsaktiviteten under året bedöms bli något högre i jämförelse med år 1987. Det innebär att de från svensk exportsynpunkt viktiga maskininvesteringarna kan komma att öka något. Däremot förväntas byggnadsinvesteringarna i stort sett

stagnera under året till följd av svag efterfrågan och försämrade finanser i kommunerna. Prisstegringarna beräknas mellan år 1987 och år 1988 stanna vid ca 1 %.

Den ekonomiska utvecklingen *i Norden* år 1987 blev klart svagare än i OECD-området i övrigt. Stora bytesbalansunderskott i framför allt Danmark och Norge har tvingat fram en restriktiv ekonomisk politik i dessa länder, vilket i hög grad medverkat till minskningen av den inhemska efterfrågan det senaste året.

För Danmarks del finns inga faktorer som talar för en upprevidering av prognosen medan produktionstillväxten i Norge och Finland nu förväntas bli högre.

Som framgår av tabell 2 kvarstår de stora externa obalanserna mellan de tre största industriländerna vilka antogs vara en viktig orsak till börsfallet hösten 1987.

Tabell 2. Bytesbalanssaldo i de tre största OECD-länderna.
Miljarder dollar

	1986	1987	1988
Förenta staterna	−141	−161	−150
Japan	86	87	85
Förbundsrepubliken Tyskland	38	44	47
OECD-Europa	51	38	24
OECD Totalt	**− 23**	**− 54**	**− 58**

Källa: OECD

Som en följd av framför allt de stora växelkursförändringarna mellan dollarn och andra valutor äger emellertid för närvarande en betydande förskjutning rum i handeln mellan främst dessa länder. Förenta Staternas marknadsandelar i världshandeln med industrivaror ökar kraftigt, samtidigt som främst Japan och Förbundsrepubliken Tyskland förlorar mark. Därmed sker också en anpassning i reala termer av de rådande externa obalanserna mellan länderna. Anpassningen i nominella termer har hittills gått långsammare. Underskottet i Förenta Staternas handelsbalans förbättrades emellertid något under april månad. Utfallet för enstaka månader måste dock bedömas med stor försiktighet. Alltjämt gäller att risk för nya störningar på finansmarknaderna av den typ som förekom i höstas inte kan uteslutas, vilket skulle kunna försämra möjligheterna till en fortsatt god utveckling i världsekonomin.

Ända sedan 1983, då den s. k. skuldkrisen skapade stor oro och det blev uppenbart att obalanserna i den amerikanska ekonomin var mycket svåra att komma till rätta med, har OECD-sekretariatet och praktiskt taget alla etablerade konjunkturbedömare varnat för en kollaps på de finansiella marknaderna och som följd härav en okontrollerad depreciering av dollarn. Risken för att detta i sin tur skulle leda till en recession och i värsta fall en depression har ansetts vara mycket stor. Några klara tendenser till recession har emellertid inte kunnat observeras under de senaste sex åren. Som nämnts påverkade inte ens höstens betydande störningar på aktiemarknaderna världen över den reala ekonomin nämnvärt. Det kan emellertid konstateras att den depreciering av dollarn som ägt rum sedan 1985

hittills inte framkallat prisökningar i Förenta Staterna i den utsträckning som väntats. Som framhålls i propositionen hänger detta delvis samman med att många företag som exporterar till de amerikanska marknaderna pressat sina marginaler. Möjligheterna att ytterligare minska dessa blir dock av naturliga skäl alltmer begränsade. En fortsatt depreciering av dollarn kommer därför sannolikt att få en större effekt på inflationstakten i Förenta Staterna och kan därmed tvinga fram en stramare penningpolitik.

Enligt utskottets uppfattning är läget oförändrat vad gäller känsligheten för störningar i världsekonomin. Obalanserna mellan de stora industriländerna kvarstår samtidigt som utvecklingsländernas skuldsituation inte har förbättrats.

Den bild av utvecklingen fram till år 1991 som tecknas i propositionens treårsperspektiv har som förutsättning en fortsatt relativt god världskonjunktur. Även om BNP-tillväxten i OECD-området för år 1989 väntas ligga under 2 % så sker under de två följande åren en återhämtning innebärande att tillväxten år 1991 når nästan 2,5 %. Denna utveckling bygger emellertid på förutsättningen att obalansen mellan de större industriländerna successivt minskar.

I treårskalkylerna presenteras också ett alternativ med en sämre internationell utveckling. Utgångspunkten är svårigheterna att komma till rätta med budgetunderskottet i Förenta Staterna, vilket antas leda till en svår förtroendekris för dollarn och en stagnerande världshandel. Konsekvenserna för Sverige av en sådan utveckling blir enligt de redovisade kalkylerna starkt negativa. Utskottet delar föredragandens uppfattning att alltjämt rådande osäkerhet och risken för en väsentligt sämre internationell utveckling gör det än mer angeläget att anpassa den svenska pris- och löneökningstakten till den som råder i de viktigaste konkurrentländerna.

Utvecklingen i Sverige

Vid behandlingen av årets budgetproposition framhöll utskottet att det var ovanligt svårt att bedöma hur den svenska ekonomin skulle utvecklas under år 1988 på grund av oron på finansmarknaderna. Som framgått av föregående avsnitt har emellertid inte den internationella realekonomiska utvecklingen nämnvärt påverkats av dessa störningar. Detta gäller även för den svenska ekonomin. Jämförs budgetpropositionens försörjningbalansprognos i december med den reviderade finansplanens prognos i april ser bedömningen av den svenska ekonomins utveckling nu väsentligt bättre ut. Det bör observeras att i tabell 3 jämförs den reviderade finansplanens bedömningar med finansplanens alternativ 2, dvs. högalternativet i vilket lönerna antas öka med 7 %.

Löne- och prisutvecklingen är två avgörande faktorer för den svenska ekonomins utveckling. Statistiska centralbyråns (SCB) lönestatistik visar att timlönerna för samtliga arbetstagare år 1987 steg med nära 6,5 %. Detta innebär en viss dämpning i jämförelse med 1980-talets tidigare år. Löneglidningen har emellertid även under år 1987 varit stor och uppgått till ca 3 %.

I propositionen antas att löncökningarna år 1988 skall stanna vid 6 %.

Nu tillgängliga uppgifter visar dock att de avtalsmässiga löneökningarna ligger högre än vad som antagits i propositionen. Utskottet vill härtill peka på de svårigheter som föreligger att bedöma den kommande löneglidningen. Faktorer som utvidgade större lokala potter kan medverka till att löneglidningen hålls tillbaka. Å andra sidan arbetar den svenska ekonomin nära produktionstaket med arbetskraftsbrist inom många områden, vilket innebär risker för stora löneökningar utöver avtalen. Därtill kommer att avtalen på det offentliga området ger utrymme för en friare lönesättning, vilket öppnar möjlighet för löneförändringar som är snarlika de som förekommer inom andra sektorer. Utskottet gör mot denna bakgrund bedömningen att löneökningarna kan komma att uppgå till 7 %. Det bör också nämnas att avtalsuppgörelsen innebär att de avtalsmässiga kostnadsökningarna begränsas under år 1988 av att vissa löneökningar läggs ut sent under avtalsåret. Den uppnådda nivån vid årsskiftet bildar utgångspunkt för 1989 års avtalsrörelse.

Det högre löneantagandet får konsekvenser för bedömningen av prisutvecklingen under år 1988. I propositionen antas priserna under loppet av år 1988 stiga med knappt 5,5 %. Enligt SCB har priserna t. o. m. april månad i år stigit med 2,9 %. Detta innebär en prisökning under den senaste tolvmånadersperioden på 6,4 %. Månadstalen bör emellertid tolkas med stor försiktighet. Det är inte osannolikt att stigande inflationstal kommer att noteras fram till halvårsskiftet i år beroende på att det under motsvarande period förra året rådande prisstoppet höll tillbaka prisökningarna. Prisstoppet avvecklades successivt från halvårsskiftet 1987. De följande månadstalen i år kan därför förväntas visa lägre inflationstal. Mycket talar för att prisökningarna under loppet av år 1988 blir större än vad som antagits i propositionen och kan komma att uppgå till 6 %. Detta är en oroande utveckling. Det är en väsentligt kraftigare höjning av prisnivån än den som kan förutses för de ur Sveriges synvinkel viktigaste OECD-länderna.

Tabell 3. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Miljarder kronor 1987	Procentuell volymförändring			
		1987	1988		
			Finans-planen jan. -88	Konj.-inst. mars -88	Rev. finansplan april -88
BNP	1 009,2	2,8	1,7	1,9	2,2
Import av varor och tjänster	307,3	6,9	4,7	3,9	4,9
Tillgång	**1 316,5**	**3,8**	**2,5**	**2,4**	**2,9**
Privat konsumtion	525,0	4,1	2,5	2,7	3,0
Offentlig konsumtion	271,7	0,7	1,2	0,9	1,1
Stat	74,6	−0,6	0,5	0,4	0,8
Kommuner	197,1	1,1	1,5	1,1	1,3
Bruttoinvesteringar	192,3	7,5	2,5	3,0	3,8
därav industri	35,2	13,6	6,1	7,0	9,0
Lagerinvesteringar	−6,4	−0,3	0,6	0,4	0,3
Export av varor och tjänster	333,9	4,8	1,8	1,8	2,7
Användning	**1 316,5**	**3,8**	**2,5**	**2,4**	**2,9**
Konsumentpris dec.−dec. %		4,9	5,0	5,8	5,3
Industriproduktion %		3,0	2,0	2,1	3,0
Arbetslöshet %		1,9	1,9	1,8	1,7
Timlön %		6,4	7,0	7,0	6,0
Bytesbalans miljarder kronor	**−5,2**		**−12,2**	**−10**	**−10,8**

Källa: Finansdepartementet och konjunkturinstitutet

Som framgår av tabell 3 har samtliga poster i försörjningsbalansen justerats upp i den reviderade finansplanen med undantag för den offentliga konsumtionen och lagerinvesteringarna.

Marknadstillväxten för svensk export försvagades betydligt förra året bl. a. som följd av en häftig uppbromsning i våra nordiska grannländers och Förenta Staternas import. I propositionen bedöms exporten öka med 2,8 %, vilket är 1,0 procentenhet mer än vad finansplanen och konjunkturinstitutet angav. Propositionens bedömning innebär att exporten av bearbetade varor ökar med drygt 4 % år 1988, vilket skulle medföra marknadsandelsförluster på knappt 1 %. Relativprisutvecklingen indikerar större andelsförluster. Konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometer tyder emellertid på en påtaglig optimism bland exportföretagen för resten av året. Den nu till synes mer positiva internationella utvecklingen med bl. a. en förväntad kraftig ökning av tillväxten i Förbundsrepubliken Tyskland talar också för att de tidigare exportprognoserna legat för lågt. Som framhålls i propositionen är det närmast utbudssidan, dvs. bristen på arbetskraft och maskinkapacitet, och inte efterfrågesidan som begränsar exportökningen i dagsläget.

Den privata konsumtionen steg mellan 1985 och 1987 med 8,5 %, vilket är nästan dubbelt så mycket som ökningen i hushållens köpkraft (reala disponibla inkomster). Det innebär att sparkvoten föll från +1 % till −3 %, en utveckling som delvis förklaras av de ökade lånemöjligheterna för hushållen efter den kreditpolitiska avregleringen hösten 1985. Utveckling-

en i år av hushållssparande och lånefinansierad konsumtion är svår att bedöma. I propositionen görs bedömningen att den privata konsumtionen ökar med 3 % under 1988. Detaljhandelns försäljningsvolym låg första kvartalet 1988 drygt 3 % högre än motsvarande tid förra året. Antalet nyregistrerade bilar har hittills i år ökat mycket kraftigt i jämförelse med motsvarande period förra året. Statistiken för de senaste månaderna bekräftar sålunda att propositionens bedömning om en fortsatt hög konsumtionstillväxt är riktig.

Investeringskonjunkturen var mycket stark 1987. De totala bruttoinvesteringarna beräknas ha ökat med 7,5 %. De investeringsenkäter som besvarades i februari 1988 tyder på en fortsatt höjning av investeringsnivån i industrin under år 1988. Börsfallet i oktober 1987 tycks inte ha påverkat investeringsplanerna för innevarande år i någon större utsträckning. För nästan alla industribranscher gäller att efterfrågesituationen för närvarande är mycket god. Om kapacitetsbristen inte sätter alltför hårda gränser kan detta innebära att den nu angivna produktionsökningen i industrin på 3 % är något för låg. Utskottet ser mot denna bakgrund ingen anledning till att ifrågasätta upprevideringen av investeringsprognosen. Bruttoinvesteringarna förutses i propositionen öka med 3,8 % år 1988.

Efterfrågeökningen för privat konsumtion och industriinvesteringar riktas till stor del mot importerade varor. Också det pressade kapacitetsläget i svensk konkurrensutsatt produktion bidrar till ett högt importinnehåll. Detta innebär att importen av bearbetade varor ökar kraftigt även innevarande år. Importen av råvaror väntas dock minska i volym och tillväxten i den totala varuimporten bedöms uppgå till nära 5 %.

Bytesbalansen uppvisade ett underskott på ca 5 miljarder kronor 1987, vilket innebar en försvagning med ca 12 miljarder kronor jämfört med året innan. Underskottet i den svenska bytesbalansen har främst sin grund i en svag transfereringsbalans med ett negativt räntenetto på ca 20 miljarder kronor. Vidare har Sverige ett konstant negativt turistnetto. Försvagningen under år 1987 är emellertid till största delen hänförlig till handeln med bearbetade varor. Bytesbalansens absoluta tal är emellertid i sig inte avgörande för en bedömning av hur sund en nationell ekonomi är. Vad som är oroande är att prognosen för 1988 innebär en fortsatt försvagning av bytesbalansen. Underskottet beräknas uppgå till närmare 11 miljarder kronor 1988.

Den främsta orsaken till att bytesbalansen försämras 1987 och 1988 är den kraftiga ökningen i den inhemska efterfrågan. Den svenska exporten utvecklas relativt förmånligt, men kapacitetsutnyttjandet i industrin är som nämnts högt och begränsar möjligheterna att möta den starka inhemska efterfrågeökningen och den därav betingade starka importtillväxten med en lika stor exportökning. Härtill kommer att den svenska exporten i sig är mycket importintensiv.

Utskottets slutsats måste alltså bli att trots en hög investeringsaktivitet är den svenska industrin alltjämt för liten för att ett överskott skall kunna uppnås i bytesbalansen vid fullt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning i den svenska ekonomin.

I den reviderade finansplanen redovisas även finansdepartementets s. k.

treårskalkyler. Dessa skall ses som årliga uppföljningar av långtidsutredningarna med syfte att ge ett underlag för utformningen av stabiliseringspolitiken för de närmaste åren. Resultatet av treårskalkylerna sammanfattas i tabell 4. Två alternativa utvecklingsvägar redovisas. Alternativen skiljer sig åt genom olika löne- och prisantaganden.

Tabell 4. Den ekonomiska utvecklingen åren 1989–1991. Försörjningsbalans och vissa nyckeltal
Procentuell förändring

	1989		1991	
	Alt I	Alt II	Alt I	Alt II
Löner	3,0	7,2	3,0	5,4
Priser (årsgenomsnitt)	3,3	5,7	2,0	4,0
BNP	**1,7**	**1,0**	**2,1**	**0,9**
Privat konsumtion	1,5	1,8	1,0	0,2
Brutto investeringar	2,3	1,3	3,4	2,3
Industriinvesteringar	2,6	−3,0	5,0	0,0
Import	3,4	3,6	2,9	2,6
Export	2,7	1,2	5,1	2,8
Arbetslöshet	1,7	2,2	1,7	3,3
Bytesbalans, miljarder kronor	**−13**	**−13**	**−8**	**−10**

Kravkalkylerna visar att exportens och investeringarnas andel av resursanvändningen måste öka om en negativ utveckling skall kunna undvikas. De i tabell 4 angivna utvecklingsalternativen förutsätter en relativt god internationell ekonomisk utveckling. Som utskottet framhöll i avsnittet om den internationella utvecklingen innebär en minskad tillväxt i världshandeln svåra problem för den svenska ekonomin. En sådan utveckling i kombination med kraftiga löneökningar innebär enligt dessa kalkyler att produktionstillväxten inte under något av de kommande åren kommer att nå upp till 1 %, att bytesbalansunderskottet växer till över 20 miljarder kronor och att arbetslösheten i slutet av treårsperioden kommer att överstiga 4 %.

I samband med behandlingen av årets finansplan (FiU 1987/88:20) underströk utskottet att underskottet i bytesbalansen kommer att permanentas om inte industrisektorn växer tillräckligt snabbt och om inte konkurrensläget för hela den konkurrensutsatta sektorn förbättras. Tillfälliga underskott i bytesbalansen är svåra att undvika men ekonomin får inte återföras till en utveckling med ständiga underskott i bytesbalansen som gällde för åren 1974–1983. Handlingsutrymmet för den ekonomiska politiken skulle då under lång tid bli så allvarligt begränsat att det inte längre blir möjligt att upprätthålla en rimlig produktionstillväxt och hålla tillbaka en stigande inflation och arbetslöshet.

Den förda ekonomiska politiken

Den svenska ekonomin har under de senaste sex åren gradvis återvunnit sin styrka och övervunnit den akuta krisen. De senaste två åren har

inneburit att den privata konsumtionen har ökat med 4 % per år. Denna konsumtionsökning är dels en följd av att reallönerna efter skatt under perioden 1985–1987 ökade med 7–8 %, dels en följd av avregleringen på kreditmarknaden, som givit upphov till en kraftig ökning av krediterna till hushållen. Den ökade skuldbenägenheten hos hushållen kan till viss del ha sin grund i den kraftiga värdestegringen av aktier och fastigheter. Realinkomsterna har också påverkats av höjda pensioner och höjda barnbidrag. Medborgarna har sålunda kunnat se resultaten av de senaste årens ekonomiska utveckling i form av förbättrade reallöner, ökad köpkraft men också genom fler arbetstillfällen.

Som utskottet angett visar prognoserna att den ekonomiska utvecklingen under år 1988 kan resultera i att allt fler sektorer av ekonomin blir överhettade under år 1988. Risken finns emellertid att den internationella konjunkturen redan under nästa år försämras om inte obalanserna mellan Förenta Staterna, Japan och Förbundsrepubliken Tyskland reduceras. Fortsätter den starka konsumtionstillväxten och den höga inflationen är det ofrånkomligt att bytesbalansen nästa år försvagas ytterligare. Därmed kan en åtstramning komma att tvingas fram, vilket slår mot tillväxt och sysselsättning men också medför negativa fördelningseffekter.

Att finna lösningar på dessa problem – och samtidigt slå vakt om den fulla sysselsättningen – är nu den ekonomiska politikens viktigaste uppgift. För att klara problemen krävs en bättre fungerande lönebildning, en stram politik som håller tillbaka konsumtionen och ökar sparandet i ekonomin samt insatser som ökar tillväxten och förbättrar ekonomins flexibilitet. Det är detta som måste vägleda utformningen av regeringens ekonomiska politik inför de närmaste åren. På kort sikt är det nu viktigt att stävja tendenserna till överhettning av ekonomin. Den nuvarande produktionskapaciteten är för låg i relation till rådande efterfrågetryck.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att vidta åtgärder för att dämpa konsumtionsuppgången, öka sparandet och begränsa likviditeten i ekonomin. Vidare bör finansierade inkomstskattesänkningar övervägas för att möjliggöra låga nominella lönekostnadsökningar 1989.

Årets lönerörelse har från samhällsekonomisk synpunkt inneburit avtal som slutits på en alltför hög nivå.

Att sådana avtal kunnat träffas utan omfattande konflikter tyder på att arbetsgivarparten anser att kostnadsläge och vinstnivå inom de berörda branscherna medger betydande löneökningar. I likhet med regeringen utgår därför utskottet från att kostnadsökningarna inte övervältras på konsumenterna genom prisökningar. Skulle så ske, är det en bekräftelse på att det lönebildningssystem som tillämpats i år inte förmår generera sådana lönekostnadsökningar som är förenliga med samhällsekonomisk balans.

Oppositionspartiernas alternativ

Den bedömning av den internationella utvecklingen som redovisas i *motionerna Fi22* (m), *Fi28* (fp), *Fi24* (c) och *Fi30* (vpk) avviker inte från den som anges i den reviderade finansplanen. Det föreligger ej heller några väsentliga skillnader mellan utskottets bedömning av den ekonomiska utveckling-

en i Sverige för de närmast kommande åren vad gäller försörjningsbalansens olika storheter och motsvarande bedömning i här nämnda motioner.

Däremot går uppfattningarna starkt isär om vilka åtgärder som bör vidtas för att uppnå samhällsekonomisk balans. Någon samstämmighet vad gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken går heller inte att finna i motionerna Fi22 (m), Fi28 (fp) och Fi24 (c) utifrån de förslag som presenteras i dessa motioner.

Av olika skäl, som utskottet mer utförligt kommer att redovisa senare i betänkandet, anser inte moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna att det nuvarande konjunkturpolitiska läget motiverar de stabiliseringspolitiska åtgärder som föreslås i propositionen. I motsats till vad som hävdas i dessa två partimotioner framhålls i motionerna Fi28 (fp) och Fi24 (c) att de allt starkare tendenserna till överhettning i ekonomin kräver att regeringen vidtar åtstramande åtgärder som främst bör riktas mot den alltför snabba ökningen av den privata konsumtionen.

I *motion Fi22* (m) anförs att den snabba konsumtionsökning som ägt rum sedan 1985 och som väntas fortsätta under 1988 borde ha bromsats upp på ett tidigt stadium genom en åtstramning av den offentliga konsumtionen och genom åtgärder som verkningsfullt stimulerat hushållssparandet. Underlåtenheten att dra ned den offentliga konsumtionen har enligt motionärerna ånyo tvingat regeringen att höja skatterna. Förslaget att höja oljeskatten, skärpa avdragsreglerna och förslaget om en likviditetsindragning från de större företagen av storleksordningen 10 miljarder kronor ses som ett nytt exempel på "panikpaket" som inte kommer att påverka ekonomin i positiv riktning. Motionärerna godtar över huvud taget inte förslag som innebär en ytterligare skärpning av skattetrycket. Samtidigt hävdas att det inte längre är meningsfullt att bedriva stabiliseringspolitik för att motverka svängningar i den internationella konjunkturen.

Som utskottet ser det är den kritik som i motion Fi22 (m) riktas mot förslagen till åtgärder i propositionen inkonsekvent. Trots att motionärerna instämmer i beskrivningen att ekonomin är överhettad inom flera sektorer och att konsumtionstillväxten är för hög föreslås i motionen inga stabiliseringspolitiska åtgärder. I motionen görs däremot generella uttalanden med innebörden att den ekonomiska politiken uteslutande skall läggas upp efter långsiktiga ramar och att kortsiktiga konjunktursvängningar inte bör motverkas genom en aktiv stabiliseringspolitik. Ett tabu utfärdas mot skärpning av skattetrycket för hushållen. Det innebär exempelvis att den föreslagna höjningen av oljeskatten, som bl. a. motiveras av att tillväxten i den privata konsumtionen bör dämpas, avvisas.

Utskottet kan av vad som uttalas i motion Fi22 (m) endast dra den slutsatsen att i ett högkonjunkturläge med starka inflationistiska tendenser måste en högre inflation accepteras, medan i en lågkonjunktur med ett försämrat arbetsmarknadsläge måste av motsvarande skäl en ökad arbetslöshet godtas. Motionärernas synsätt kontrasterar starkt mot de traditioner och värderingar som kännetecknat den svenska ekonomiska politiken under hela efterkrigstiden. Utskottet vill bestämt avvisa en sådan inriktning av den ekonomiska politiken.

Vad gäller den ekonomiska politiken på längre sikt sammanfattas i

motionen de åtgärder som moderata samlingspartiet förde fram i sin ekonomisk-politiska motion (1987/88:Fi223) i januari i år. De frågor i den nu aktuella motionen som rör en aktiv sparpolitik behandlar utskottet i ett särskilt betänkande (FiU 1987/88:21), medan skattepolitiken, lönebildningen och förslag till privatisering av delar av den offentliga sektorn tas upp till behandling senare i detta betänkande. Detta gäller även förslaget i propositionen om likviditetsindragning från företag.

Vad gäller likviditetsindragningen vill dock utskottet från stabiliseringspolitisk synpunkt göra följande kommentar.

I motion Fi22 (m) hävdas att motiveringarna i propositionen till förslaget att dra in likviditet från företagen är skenmotiv och att förslaget i själva verket är en form av "smygbeskattning". Utskottet delar inte denna uppfattning. Som framhålls i propositionen innehar många stora företag för närvarande mycket stora likvida tillgångar. Dessa har under senare tid i hög grad använts till uppköp av andra företag. Mycket talar också för att den höga likviditeten medverkat till den kraftiga kreditexpansionen och är en faktor som kan driva upp lönekostnadsstegringarna. Likviditeten är framför allt koncentrerad till de största företagen.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrks yrkande 1 i motion Fi22 (m).

I *motion Fi28* (fp) uttrycks oro över att den förväntade tillväxten i den internationella ekonomin, tillsammans med den fortgående betydande ökningen av den privata konsumtionen, kan leda till att allt fler delar av ekonomin blir överhettade. Motionärerna ser det som en inkonsekvens att regeringen klart pekar ut problemen och riskerna i den rådande ekonomiska situationen och sedan föreslår åtgärder som enligt motionärerna är helt otillräckliga. Folkpartiet föreslår i stället en finanspolitisk åtstramning som i jämförelse med regeringens förslag innebär en ytterligare förstärkning av budgeten med 2,5 miljarder kronor. Förslagen består av en kraftigare höjning av oljeskatten, minskade bostadssubventioner och en höjning av egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen. Denna höjning är större än vad folkpartiet föreslog i sin ekonomisk-politiska motion (1987/88:Fi232) i januari. Folkpartiet motsätter sig en likviditetsindragning från företagen. En sådan åtgärd har, enligt motionärerna, ingen som helst stabiliseringspolitisk effekt.

Det rådande alltför höga efterfrågetrycket som enligt utskottet kommer att karakterisera den svenska ekonomin under återstoden av år 1988 är också utgångspunkt för folkpartiets stabiliseringspolitiska överväganden i motion Fi28 (fp). Utskottet kan dela motionärernas oro för att en överhettning i ekonomin kan sprida sig till allt fler sektorer och att en ytterligare åtstramning kan visa sig vara nödvändig. Försörjningsbalansprognosen kan därvidlag tolkas som en varning. Som utskottet redovisat tidigare i betänkandet pekar de senaste månadernas statistik på en fortsatt stark ökning av den privata konsumtionen. Bl. a. mot den bakgrunden anser utskottet att det förslag som folkpartiet för fram om en höjning av oljeskatten med 200 kr. per kubikmeter förefaller vara väl avvägt. Detta är en åtstramningsåtgärd som det också finns parlamentariskt stöd för. Höjningen av oljeskatten innebär att kolskatten måste höjas i motsvarande mån.

Den beräknade åtstramningen av dessa åtgärder blir ca 1,5 miljarder kronor.

Av fördelningspolitiska skäl är inte utskottet berett att, utöver förslaget om en ytterligare höjning av oljeskatten, överväga de övriga förslag till finanspolitisk åtstramning som anges i motionen. Utskottet hänvisar vad gäller detta ställningstagande till det avsnitt i betänkandet som behandlar budgetpolitiken. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi28 yrkandena 1 och 4.

Även i *motion Fi24* (c) betonas att tillväxten i den inhemska efterfrågan måste hållas tillbaka och att den enda godtagbara åtgärden för att bryta den negativa utvecklingen av bytesbalansen är åtgärder som riktas mot den alltför snabba ökningen av den privata konsumtionen. Flera av de åtgärder som föreslås i propositionen godtas. En höjning av tobaksskatten och en skärpning av avdragsreglerna för företagens representation accepteras, medan en höjning av oljeskatten kan godtas endast om den används för att finansiera en sänkning av inkomstskatten och en höjning av grundavdragen.

I likhet med regeringen föreslår centern en likviditetsindragning men inte främst av stabiliseringspolitiska skäl. Centerns motiv är i första hand att hindra en ytterligare koncentration av företag till koncentrationsområdena. De viktigaste åtgärderna för att dämpa aktiviteten i ekonomin är i stället enligt motionärerna att

- stimulera hushållssparandet,
- införa miljöavgifter bl. a. på svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp,
- differentiera momsen genom sänkt skatt på maten, men höjd skatt på varor som köps sällan men ofta importeras.

Utskottet ser det som positivt att centern i likhet med folkpartiet ställer sig bakom kravet på en aktiv stabiliseringspolitik. I motion Fi24 (c) accepteras i stort de förslag till åtgärder som föreslås i propositionen inkl. likviditetsindragningen från företagen. Utskottet ställer sig emellertid tveksamt till de åtgärder som motionärerna anser bör vara huvudingredienserna i en stabiliseringspolitisk åtstramning. Enligt utskottets uppfattning kan dessa förslag få en expansiv effekt, dvs. en effekt tvärtemot motionärernas egna intentioner.

Centern accepterar en höjning av oljeskatten men föreslår att en sådan höjning skall ske samtidigt som man genomför en höjning av grundavdraget vid inkomstbeskattningen. Enligt utskottets mening kan den sammantagna effekten bli mycket expansiv på den privata konsumtionen och bör därför av bl. a. finanspolitiska skäl inte genomföras i nuvarande läge.

Utskottet är av samma uppfattning som motionärerna att det är viktigt att stimulera hushållssparandet. I propositionen föreslås också sådana åtgärder. Det bör i detta sammanhang dock framhållas att en förklaring till det låga hushållssparandet i Sverige är att vårt trygghetssystem är uppbyggt kring ett kollektivt socialförsäkringssystem. Det är därvid utskottets bestämda uppfattning att detta inte får urholkas. Detta får emellertid inte tas till intäkt för att sparandet i hushållen inte behöver öka. Utskottet ser det som en central uppgift för den ekonomiska politiken att stimulera ett

ökat hushållssparande. All erfarenhet pekar emellertid mot att det är en långsiktig process att ändra sparbeteendet i hushållen.

Som framgått av vad utskottet har anfört i avsnittet om den ekonomiska utvecklingen i Sverige måste kapitalbildningen och en fortsatt utbyggnad av industrins produktionskapacitet prioriteras. En sådan utbyggnad av industrin måste emellertid finansieras. Detta torde emellertid, även om en förhållandevis hög vinstnivå i företagen kan bibehållas, medföra en neddragning i de s.k. icke-finansiella företagens finansiella sparande. Även om en förbättring av hushållens finansiella sparande skulle komma till stånd är det inte realistiskt att förutsätta att denna förbättring av sparandet skall svara mot de krav som en utbyggnad av industrin kräver. I motsats till vad som framförs i motion Fi24 (c) anser därför utskottet att ett ökat finansiellt offentligt sparande är en nödvändighet.

Att införa miljöavgifter på bl.a. svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp vill inte utskottet se som exempel på stabiliseringspolitiska åtgärder. Utskottet har inga invändningar mot att miljöavgifter prövas i miljöpolitiken. Däremot kan utskottet inte se att de har någon nämnvärd dämpande effekt på den privata konsumtionen.

Vad slutligen gäller en differentiering av mervärdeskatten som stabiliseringspolitiskt medel är det heller inte självklart att, som motionärerna hävdar, en sådan åtgärd innebär en finanspolitisk åtstramning. Förslaget innebär att en sänkning av mervärdeskatten på mat – s.k. basråvaror – skall finansieras med en motsvarande höjning av skatten på varor som motionärerna karakteriserar som "sällanköpsvaror". Statens inkomster från mervärdeskatten skall enligt förslaget vara oförändrade. Det finns, såvitt utskottet känner till, inga empiriska undersökningar eller någon etablerad ekonomisk teori som visar att den av motionärerna föreslagna åtgärden skulle hålla tillbaka tillväxten i den privata konsumtionen. Detsamma gäller påståendet i motionen att en differentiering av mervärdeskatten påverkar räntenivån i nedåtgående riktning.

Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi24 (c) yrkandena 1 och 5. Utskottet avstyrker även motion Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 2.

I *motion Fi30* (vpk) delas den uppfattning som framförs i såväl propositionen som i övriga partimotioner att tillväxten i den privata konsumtionen bör dämpas. Motionärerna anser att en omfördelning av konsumtionsutrymmet bör ske till förmån för de sämst ställda. Motiveringen till detta är emellertid inte stabiliseringspolitisk. Enligt motionärerna överdrivs i propositionen problemet med ett växande underskott i bytesbalansen och att de uppnådda löneökningarna utgör ett hot mot en balanserad utveckling av ekonomin. Obalanserna i ekonomin består i stället i en orättvis fördelning av produktionsresultatet och i att alltför små resurser tilldelats den offentliga sektorn. Motionärerna godtar emellertid av fördelningspolitiska skäl, med undantag för höjningen av oljeskatten, de åtgärder som föreslås i propositionen. Enligt vänsterpartiet kommunisterna bör dock den föreslagna likviditetsindragningen omvandlas till en engångsskatt. Motionärerna kräver vidare att regeringen utarbetar ett förslag till höjd vinstskatt som skall tillföra staten inkomster på ca 10 miljarder kronor. Medlen skall finansiera olika former av förbättringar i den offentliga sektorn. I övrigt

upprepas de i januarimotionen (1987/88:Fi214) föreslagna åtgärderna, bl. a. sänkt matmoms och en allmän nationalisering av existerande kredit- och finansinstitut.

Utskottet vill med anledning av motion Fi30 (vpk) anföra följande.

I motionen reses inga väsentliga invändningar mot bedömningen i propositionen av den svenska ekonomins utveckling under år 1988. Utskottet kan dela motionärernas uppfattning att det alltjämt finns fördelningspolitiska spänningar i ekonomin som successivt måste avlägsnas. Däremot kan inte utskottet instämma i motionärernas allmänna beskrivning av vilka problem den svenska ekonomin står inför och hur de bör lösas. De fördelningspolitiska obalanser som motionärerna pekar ut blev tydliga i början av 1980-talet och var ett resultat av det uppkomna enorma budgetunderskottet och de stora underskotten i vår utrikeshandel. För att återföra ekonomin till en mer balanserad utveckling krävdes en kraftig utbyggnad av industrisektorn. Industriinvesteringarna måste öka, vilket gjorde det nödvändigt att låta företagens vinster stiga kraftigt. Om inte detta hade skett hade vi inte kunnat åstadkomma den betydelsefulla ökningen av antalet arbetstillfällen i industrin. I det kortare perspektivet har detta skapat fördelningsproblem, eftersom politiken först med viss fördröjning kunnat resultera i höjda reallöner. Fördelningspolitiska spänningar har i sin tur bidragit till den kraftiga nominella lönestegringen de senaste åren. För att motverka dessa inflationsdrivande effekter av vinstuppgången, och för att se till att vinsterna används på ett sätt som gagnar folkflertalet, har en rad åtgärder satts in. Avsikten har varit att värna om den sociala välfärden. Barnbidragen har höjts. En särskild omsättningsskatt har införts på handeln med aktier och har nyligen föreslagits att gälla även handeln med värdepapper på penning- och obligationsmarknaderna. Realisationsvinstbeskattningen för aktier har skärpts. En engångsskatt på livförsäkringsbolagens förmögenheter har tagits ut. Inkomstskatterna har sänkts, samtidigt som underskottsavdragens värde begränsats för höginkomsttagarna. Detta har försvårat nolltaxering och skatteundandragande.

I motionen anförs att den snabba ökningen i den privata konsumtionen bör dämpas. Motionärerna föreslår emellertid inga åtgärder med en sådan inriktning. I stället krävs att den offentliga sektorn skall tillåtas växa med 3 % per år. Effekterna av en sådan politik blir en fortsatt och med stor sannolikhet kraftigare ökning av den privata konsumtionen samtidigt som den offentliga konsumtionen ökar. I rådande ekonomiska läge leder detta till ett kraftigt växande underskott i bytesbalansen, och därmed blir det ofrånkomligt att en politik återigen framtvingas som får icke önskvärda fördelningspolitiska effekter.

De förslag som motionärerna i övrigt för fram i motionen att likviditetsindragningen görs om till en engångsskatt, att en höjning av vinstskatten förbereds som skall förstärka statsinkomsterna med ca 10 miljarder kronor och att finans- och kreditinstituten skall nationaliseras kan på sikt dämpa den inhemska efterfrågan genom att investeringarna hålls tillbaka. Att öka kapitalbildningen och höja produktionskapaciteten är som utskottet ser det en av den ekonomiska politikens huvuduppgifter. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom en politik med den inriktning som förordas i motion Fi30 (vpk).

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrker utskottet motion Fi30 (vpk) yrkandena 1 och 4 samt yrkande 19 i berörd del.

En god miljö som mål för den ekonomiska politiken

I *motion Fi24* (c) anförs att kravet på en god miljö är en dimension som inte täcks upp av de traditionella ekonomisk-politiska målen men ändå är relaterad till den ekonomiska politiken. Motionärerna kräver att "en god miljö" skall vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken. Liknande krav återfinns i *motionerna Fi30* (vpk) och *Fi27* av Alf Svensson (c). I motion Fi30 (vpk) framhålls bl. a. att den svenska politiken på detta område måste verka för att på det internationella planet få till stånd samordnade insatser för att hejda miljöförstöringen.

Utskottet instämmer till fullo i motionärernas uppfattning att kraven på en god miljö måste vara en av de viktigaste utgångspunkterna för utformningen av den ekonomiska politiken. Denna uppfattning delas även av regeringen som i propositionen Miljöpolitiken inför 1990-talet (prop. 1987/88:85) redovisar förslag till ett omfattande program för en bättre miljö. I propositionen finns ett särskilt avsnitt (kap. 9) med förslag till hur Sverige bör agera internationellt för att medverka till att den pågående miljöförstöringen hejdas. Utskottet finner sålunda att motionärernas yrkanden är tillgodosedda.

Med hänvisning till yrkandet i motion Fi24 (c) vill utskottet göra följande tillägg. Motionärerna hävdar att målet "en god miljö" skall likställas med övriga mål för den ekonomiska politiken som full sysselsättning, hög tillväxt, prisstabilitet och balans i utrikesaffärerna. Att de miljöpolitiska frågorna inte har lägre prioritet än övriga här nämnda mål har redan framgått av vad utskottet anfört. Utskottet vill emellertid framhålla att det varken är möjligt eller ens önskvärt att utforma ett enhetligt mått som gör det möjligt att kvantifiera de samlade effekterna på miljön av ett visst tillväxtförlopp. Så t. ex. är det inte möjligt att väga de samlade miljöeffekterna mot övriga ekonomisk-politiska mål. Däremot går det att i kvalitativa termer analysera de miljömässiga implikationerna av den ekonomiska utvecklingen såsom exempelvis gjordes i långtidsutredningen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi24 (c) yrkande 3, Fi30 (vpk) yrkande 3 samt Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 1.

Privatisering eller nationalisering av tillgångar

I *motionerna Fi22* (m) och *Fi28* (fp) framhålls att den offentliga verksamheten bör omstrukturcras, avmonopoliseras och till vissa delar privatiseras. Därigenom tillförsäkras enligt motionärerna en bättre fungerande service vad gäller de tjänster som produceras i den offentliga sektorn, samtidigt som effektiviteten i sektorn förbättras genom ökad konkurrens. I motion Fi22 (m) framhålls särskilt att den låga produktivitetsökningen i den svenska ekonomin i jämförelse med andra länder beror på en alltför stor offentlig sektor. I motion Fi28 (fp) krävs att viss utförsäljning omedelbart bör genomföras för Procordia och PKbanken.

I motsats till förslagen i här nämnda motioner förordas i *motionerna Fi30* (vpk) och *N57* (vpk) en omfattande nationalisering av basindustrier, affärsbanker, finans- och kreditinstitut samt investmentbolag.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen i tidigare betänkanden behandlat motioner med motsvarande innehåll som i motionerna Fi22 (m) och Fi28 (fp) (se t.ex. FiU 1987/88:12). I dessa betänkanden framhölls att den offentliga sektorn självklart måste ta till vara de utvecklingsmöjligheter som erbjuds av idéer och impulser från verksamheter i icke-offentlig regi. En väl fungerande offentlig sektor är i själva verket en avgörande förutsättning för en framgångsrik välfärdspolitik. Det underströks emellertid att tjänster som vård, omsorg och utbildning måste fördelas efter behov och inte efter inkomst. Det betonades att främst de fördelningspolitiska aspekterna i större utsträckning än vad som beaktats av motionärerna måste få avgöra i vad mån den nuvarande produktionen i den offentliga sektorn skall kunna ske utanför denna sektor. Utskottet finner inte anledning att nu ändra sitt ställningstagande.

Vad gäller en utförsäljning av statens aktieinnehav i Procordia och i PKbanken delar utskottet folkpartiets uppfattning att en sådan i "viss utsträckning" kan övervägas.

I proposition 1987/88:178 om PKbankens förvärv av Carnegie Fondkommission AB föreslås också att statens ägande i PKbanken minskas från 84,45 % till 66,71 %. Utskottet vill emellertid understryka att en utförsäljning i "viss utsträckning" måste, om en sådan skall accepteras, tolkas så att staten kvarstår som huvudägare i företaget.

I motion Fi28 (fp) framförs också att försäljningen av Procordia och PKbanken kan ses som ett alternativ till den av regeringen föreslagna likviditetsindragningen från företag.

Utskottet anser inte att ett portföljbyte hos de kapitalplacerande institutenav statsobligationer mot PKbanks- eller Procordiaaktier nämnvärt skulle påverka likviditetssituationen i samhället.

I motion Fi22 (m) framhålls att den låga produktivitetsökningen i Sverige i ett internationellt perspektiv framstår som mycket låg. Utskottet vill betona att sådana jämförelser liksom jämförelser över tiden skall göras med stor försiktighet. Per definition är produktivitetsökningen i offentlig sektor alltid lika med noll eftersom värdet av den offentliga konsumtionen bestäms av produktionskostnaden. I ett land som Sverige med stor offentlig sektor kan vid jämförelser med andra länder detta innebära att den totala produktivitetsökningen underskattas.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi22 (m) yrkande 16 samt Fi28 (fp) yrkande 12.

Den omfattande förändring av samhällets struktur som förordas i motion Fi30 (vpk) kan utskottet inte ställa sig bakom. Utskottet avstyrker yrkande 6 i motion Fi30 (vpk) samt yrkande 1 i motion N57 (vpk).

Lönebildningen

I propositionen anförs att en slutlig utvärdering av 1988 års avtalsrörelse och dess effekter på lönebildning och lönenivå kan ännu inte göras. Det är

likväl uppenbart att den totala lönekostnadsstegringen i år överskrider vad som är samhällsekonomiskt försvarbart på längre sikt.

Föredraganden konstaterar vidare att lönebildningen är ett avgörande problem i den svenska ekonomin. Full sysselsättning innebär med nödvändighet att inflytandet över pris- och kostnadsbildningen i hög grad kommer att utövas av parterna på arbetsmarknaden. I dagsläget betyder det ansvaret konkret att kostnadsökningarna från 1988 års avtal – i den utsträckning de inte täcks av ökad produktivitet – måste tas av företagens vinstmarginaler. Regeringen utgår från att man inte försöker att vältra över kostnaderna för de träffade avtalen på konsumenterna genom prisökningar. Skulle så ske, är det en bekräftelse på att det lönebildningssystem som tillämpats i år inte förmår generera sådana lönekostnadsökningar som är förenliga med samhällsekonomisk balans.

I propositionen anförs att den föreslagna likviditetsindragningen kommer att dämpa kostnadsstegringarna. Vidare bör de för nästa år aviserade sänkningarna av inkomstskattesatserna möjliggöra reallöneökningar efter skatt även vid mycket låga nominella lönepåslag. Det framhålls emellertid att en sådan skattesänkning måste baseras på ett grundläggande samförstånd mellan parterna på arbetsmarknaden om att skattesänkningen skall resultera i lägre nominella lönehöjningar.

I motionerna från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern delar man regeringens uppfattning att lönebildningen och den framtida lönekostnadsutvecklingen i förhållande till omvärlden är den viktigaste frågan för Sveriges ekonomiska framtid. Regeringen kritiseras emellertid för att inte vidta några eller otillräckliga åtgärder för att underlätta att framtida löneavtal skall kunna träffas på en låg nominell nivå, som likväl gör det möjligt att erhålla reala löneökningar efter skatt. I *motion Fi22* (m) framhålls att det totala skattetrycket måste sänkas genom att marginalskatterna sänks och inkomstskatteskalan inflationsskyddas. Staten får inte heller inteckna lönekostnadsutrymmet genom att höja arbetsgivaravgifterna. Samma förslag till åtgärder framförs i *motionerna Fi24* (c) och *Fi28* (fp). I den sistnämnda föreslås dessutom att arbetslöshetsföräkringen skall reformeras och att beskattningen av frivilliga vinstandelssystem skall lindras.

Utskottet har i det föregående konstaterat att lönekostnadsutvecklingen 1987–1988 torde bli 6,5 à 7 %. Osäkerhet råder alltjämt beträffande löneglidningens storlek. Det har i samband med att avtalen slutits hävdats att konstruktionen med fria lokala potter gör att löneglidningen kan väntas bli lägre än med tidigare typer av avtal.

Utskottet anser likväl att den totala lönekostnadsstegringen för år 1988 överskrider vad som ryms inom en samhällsekonomiskt balanserad utveckling på längre sikt. Utläggningen av avtalsökningarna i tiden underlättar inte heller en avtalsuppgörelse med en lägre avtalsmässig ökning för 1989. Utskottet varnade i februari (FiU 1987/88:20) för att en 7-procentig löneökning skulle medföra marknadsandelsförluster för industrin redan under år 1988 och en stagnation för exporten 1989. Det skulle innebära att kapitalbildningen skulle ge ett negativt bidrag till tillväxten år 1989. Utskottet betonade starkt vikten av att en sådan utveckling undviks. I det

längre perspektivet leder den oundvikligen till en utveckling med ständiga underskott i bytesbalansen som gällde för åren 1974–1983. Handlingsutrymmet för den ekonomiska politiken skulle då under lång tid bli så allvarligt begränsat att det inte längre blir möjligt att upprätthålla en rimlig produktionstillväxt och hålla tillbaka en stigande inflation och arbetslöshet. Utskottet anser mot denna bakgrund att det är nödvändigt att denna utveckling bryts. För detta krävs att inflationsförväntningarna dämpas och att framtida lönerörelser ger ett utfall som är samhällsekonomiskt godtagbart. Detta ställer i sin tur krav på den ekonomiska politiken, bl. a. en fortsatt stram finanspolitik. Detta gör det möjligt att genom lägre nominella lönelyft åstadkomma höjda reallöner.

Det kan också, som antyds i propositionen, finnas anledning att ifrågasätta förhandlingssystemet. Det finns en uppenbar risk att ju fler nivåer som det förhandlas på, desto starkare blir den "löne-löne-spiral" som propositionen varnar för. Ett sätt att möjliggöra reallöneökningar efter skatt vid mycket låga nominella lönepåslag är att sänka inkomstskattesatserna. Utskottet anser emellertid att förutsättningen för en sådan skattesänkning är att parterna på arbetsmarknaden blir överens om att den skall resultera i lägre nominella lönehöjningar. Utskottet återkommer till frågan om utformningen av inkomstskatteskalan för år 1989. Det måste emellertid konstateras att behovet av en stram finanspolitik nödvändiggör att sänkningen av inkomstskatten måste finansieras. Utskottet vill dock tillbakavisa förslagen i motionerna om ändring i arbetslöshetsförsäkringen och lindrad beskattning för de företag och de anställda som deltar i frivilliga vinstandelssystem. Motiven härför redovisade utskottet i betänkandet FiU 1987/88:10. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi22 (m) yrkande 5 och i här berörd del motionerna Fi24 (c) yrkande 4 och Fi28 (fp) yrkande 5.

I motion Fi28 (fp) avvisas tanken på att regeringen skulle delta i någon form av förhandlad inkomstpolitik som presenteras i den s. k. SAMAK-rapporten. Enligt motionärerna måste statsmakterna lägga fast goda och stabila förutsättningar för avtalsförhandlingarna, men därefter lämna själva förhandlingarna åt arbetsmarknadens parter. Detta anser motionärerna att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna.

Utskottet har redan två gånger detta budgetår behandlat likalydande motionsyrkanden (FiU 1987/88:10 och FiU 1987/88:20). Utskottet har inte vid något av dessa tillfällen funnit anledning att vidta någon åtgärd med anledning av motionen, orsaken härtill har utskottet motiverat i dessa betänkanden. Utskottet ser inte någon anledning att ändra sin uppfattning och avstyrker motion Fi28 yrkande 5 även i denna del.

I motion Fi24 (c) redovisar motionärerna sin syn på olika åtgärder för att bromsa den nominella lönekostnadsutvecklingen. Motionärerna upprepar vad regeringen vid flera tillfällen sagt och utskottet vid dessa tillfällen ställt sig bakom. Bl. a. avvisar motionärerna en rad olika alternativ för att dämpa lönekostnadsökningen, t. ex. att genom en kraftig åtstramning av ekonomin via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen, att förstärka konkurrenskraften genom upprepade devalveringar, att ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt, att genom lagstiftning förbjuda

löneökningar eller att genom prisstopp förhindra kostnadsökningar. Detta är exempel på ställningstaganden, som det råder stor för att inte säga total enighet om och som utskottet vid flera tillfällen har ställt sig bakom.

Utskottet konstaterar också att motionärerna har samma uppfattning som regeringen om en lång rad åtgärder som är nödvändiga för att få ned kostnads- och lönestegringstakten. För höga löneökningar kommer inte att kunna pareras med devalveringar. Uttaget av arbetsgivaravgifter bör inte höjas. En framtida skattereform bör innebära marginalskattesänkningar. Den offentliga konsumtionens tillväxt måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka. Det är önskvärt med en samordning av olika avtalsperioder även fortsättningsvis.

Motionens yrkande är således i huvudsak redan tillgodosett genom de ställningstaganden utskottet och riksdagen gjort de senaste åren. Utskottet ser därför inte skäl att tillstyrka motion Fi24 (c) yrkande 4 i här berörd del.

I *motion Fi30* (vpk) begärs att den ekonomiska politiken skall ges en sådan inriktning att den skapar förutsättningar för löneökningar som kraftigt förbättrar de lågavlönades reallöner.

Utskottet anser att statsmakternas uppgift är att ange de ekonomiska förutsättningarna inför förhandlingarna mellan parterna på arbetsmarknaden. Det ankommer därefter på parterna att efter förhandlingar fördela det tillgängliga ekonomiska utrymmet på olika löntagargrupper.

Inom det statliga området har statsmakterna ett särskilt ansvar för lönekostnadsutvecklingen. Statsmakterna angav därför inför 1988 års avtalsrörelse en utgiftsram för lönekostnadsökningarna. Syftet var att därigenom skapa mer likartade förutsättningar för lönebildningen mellan anställda inom olika sektorer på arbetsmarknaden.

I det avtal som sedermera träffades på det statliga området ingick förutom ett generellt tillägg bl. a. en särskild låglönepott.

Något särskilt uttalande av den innebörd motionärerna begär anser utskottet inte påkallat. Motion Fi30 (vpk) yrkande 20 avstyrks därför av utskottet.

Skattepolitiken

Inkomstskattesystemet utreds för närvarande i en parlamentariskt sammansatt kommitté. En skattereform baserad på detta utredningsarbete kan dock inledas tidigast år 1990. I kompletteringspropositionen anförs att redan för år 1989 bör dock en viss sänkning av inkomstskatten äga rum. Detta bör ske genom att grundbeloppet sänks med 3–4 procentenheter för i första hand de heltidsarbetande. I propositionen framhålls dock att kravet på en stram finanspolitik gör att dessa skattesänkningar måste finansieras. Regeringen avser att återkomma med förslag till riksdagen i höst.

I de tre borgerliga partiernas motioner understryks vikten av en mer genomgripande skattereform, innebärande bl. a. sänkta marginalskatter och indexreglerad skatteskala. Redan för år 1989 bör dock vissa justeringar göras av skatteskalan. I *motion Fi22* (m) presenteras en skatteskala som innebär att skatten sänks med 0,5 procentenheter i det lägsta skiktet upp till 70 000 kr. I skikten däröver sänks den med 4 procentenheter och för

inkomster över 190 000 kr. sänks den med 5 procentenheter. I *motion Fi28* (fp) föreslås en minskning av grundbeloppet med 4 procentenheter vid inkomster över 70 000 kr. I *motion Fi24* (c) anförs att regeringens förslag till sänkt marginalskatt inte kan värderas förrän den fullständiga fördelningspolitiska effekten inkl. finansieringen presenterats. Motionärerna betonar emellertid att en skattereform för år 1989 måste kombineras med åtgärder för att minska de fördelningspolitiska spänningarna. Det kan åstadkommas genom att grundavdraget höjs med 1 500 kr. och de högsta kommunalskatterna sänks. Motionärerna föreslår också en minskning av schablonavdraget med 1 000 kr. För att åstadkomma en bättre anpassning i tiden mellan inkomster och utgifter begärs en översyn av utbetalningssystemet av kommunalskatterna till kommunerna.

I *motion Fi30* (vpk) avvisas regeringens förslag till skattejusteringar för år 1989. Omläggningen är i alltför hög grad inriktad på att sänka skatterna för höginkomsttagare. Enligt motionärerna bör en skatterabatt på 2 000 kr. ges till alla inkomsttagare under 150 000 kr. i inkomst. Dessutom bör marginalskatten skärpas med 10 procentenheter för inkomsttagare över 250 000 kr. Vidare föreslås i motionen att som ett första steg mot slopad matmoms bör livsmedelssubventionerna ökas med 5 miljarder kronor. Även övriga indirekta skatter, med undantag för de på tobak och alkohol, bör sänkas.

Utskottet anser att inkomstskatterna bör sänkas främst för att underlätta 1989 års avtalsrörelse. Det är därför viktigt att parterna görs uppmärksamma på att en viktig förutsättning för en sådan reform är att de nominella löneökningarna kan begränsas. Syftet skall givetvis vara att söka åstadkomma en real löneökning efter skatt som kommer alla löntagare till del. Den inriktning som föreslagits i propositionen förefaller mot denna bakgrund vara väl avvägd. Härvid måste också som utskottet anfört beaktas behovet att vidmakthålla en stram finanspolitik. Skattesänkningen måste finansieras till den del den går utöver en inflationsjustering av skatteskalan. Utskottet kan således inte tillstyrka den allmänna inriktning av skattepolitiken som förordas i motionerna Fi22 (m) yrkande 15, Fi24 (c) yrkande 13, Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 6 samt Fi28 (fp) yrkande 3.

Vad gäller frågan om åtgärder för att begränsa kommunalskattehöjningarna som tas upp i motion Fi24 (c) anser utskottet att denna fråga behandlats av utskottet i betänkandet om den kommunala ekonomin (FiU 1987/88:19). Genom utskottets förslag om en omfördelning av skatteutjämningsbidragen inom en oförändrad ram skapas förutsättningar för en utjämning av den kommunala utdebiteringen i olika delar av landet. Framför allt blir det möjligt för kommuner i norra delen av landet med hög utdebitering att sänka eller i varje fall inte behöva höja sin skatt. Några ytterligare åtgärder anser utskottet för närvarande inte behövs. Motion Fi24 (c) yrkande 14 avstyrks därför.

Vad utskottet anfört om behovet att sänka inkomstskatterna och om behovet av en stram finanspolitik innebär att utskottet inte kan godta det förslag till skattepolitiska riktlinjer som föreslås i motion Fi30 (vpk) yrkande 12.

Riksdagen har vid flera tillfällen de senaste åren avslagit yrkanden om

differentiering av mervärdeskatten och om slopande av mervärdeskatten på livsmedel. Det skedde senast i mars 1988 (FiU 1987/88:20).

Utskottet ser inte något skäl för riksdagen att ändra sitt ställningstagande. Motion Fi30 (vpk) yrkandena 13 och 14 bör därför avslås av riksdagen.

Utskottet kan inte heller acceptera förslaget i motion Fi30 (vpk) om en höjning av vinstskatten med 10 miljarder kronor. Det skulle innebära en kraftigt dämpande effekt på företagens investeringsaktivitet, vilket skulle motverka den kapacitetsutbyggnad som utskottet anser nödvändig för att kunna öka den ekonomiska tillväxten och upprätthålla sysselsättningen. Motion Fi30 (vpk) yrkande 9 avstyrks därför.

Penningpolitiken

Kreditpolitiken

Penningpolitiken har under 1987 och hittills i år utformats mot bakgrund av den kraftiga ökningen av den privata konsumtionen. För att hålla tillbaka denna del av efterfrågan och motverka tendenser till överhettning har marknadsräntorna fått hållas på en relativt hög nivå. Differenserna i förhållande till motsvarande räntor i utlandet har periodvis varit mycket stora, vilket bidragit till att utländsk valuta strömmat in i landet. T. o. m. april månad hade drygt 4 miljarder kronor flutit in och under maj ökade inflödet kraftigt.

Som utskottet anförde redan i februari (FiU 1987/88:20) väntas den fortsatta försvagningen av bytesbalansen 1988 innebära att penningpolitiken återigen måste utformas med större hänsynstagande till utvecklingen av utrikesbalansen. Det innebär en fortsatt högre inhemsk räntenivå än i omvärlden.

De bedömningar som nu kan göras för 1988 ändrar inte förutsättningarna för penningpolitikens inriktning. Även utvecklingen på den inhemska kreditmarknaden nödvändiggör en relativt hög ränta. Hushållens upplåning har fortsatt att expandera. Bankernas och finansbolagens utlåning har ökat kraftigt.

I *motionerna Fi22* (m), *Fi24* (c) och *Fi28* (fp) anförs att den svaga finanspolitiken medfört att en alltför stor börda har lagts på penningpolitiken. Vidare uttrycker man sig i positiva ordalag över den genomförda avregleringen på kreditmarknaden. De skärpningar och utvidgningar av kassakraven som riksbanken aviserade i slutet av april kritiseras i motion Fi22 (m) som en återgång till regleringspolitik.

I *motion N57* (vpk) anförs att kreditgivningen i samhället måste återföras till mera reglerade och kontrollerade former. Diskontot måste återfå sin forna betydelse för räntesättningen och ränteregleringen bör återinföras. En styrning av krediter för olika ändamål, bl. a. bostadsändamål, är nödvändig.

Utskottet ser i likhet med vad som anförs i flera motioner positivt på den avreglering av kreditmarknaden som ägt rum de senaste åren. Skärpningar av kassakravet på banker och införandet av kassakrav på finansbolag är inslag i en allmän åtstramning av penningpolitiken. Att kassakrav införs för

finansbolag skall ses mot bakgrund av den kraftiga utlåningen från dessa institut och att utlåningsreglerna för bankägda finansbolag och banker numera är desamma. Utskottet delar således inte motionärernas uppfattning att detta är ett återfall i regleringspolitik.

Slopandet av utlåningstaket har inneburit att utlåningen till hushållen ökat kraftigt. Flera hushåll har råkat illa ut genom att de tagit på sig alltför stora lån. Utskottet ser emellertid inte en återgång till mer kontrollerad och styrd kreditgivning som ett sätt att komma till rätta med utlåningsexpansionens sociala konsekvenser. De gamla regleringsinstrumenten blev dessutom med tiden alltmer ineffektiva. De blev svårhanterliga och kunde kringgås på olika sätt. De motverkade också en effektivt fungerande kreditmarknad. I stället bör andra vägar prövas för att undvika att hushållen sätter sig i alltför stor skuld. Sannolikt kan en sådan situation undvikas genom ökad kreditprövning, rådgivning, sund marknadsföring, upplysning och en lämplig utformning av skattereglerna.

Utskottet ser därför positivt på att regeringen avser att tillsätta en särskild utredning med uppgift att föreslå åtgärder i syfte att begränsa hushållens skuldsättning och undvika de sociala skadeverkningar som skuldsättning i vissa fall medför.

I *motion Fi22* (m) upprepas krav som samma motionärer framfört tidigare, nämligen att banker bör erhålla skälig ränta på de kassakravsmedel som placerats i riksbanken. I motionen liksom i *motion Fi28* (fp) ställer man sig positiv till att avskaffa diskontot. Det saknar numera betydelse och borde kunna ersättas med den jämförelseränta, STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates), som numera noteras.

Utskottet har vid tidigare tillfällen då dessa frågor behandlats framhållit att kassakvotskravet inte skall ses som en placeringsform utan som ett kreditpolitiskt medel. Frågan om ränta på kassakravsmedel bör därför prövas på penningpolitiska grunder av riksbanken.

Utskottet har också tidigare konstaterat att diskontot genom de förändringar som skett på kreditmarknaden inte längre har samma normerande betydelse som tidigare. Riksbanken har i april föreslagit att frågan om att avskaffa diskontot bör utredas av regeringen. Det finns anledning förmoda att bankerna och kreditinstituten kommer att utveckla andra jämförelseräntor på samma sätt som skett i andra länder. Övergångsvis kan dock diskontot antas ha en viss betydelse, eftersom det alltjämt ingår i och reglerar innebörden i många överenkommelser och civilrättsliga avtal.

Utskottet anser sammanfattningsvis att penningpolitiken är väl avvägd i förhållande till finanspolitiken och de bedömningar som utskottet gör av den ekonomiska utvecklingen. Skulle emellertid de av utskottet förordade åtgärderna inte få avsedd effekt, dvs. att efterfrågan inte dämpas i tillräcklig utsträckning och tendenserna till överhettning består, måste ytterligare åtgärder vidtas, främst av finanspolitisk natur.

Med det anförda avstyrker utskottet i berörda delar motionerna Fi22 (m) yrkande 4, Fi24 (c) yrkande 6 och Fi28 (fp) yrkande 6.

Som framgått av vad som anförts delar inte utskottet uppfattningen som framförs i motion N57 (vpk) att en återgång bör ske till mer reglerad och kontrollerad kreditgivning. Yrkande 2 i motionen bör därför avslås av riksdagen.

I *motionerna Fi22* (m), *Fi24* (c), *Fi28* (fp) och *Fi27* av Alf Svensson (c) yrkas att valutaregleringen skall avskaffas. Det skulle leda till att den svenska räntenivån sänktes, vilket skulle verka positivt på investeringsutvecklingen. I motion Fi22 (m) anförs också att en svensk anknytning till det europeiska monetära systemet (EMS) skulle understryka vår beslutsamhet att hålla en fast växelkurs och därmed möjliggöra en ytterligare anpassning till den lägre internationella räntenivån.

I motion Fi24 (c) anförs att valutautlänningar bör få rätt att förvärva svenska kronobligationer. Detta skulle medföra en kapitalimport och en minskad upplåningskostnad för staten. Dessutom skulle de utländska placerarna ta valutarisken och inte staten, till skillnad från den upplåning som skedde i slutet på 1970-talet. Dessutom bör förbudet mot köp av utländska aktier upphävas.

Riksdagen har redan vid tre tillfällen under år 1988 behandlat och avstyrkt motionsyrkanden om valutaregleringens avskaffande (FiU 1987/88:20 , FiU 1987/88:27 och UU 1987/88:24). Senast den 19 maj 1988 avslog riksdagen sådana motionsyrkanden med hänvisning till att den av 1985/86 års riksdag utstakade vägen för liberalisering av valutaregleringen bör fullföljas. Det innebär att vissa transaktioner undantas från avvecklingen, nämligen sådana som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutvecklingen.

Utskottet har också vid tidigare behandling av dessa frågor avvisat förslaget att svenska statsobligationer skulle få köpas även av utländska placerare. Utskottet har hävdat att det inte alls är givet att en möjlighet för utlänningar att köpa kronobligationer skulle innebära lägre räntor sett över en längre period. Det finns vidare stor risk för att dessa obligationer utsätts för kraftiga spekulationer. Utskottet anser därför alltjämt att utlänningar inte bör få tillstånd att köpa svenska kronobligationer.

Angående en svensk anknytning till EMS vill utskottet anföra följande. Den nuvarande svenska växelkurspolitiken där kronans kurs knyts till ett genomsnitt av omvärldens valutor, den s. k. korgen, har visat sig fungera bra. Som utskottet anfört vid upprepade tillfällen och senast i ett yttrande till utrikesutskottet (FiU 1987/88:4 y) är det av stor vikt för vår trovärdighet att ändringar inte företas i korgens konstruktion. Den nuvarande kurspolitiken har gjort kronan mindre känslig för kraftiga kursvariationer i de stora internationella valutorna av det slag vi sett under 1980-talet. Den svenska kronan undviker genom den nuvarande konstruktionen de periodvis återkommande spekulationerna om kursjusteringar inom EMS, vilka ibland utlöses av politiska händelser i något av de större EG-länderna. Det kan också i detta sammanhang noteras att de europeiska valutorna i dag svarar för cirka tre fjärdedelar av vikterna i valutakorgen. EG-valutorna utgör mer än hälften. Utskottet anser mot denna bakgrund att frågan om en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet saknar aktualitet.

Med det anförda avstyrker utskottet i berörda delar motionerna Fi22 (m) yrkande 4, Fi24 (c) yrkande 6 och Fi28 (fp) yrkande 6. Det anförda innebär också att utskottet avstyrker motion Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 4 i berörd del.

Med det anförda avstyrks även motion Fi30 (vpk) yrkande 5 vari krävs en återgång till en mer restriktiv valutapolitik.

Statsskuldspolitiken

Den statliga upplåningen har genomgått stora förändringar de senaste åren. Budgetunderskottet har minskat kraftigt, vilket har minskat nettoupplåningen. Bruttoupplåningen är dock alltjämt betydande. Finansieringen av underskottet utomlands har upphört. De senaste åren har t. o. m. en viss amortering av utlandsskulden ägt rum och uppköp har skett av obligationer emitterade i utlandet. Slopandet av placeringsplikten för försäkringsbolagen och AP-fonden har medfört att upplåningen numera
sker helt på marknadsmässiga villkor.

Under år 1987 minskade statsskulden för första gången sedan 1965. Minskningen var 11 miljarder kronor, vilket sammanhänger med den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m. fl. Den uppgick till 16 miljarder kronor. Det minskade upplåningsbehovet 1987 från statens sida innebar att marknadens innehav av statsskuldväxlar och obligationer sjönk under året. Även riksbankens innehav av statspapper minskade under år 1987, vilket har lett till en viss brist på material för bankens marknadsoperationer. Från hushållen skedde emellertid en betydande upplåning genom premie- och sparobligationer samt allemanssparandet. De bidrog på detta sätt till att finansiera statsupplåningen med 14 miljarder kronor.

I utskottets betänkande om den ekonomiska politiken från februari i år (FiU 1987/88:20) förutsågs väsentliga förskjutningar äga rum under 1988 mellan de olika upplåningsinstrumenten. Inflödet från hushållen via allemanssparandet förutsågs bli stabilt, men för övriga hushållsinstrument – premie- och sparobligationer – förutsågs en minskning ske. Riksbanken återbetalade i slutet av mars nära 13 miljarder kronor som företag och kommuner tidigare ålagts att placera på likviditetskonton i riksbanken. I finansplanen 1988 bedömdes det kassamässiga budgetunderskottet år 1988 bli ca 4 miljarder kronor.

I den reviderade finansplanen förutses nu ett kassamässigt överskott i statsbudgeten på ca 2 miljarder kronor. Riksgäldskontoret svarar emellertid för upplåning av medel för vissa affärsverk, vilket gör att statens totala lånebehov som framgår av tabell 5 beräknas till 4 miljarder kronor.

Tabell 5 Finansiering av statens lånebehov 1986–1988
Miljarder kronor

	1986	1987	1988
Statens kassamässiga saldo[1]	35	4	−2
./. valutaförluster på statens utlandslån	3	0	−3
./. engångsskatt	0	16	0
+ riksgäldskontorets kreditgivning	0	1	3
Statens lånebehov	**32**	**−11**	**4**
Finansiering:			
1. Riksbanken	28	−8	−7
därav: nettoinsättningar på olika investeringskonton	8	−8	−5
kassakravsmedel	8	−1	1
övrigt	12	1	−3
2. Inhemsk marknad	10	−3	11–16
därav: allemanssparande	15	10	11
premie- och sparobligationer	12	4	0
övrigt	−17	−17	0–5
3. Utlandet	−6	0	−5–0
Summa finansiering	**32**	**−11**	**4**

[1] Saldot anges här enligt kassamässiga principer, vilket innebär att det för 1988 är något lägre än det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar och som redovisas på annat håll i budgetförslaget. Skillnaden beror bl. a. på ändrade regler för statens förskottering av kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg. Minustecken anger överskott.

Regeringen föreslår i kompletteringspropositionen att de större företagen skall placera 15 % av sina likvida medel på likviditetskonton i riksbanken. Vidare har riksbanken föreslagit en höjning av bankernas kassakrav och en utvidgning av kassakravet till att omfatta även finansbolag. Riksbanken kommer därför inte att minska sitt statspappersinnehav sett över året i den utsträckning som förutsågs tidigare.

Hushållens insättningar i allemanssparande under första kvartalet blev något större än som förutsågs i början av året. Finansieringen av statsupplåningen i form av statsskuldväxlar och riksobligationer förefaller bli mindre än som förutsågs tidigare i år. Det kraftiga inflödet av kapital från utlandet kan eventuellt leda till att staten amorterar ned sin utlandsskuld.

I *motion Fi22* (m) anförs att det inte kan vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld. Det sker till en avsevärd kostnad, eftersom staten lånar inom landet till hög ränta och amorterar ned lån utomlands som har betydligt lägre räntekostnad. I motionen anförs vidare att allemanssparandet skapar problem för riksgäldskontoret. Det är enligt motionärerna en dyr upplåningsform. Samma sak hävdas i motion Fi28 (fp). Upplåningen i denna form är dessutom extremt kort, eftersom insättarna på allemanskonto omedelbart kan ta ut sina medel mot en låg uttagsavgift.

Enligt motion Fi22 (m) får allemanssparandets konstruktion egendomliga och störande konsekvenser i dagsläget när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke finansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande. Det skattegynnade sparandet bör

under dessa förutsättningar i stället styras till näringslivet. Det finns därför inte skäl att ytterligare bygga ut allemanssparandet i riksgäldskontoret. Däremot bör fondsparandet byggas ut för att kanalisera sparandet till produktiva investeringar.

Enligt motionärerna skapar främjandet av allemanssparandet en konflikt för riksgäldskontoret, eftersom kontoret samtidigt skall sträva efter att minimera statens skuldtjänstkostnader. Denna målkonflikt bör enligt motionärerna övervägas vid den förestående översynen av riksgäldskontoret.

Som utskottet anfört i det föregående måste penningpolitiken utformas mot bakgrund av en kraftig privat konsumtionsökning och växande bytesbalansunderskott. Det har inneburit att marginalerna mellan de svenska penningmarknadsräntorna och motsvarande räntor utomlands har vidgats något. Det kan leda till att valutainflödet ökar. Det innebär givetvis att den svenska statsskuldspolitiken måste anpassas till denna situation. Däremot kan inte tillfälliga fluktuationer i ränteutvecklingen inom och utom landet eller valutakursvariationer tas som utgångspunkt för utformning av statsskulds- och valutapolitiken. Utskottet anser att normen att staten inte skall låna utomlands skall ligga fast. Valutaregleringens kärna skall, som utskottet nyss anfört, bibehållas. Det innebär att valutautlänningar inte kan tillåtas köpa svenska kronobligationer. Med dessa förutsättningar för statsskuldspolitiken är det lämpligt att tillfälliga kraftiga valutainflöden och därmed sammanhängande likviditetsökning pareras med viss nedamortering av den utländska statsskulden. Det ligger helt i linje med vad utskottet tidigare anfört (FiU 1987/88:20) om behovet av att samordna statsskuldspolitiken så att den underlättar riksbankens verksamhet med kredit- och valutapolitiken. Inom dessa ramar är målet för statsskuldspolitiken att minimera upplåningskostnaderna.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning om allemanssparandet. Det kan inte med bestämdhet hävdas att allemanssparandet är dyrare än andra statliga upplåningsformer. Den direkta räntekostnaden är snarast lägre. De totala statliga kostnaderna med beaktande av den skattebefriade avkastningen kan inte beräknas utan antagande om spararens marginalskatt och underskottsavdrag samt möjlighet att utnyttja sparavdraget etc. Det finns inte heller skäl att skilja på villkoren för allemanssparandet och allemansfondsparandet. Det bör ankomma på den enskilde spararen att utifrån sina egna preferenser och utan statlig styrning fritt få välja den sparform som passar bäst. Det kan också konstateras att uttagen i allemanssparandet är relativt små. Det är därför i praktiken relativt stabilt och långsiktigt.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi22 (m) yrkande 3.

Inbetalning på likviditetskonto

I propositionen anförs att de stora företagen under senare år har byggt upp en mycket omfattande likviditet. Denna har i hög grad använts till uppköp av andra företag. Mycket talar också enligt propositionen för att likviditeten medverkat till den kraftiga kreditexpansionen och är en faktor som kan ha bidragit till att driva upp lönekostnaderna. Det finns därför anledning att

genomföra en likviditetsindragning från större företag under nästa budgetår, anförs det i propositionen.

Förslaget innebär att vissa större företag på likviditetskonto skall inbetala ett belopp som motsvarar 15 % av den del av företagets likvida tillgångar som överstiger 50 milj. kr. enligt balansräkningen för det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988. Som likvida tillgångar skall räknas omsättningstillgångar i form av kassa- och banktillgodohavanden, aktier och andra andelar samt obligationer och andra värdepapper.

Banker och andra finansieringsinstitut skall inte omfattas av förslaget. Inbetalning skall ske på räntebärande konto i riksbanken. Inbetalning skall ske med 90 % av beloppet senast den 31 augusti 1988 och med återstoden senast den 31 januari 1989. Inbetalda medel skall jämte årlig ränta återbetalas senast den 2 juli 1990. Räntan skall motsvara den ränta som riksbanken normalt erlägger på inlåning från bank (för närvarande 6 %).

Om det finns synnerliga skäl bör regeringen ha möjlighet att befria ett företag från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Regeringen bör också ha möjlighet att föreskriva eller i särskilda fall besluta att inbetalda medel skall återbetalas i förtid.

I *motion Fi24* (c) förordas att företagens överlikviditet begränsas för att dämpa fusioneringsverksamheten. Propositionens förslag till likviditetsindragning fullföljer enligt motionärerna dessa intentioner. Det är viktigt, anför man, att det styrinstrument som skapats används på ett konstruktivt sätt.

I *motion Fi30* (vpk) anförs att det är den återhållsamma lönepolitiken och den alltför låga investeringsverksamheten som medverkat till att skapa de stora likvida tillgångarna i näringslivet. De resurser som skapats av de arbetande men disponeras av kapitalägarna måste enligt motionärerna utnyttjas i såväl investerings- som fördelningspolitiskt syfte. De medel som företagen enligt propositionen skall sätta in på likviditetskonto bör därför inte återbetalas utan användas för ett flerårigt investeringsprogram för den offentliga sektorn.

I *motionerna Fi22* (m) och *Fi28* (fp) avvisas förslaget om inbetalning på likviditetskonto. I motionerna underkänns propositionens motiv för förslaget. Motionärerna anser vidare att förslaget kan ses som en smygbeskattning, eftersom den ränteersättning som företagen erhåller på de bundna medlen är avsevärt lägre än marknadsräntan. Sett på detta sätt åsamkas företagen kostnader genom likviditetsplaceringarna. I motion Fi28 (fp) hävdas även att förslaget har karaktär av retroaktiv beskattning. Förslaget är dessutom enligt Fi22 (m) inte ordentligt utrett och lagrådet borde få yttra sig över förslaget eftersom det rör sig om en ny "skattebas".

Samma kritik framförs i *motion Fi29* av Margit Gennser (m). I motionen påtalas därutöver vissa brister i sättet att definiera begreppet likviditet. Det leder enligt motionären till tolkningssvårigheter och risk för olikformig behandling av företagen.

Liknande kritik har också framförts i skrivelser till utskottet och av företrädare för Industriförbundet vid en offentlig utfrågning i utskottet. Utöver nu nämnda invändningar har därvid framförts förslaget att besvär över riksskatteverkets beslut bör prövas av kammarrätt i stället för av

regeringen som föreslås i propositionen. Vidare har olika klarlägganden begärts bl. a. om under vilka förutsättningar regeringen kommer att medge dispens från insättning av medel på likviditetskonto.

Mot bakgrund av vad som anförts har utskottet den 19 maj 1988 beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89. Lagrådets yttrande daterat den 25 maj 1988 framgår av bilaga 2 till betänkandet.

Lagrådet anför i sitt yttrande att vad gäller frågan om lagförslagets grundlagsenlighet företer den föreslagna lagen stora pricipiella likheter med motsvarande lagar om inbetalning på likviditetskonto som gällde för åren 1984 och 1985. Vid granskningen av motsvarande lag år 1984 fann lagrådet att det inte torde föreligga något hinder för riksdagen att lagstifta om ett sådant ingrepp i ekonomiska förhållanden som det då var fråga om. Det nu aktuella förslaget föranleder enligt lagrådet inte någon annan bedömning. Lagrådet anser vidare att det kan uppstå vissa tillämpningssvårigheter när det gäller att betämma vad som skall avses med likvida tillgångar. Bl. a. kan innebörden av begreppet värdepapper vålla tvekan. Lagrådet konstaterar också att det i propositionen inte ges några exempel på fall då dispens bör kunna medges från att helt eller delvis inbetala medel på likviditetskonto. För att tillämpningssvårigheter så långt möjligt skall undvikas anser lagrådet det önskvärt att det görs ytterligare auktoritativa uttalanden i bl. a. frågorna om vad som skall anses med likvida tillgångar och när dispens bör kunna ges. Det får enligt lagrådet ankomma på utskottet att komplettera lagmotiven i dessa avseenden.

Vad gäller lagförslaget i övrigt föreslås vissa förtydliganden och förenklingar. Förslaget att riksskatteverkets beslut får överklagas hos regeringen (5 §) kan emellertid ifrågasättas, anför lagrådet. I fråga om att fastställa betalningsskyldighet för enskilda rättssubjekt enligt ett visst system gäller att beslut får överklagas av domstol. I linje härmed bör riksskatteverkets beslut få överklagas hos domstol. Den domstol som härvid kommer i fråga är kammarrätten. Riksskatteverket bör lämpligen kunna överklaga kammarrättens beslut, anför lagrådet.

Vad gäller förslagets grundlagsenlighet konstaterar utskottet ånyo beträffande likviditetsindragningar med stöd av lagrådets yttrande att några formella hinder inte föreligger för riksdagen att lagstifta om sådant ingrepp i ekonomiska förhållanden som det här är fråga om.

Vad gäller frågan om lämpligheten att genomföra en likviditetsindragning från de större företagen vill utskottet anföra följande. Likviditeten i de svenska storföretagen är hög. Ett kraftigt valutainflöde leder till att likviditeten och penningmängden i den svenska ekonomin ökar. Detta förstärker kreditexpansionen och tenderar att på sikt öka inflationen. Flera företag har utnyttjat den goda likviditetssituationen och börsnedgången till att köpa upp andra företag. Det har också hävdats att likviditetsläget varit en pådrivande faktor i löneförhandlingarna.

Utskottet konstaterar att den uppkomna likviditetssituationen medverkat till att förstärka de överhettningstendenser som registrerats i den svenska ekonomin. Det finns därför skäl att som föreslås i propositionen tillfälligt frysa en del av storföretagens likviditet.

Utskottet anser mot denna bakgrund att propositionens förslag att låta 15 % av företagens likvida tillgångar placeras på likviditetskonton i riksbanken t.o.m. den 2 juli 1990 är välmotiverat. Utskottet anser dock i likhet med vad lagrådet anfört att vissa tillämpningssvårigheter kan uppkomma när det gäller att bestämma vad som skall avses med likvida tillgångar.

För att så långt möjligt undvika dessa svårigheter anser utskottet att förslaget bör förtydligas vad gäller frågorna om vad som skall avses med likvida tillgångar och när dispens bör kunna ges.

Enligt 2 § skall vissa företag på likviditetskonto betala in ett belopp som motsvarar 15 % av den del av företagets likvida tillgångar som överstiger 50 milj. kr. enligt balansräkningen för det räkenskapsår som avslutas närmast före den 1 januari 1988. Inbetalningsskyldigheten knyter an till storleken av de tre första tillgångsposterna i balansräkningsschemat som redovisas i 19 § bokföringslagen, nämligen omsättningstillgångar i form av kassa- och banktillgodohavanden, aktier och andra värdepapper. Av förslaget får anses framgå att det är den faktiska placeringen och rubriceringen i balansräkningen av en viss tillgång som avgör om tillgången skall medräknas i underlaget eller inte. Den bokföringsskyldige är emellertid inte skyldig att följa bokföringslagens schema utan kan vid upprättandet av balansräkningen använda andra uppställningsformer om dessa ger en med lagens schema likvärdig överblick över rörelsens ställning.

Utskottet anser det vara svårt att undvika att bestämmelser för fastställande av underlaget för inbetalning får en mer eller mindre schablonartad karaktär. Den metod som valts, dvs. att bestämma underlaget till summan av vissa poster i balansräkningsschemat, framstår emellertid enligt utskottets mening som den mest lämpliga. En koppling till bokföringslagen gör det i princip enkelt att fastställa underlaget i de fall där företagen helt följt schemat men bör också underlätta hanteringen i de fall där företagen avvikit från schemat. Tillämpningsproblem kan emellertid inte undvikas. För att minska dessa problem bör vissa klarlägganden göras.

En första fråga gäller om ett visst fordringsbevis skall hänföras till "obligationer och andra värdepapper" eller till posten för "övriga fordringar" längre ned i schemat. Avgörande bör vara om det förekommer en marknadsmässig handel i pappret. Är detta fallet bör fordringsbeviset räknas som värdepapper och ingå i inbetalningsunderlaget. Däremot bör vanliga reverser och enkla skuldebrev som ej utgör s. k. masspapper hållas utanför underlaget.

Även om det är helt klart att en viss tillgång kan betecknas som ett värdepapper, är det därmed inte givet att tillgången skall ingå i underlaget. Värdepapper som har karaktär av varulager i en verksamhet avseende handel med värdepapper bör enligt utskottets mening hållas utanför underlaget. Detsamma bör gälla sådana aktier och andelar i fastighetsförvaltande företag som innehas av företag som bedriver byggnadsrörelse m. m.

Ytterligare en fråga bör uppmärksammas, nämligen sådana s. k. räntearbitrageaffärer där ett företag tar upp ett kortfristigt lån till låg ränta i utlandet och placerar medlen i svenska värdepapper med hög ränta. Det förekommer att sådana affärer nettoredovisas. FAR:s redovisningskom-

mitté har i ett uttalande angett vissa förutsättningar som skall vara uppfyllda för att en nettoredovisning skall kunna godtas. Enligt detta uttalande kan kvittning ske om skulden och fordran utgör delar i en paketlösning, innebärande bl. a. att fordran pantsätts för skulden, skulden och fordran uppgår till samma belopp, skulden och fordran har samma förfallodag och kurssäkring har skett, om det rör sig om utlandslån.

Enligt utskottets mening är det ändamålsenligt att vid fastställande av underlaget utgå från innehållet i FAR:s redovisningskommittés uttalande. En nettoredovisning i andra situationer bör alltså inte godtas och detta även om ett sådant redovisningssätt inte kan sägas direkt strida mot god redovisningssed.

Det som sagts här syftar närmast till att göra det lättare att fastställa ett underlag i de fall där företaget inte följt bokföringslagens schema och en omklassificering alltså måste göras i efterhand. I de fall schemat följs skall i princip uppgifterna i balansräkningen gälla. För att få en mer enhetlig tillämpning anser utskottet emellertid att man i de här angivna fallen skall kunna frångå klassificeringen i balansräkningen om det är till företagets fördel. För att ge utrymme för detta bör en justering göras i lagförslagets 2 § första stycket.

I lagförslagets 1 § tredje stycke sägs att regeringen får medge befrielse helt eller delvis från skyldigheten att betala in medel på likviditetskonto. För att sådan dispens skall ges krävs synnerliga skäl. Härav följer att dispensgivningen skall vara mycket restriktiv. Som lagrådet konstaterat ges inte i propositionen några exempel på när dispens skall kunna ges. En likalydande dispensbestämmelse återfanns i de tidigare lagarna om inbetalning på likviditetskonto. De exempel på dispensmöjligheter som nämndes i samband med dessa lagar anser utskottet böra vara vägledande för dispens även enligt förevarande lag. I proposition 1983/84:200 nämns följande exempel på tänkbara dispensfall.

Dispens bör kunna komma i fråga om företagets ekonomiska ställning är så svag att en inbetalning på likviditetskonto skulle leda till obestånd eller andra allvarliga ekonomiska svårigheter. Vidare bör dispens kunna ges om en inbetalning skulle äventyra investeringar av stor betydelse för ett företags utveckling och för sysselsättningen där. Även företag som erhåller stöd av samhället i någon form, t. ex. vissa tidningsföretag, bör kunna befrias från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto. Dispens bör också, helt eller delvis, kunna medges om företaget under tid som medlen står inne på kontot väsentligt inskränkt sin verksamhet.

I samband med riksdagsbehandlingen av lagen (1985:582) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86 angav finansutskottet förutom de nämnda dispensmöjligheterna ytterligare en möjlighet till dispens. Enligt utskottets mening borde nämligen dessutom dispens kunna ges när inbetalning skulle leda till en beaktansvärd snedvridning av konkurrensen inom ett område (FiU 1984/85:30 s. 50 ff.). Uttalandet föranleddes främst av vissa förhållanden i detaljhandelsbranschen. Utskottet anser att det även vid den nu föreslagna likviditetsindragningen bör vara möjligt för regeringen att medge dispens i de nämnda fallen.

Därutöver bör uppmärksammas förhållandena för de allmännyttiga bo-

stadsföretagen. Bostadsutskottet har i yttrande 1987/88:7 behandlat propositionen och två motioner, Fi21 av Per Olof Håkansson (s) och Fi23 av Oskar Lindkvist m.fl. (s) såvitt rör avsättning till likviditetskonto för allmännyttiga bostadsföretag samt för HSB och Riksbyggen. Enligt bostadsutskottets uppfattning finns goda skäl för riksdagen att stödja förslagen i motionerna om att allmännyttiga bostadsföretag resp. HSB och Riksbyggen inte skall vara skyldiga att göra inbetalning på likviditetskonto. Till motiv för sitt ställningstagande har utskottet anfört bl.a. följande.

Vad beträffar de allmännyttiga bostadsföretagen bör erinras om att dessa företag arbetar efter självkostnadsprincipen och att de inte är vinstsyftande. De likvida tillgångar som finns hos dessa företag – och med dem ur låne- och skattesynpunkt jämförbara företag – är därför av en storlek som kan motiveras av den löpande verksamheten med förvaltning och byggande. Dessa företag har vidare tillagts ett speciellt ansvar för den bostadspolitik som omfattas av en stor riksdagsmajoritet. Bostadsutskottet har vid åtskilliga tillfällen och senast hösten 1987 (se BoU 1987/88:3, s. 7 och 12) framhållit den betydelse dessa företag har för ett genomförande av den sociala bostadspolitiken. Det kan inte uteslutas att en likviditetsindragning för en del av dessa företag skulle kunna innebära att vissa angelägna bostadsinvesteringar skulle komma att försenas. Riksdagen bör enligt bostadsutskottet inte medverka till att så kan bli fallet.

Bostadsutskottet anför vidare att vad åter rör HSB och Riksbyggen är förhållandet följande. Inom dessa organisationer är en stor del av kapitalflödena kanaliserade till resp. riksorganisation. Likvida medel i HSB samlas upp i riksorganisationen. Därutöver sker en omfattande inlåning av medlemsorganisationernas sparade medel till riksorganisationerna. Inlåningsverksamhet bedrivs genom sparkassor, som riktar sig till organisationens fysiska medlemmar. Såvitt rör kapitaluppsamling i riksorganisation är förhållandena likartade beträffande Riksbyggen. Som anförs i motion Fi23 (s) arbetar de inlånade medlen i organisationerna. En stor del måste hållas likvida med hänsyn till verksamheten och som beredskap mot utflödena av inlånat kapital. Genom uppsamling av medlemsorganisationernas kassaflöden och kapitaltillgångar samlas likviditeten hos riksorganisationerna.

De motiv som vägleder lagförslaget i propositionen är enligt bostadsutskottets uppfattning inte tillämpliga på de bostadsföretag och bostadsorganisationer som aktualiserats i motionerna Fi21 (s) och Fi23 (s). Bostadsutskottet delar motionärernas uppfattning att sådana företag och organisationer bör undantas från krav på inbetalning till likviditetskonto.

Finansutskottet delar bostadsutskottets mening att det på de grunder som bostadsutskottet anfört finns skäl att medge de allmännyttiga bostadsföretagen resp. HSB och Riksbyggen befrielse från skyldigheten att betala in medel på likviditetskonto.

Lagrådet har i sitt yttrande föreslagit vissa förändringar i några av lagförslagets paragrafer. Lagrådet ifrågasätter bl.a. ordningen enligt 5 § tredje stycket att riksskatteverkets beslut får överklagas hos regeringen. Eftersom fråga är om att enligt ett visst system fastställa betalningsskyldighet för enskilda rättssubjekt bör enligt lagrådet – i linje med vad som i sådana fall gäller på andra områden – riksskatteverkets beslut få överkla-

gas hos domstol. Den domstol som härvid kommer i fråga är kammarrätten.

Utskottet har i syfte att så långt som möjligt eliminera vissa tillämpningssvårigheter när det gäller att bestämma vad som skall avses med likvida tillgångar i det föregående gjort vissa förtydliganden. Trots detta är det emellertid inte uteslutet att vissa av dessa frågor också kan komma att prövas dispensvägen. Mot denna bakgrund bedömer utskottet det vara mest ändamålsenligt att samma instans som prövar dispensansökningen även prövar överklaganden av riksskatteverkets beslut. Som framgår av det föregående rymmer dispensprövningen vissa skönsmässiga bedömningar som av naturliga skäl bör ligga på regeringen. Utskottet instämmer i princip i de skäl som lagrådet anfört för en domstolsprövning. Vid en samlad bedömning finner dock utskottet att de skäl som talar för att regeringen också skall pröva riksskatteverkets beslut väger över.

Utskottet instämmer i vad lagrådet i övrigt anfört beträffande ändringarna i 1, 3 och 6 §§.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi22 yrkande 12, Fi26 och Fi28 yrkande 11.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi21 och Fi23 om möjligheterna att medge dispens helt eller delvis från att göra insättningar på likviditetskonto bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet kan inte godta förslaget i motion Fi30 (vpk) om att de indragna medlen inte skall återbetalas till företagen. Det skulle innebära en kraftigt ökad företagsbeskattning och därmed en ökning av det totala skattetrycket. Det skulle påverka företagens tillväxtförmåga och investeringsvilja på ett mycket negativt sätt. Utskottet ser inte något skäl att vidta några sådana åtgärder. Motion Fi30 (vpk) yrkande 7 avstyrks därför av utskottet.

Prisreglering

I *motion Fi24* (c) anförs att rörliga priser är nödvändiga i ett dynamiskt system. Motionärerna kräver att den allmänna prisregleringslagen avskaffas.

Utskottet behandlade i anslutning till proposition 1987/88:28 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen i november 1987 (FiU 1987/88:3) och i anslutning till budgetpropositionen (FiU 1987/88:20) ett motionsyrkande med exakt samma lydelse. Riksdagen avslog på förslag av utskottet dessa yrkanden. Utskottet framhöll vid detta tillfälle att om prisregleringslagen är i tillämpning kan det i vissa fall underlätta för regeringen att skapa stabila förutsättningar och öka tilltron till den ekonomiska politiken. Vidare anfördes att en viktig förutsättning för statens pris- och kartellnämnds (SPK) fortlöpande prisövervakning är att nämnden kan aktualisera frågan om direkta ingripanden. Uttalanden från SPK med denna innebörd får större tyngd om prisregleringslagen är i tillämpning. Utskottet har alltjämt samma uppfattning. Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks motion Fi24 (c) yrkande 12.

I *motion Fi22* (m) föreslås att såväl investeringsfonderna som investeringsreserverna gemensamt släpps fria. Förslaget motiveras av att motionärerna hävdar att det inte längre är lämpligt att bedriva stabiliseringspolitik som syftar till att utjämna svängningar i den internationella konjunkturen.

Vad gäller utnyttjandet av investeringsfonderna vill utskottet anföra följande.

Regeringen beslutade hösten 1986 i regionalpolitiskt syfte om frisläpp av investeringsfonder för byggnadsinvesteringar. Storstadsinvesteringar undantogs emellertid från frisläppet. Detta beslut, i kombination med fortsatta möjligheter att ta i anspråk investeringsfonderna för maskininvesteringar i stödområdet, bör bidra till att främja en regionalt sett jämnare utveckling över landet. Investeringsfondsmedel får även fr. o. m. hösten 1987 utnyttjas för miljöinvesteringar. Några ytterligare frisläpp är inte aktuella för närvarande. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att regeringen den 6 juni 1985 beslöt att tillkalla en utredning om reformerad företagsbeskattning (dir. 1985:30) som skall se över företagsbeskattningen. I detta uppdrag ingår att utvärdera investeringsfondernas effektivitet och utnyttjande. Utredningen beräknas vara färdig hösten 1988.

Med hänvisning till att det får förutsättas att utredningen kommer att pröva formerna för investeringsfondernas utnyttjande avstyrker utskottet motion Fi22 (m) yrkande 6.

Övrigt

Beräkningsunderlaget för finansplanen m. m.

I den under allmänna motionstiden väckta *motionen Fi708* av Anna Wohlin-Andersson och Marianne Andersson (c) tas i ett yrkande upp frågan om beräkningsunderlaget för finansplanen m. m.

I motionen framhålls den stora betydelse tjänstesektorn har för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Att stimulera tjänsteföretagen till internationalisering är enligt motionärerna en av de viktigaste näringspolitiska uppgifterna. Vill Sverige bevara företagsamhet och sysselsättning, måste enligt motionärerna tjänsteföretagen exportera mer. För att detta skall kunna ske måste tjänsteföretagen få goda verksamhetsförutsättningar i Sverige. Ett första steg är, enligt motionärerna, att tydliga signaler ges om att tjänsteföretagen ses som potentiella exportföretag och som ytterst väsentliga för vårt lands ekonomiska utveckling. Sådana signaler bör ges i politiska handlingar och dokument, som t. ex. långtidsutredningar, finansplaner och vid officiella delegationsresor.

De modeller som används i långtidsutredningar och finansplaner bör vidare, enligt motionärerna, ses över i syfte att förbättra data vad gäller tjänsteföretagen. Tjänstesektorn bör också presenteras i ett särskilt avsnitt, på samma sätt som gäller för industrin. Att enbart industrin ges en särskild presentation konserverar, enligt motionärerna, inställningen att tillverkningsindustrin är den mest betydelsefulla delen av näringslivet och försvårar åtgärder som underlättar tjänsteföretagens verksamhet.

Utskottet vill med anledning av det aktuella motionsyrkandet anföra följande. Som utskottet framhållit tidigare i olika sammanhang kommer tjänstesektorn att få en allt större betydelse för den ekonomiska utvecklingen i vårt land. En stor del av de tillskott av arbetstillfällen som kommer att skapas framöver kommer att finnas inom tjänstesektorn.

Utskottet instämmer i motionärernas åsikt att tjänstesektorn i olika sammanhang ofta får en alltför begränsad redovisning. Detta sammanhänger dock främst med att tillgången på data är sämre än vad som gäller för andra sektorer. Såväl regeringen som riksdagen har emellertid uttalat att statistik över tjänstesektorn bör prioriteras inom den ekonomiska statistiken. Utskottet framhöll detta senast i sitt betänkande FiU 1987/88:13 om anslag till statistiska centralbyrån. Utskottet vill också påminna om att till den senaste långtidsutredningen fanns en särskild bilaga som behandlade den privata tjänstesektorn.

Utskottet föreslår, mot bakgrund av det anförda, att riksdagen lämnar motion Fi708 yrkande 1 utan bifall.

Sammanfattning av utskottets förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Under våren har prognoserna över den internationella utvecklingen justerats upp. I den svenska ekonomin råder högkonjunktur med ett efterfrågetryck som har lett till arbetskraftsbrist inom flera sektorer av ekonomin.

Den konstaterade överhettningen av ekonomin med ett ökat inflationstryck som följd kräver en finanspolitisk åtstramning. Utskottet anser det därför som nödvändigt att genomföra de stabiliseringsåtgärder som föreslås i kompletteringspropositionen. Mot den bakgrunden tillstyrker utskottet förslagen i propositionen att höja oljeskatten och tobaksskatten samt att genomföra en likviditetsindragning i företagen. Den höga likviditeten i näringslivet har med stor sannolikhet bidragit till den mycket kraftiga kreditexpansionen och är också en faktor som kan driva upp lönekostnadsstegringarna.

Enligt utskottets mening är emellertid inte den i propositionen föreslagna åtstramningen tillräcklig. Utskottet förordar därför en i jämförelse med propositionen större höjning av oljeskatten. Skatten bör sålunda höjas med 200 kr./m^3, vilket ger en intäkt för staten på ca 1,5 miljarder kronor.

De avslutade förhandlingarna på förbundsnivå tillsammans med en förväntad löneglidning förutses ge löneökningar som med stor sannolikhet blir för höga från samhällsekonomisk synpunkt. Utskottet ser lönebildningen som ett avgörande problem i svensk ekonomi och det finns anledning att ifrågasätta förhandlingssystemet. Det finns en uppenbar risk att ju fler nivåer som det förhandlas på, desto starkare blir "löne-löne-spiralen". Ett sätt att möjliggöra reallöneökningar efter skatt vid mycket låga nominella lönepåslag är att sänka inkomstskattesatserna. En förutsättning för en sådan skattesänkning är emellertid att parterna på arbetsmarknaden blir överens om att den skall resultera i lägre nominella lönehöjningar.

Utskottet vill understryka att den eftersträvade dämpningen av den inhemska efterfrågan måste riktas mot konsumtionen. Om en bestående

tillväxt skall kunna uppnås krävs en ökad kapitalbildning, vilket innebär att industriinvesteringarna även fortsättningsvis måste ligga på en hög nivå. De senaste årens konsumtionsledda tillväxt måste brytas.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen 1982/83–1988/89

Statsbudgetens saldo har på några år förbättrats markant. Från att budgetåret 1982/83 ha motsvarat 13,0 % av BNP har underskottet för innevarande budgetår nu begränsats till 0,6 % av BNP.

I långa stycken är detta resultatet av en stram utgiftsprövning. Utmärkande för de senaste årens budgetpolitik har nämligen varit att stor återhållsamhet visats med nya utgiftsåtaganden samt att nya åtaganden finansierats. Olika former av generellt verkande besparingar har vidare kombinerats med selektiva sparinsatser samtidigt som åtgärder vidtagits för att begränsa automatiken i utgiftsökningarna. Dessutom har kassahållningen förbättrats och delar av den statliga långivningen lyfts ut från budgeten. Som en följd härav har under den senaste femårsperioden statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntor kunnat begränsas från 34,4 % till 27,8 % av BNP, dvs. med 6,6 procentenheter.

Under samma femårsperiod har inkomsterna, mätt i reala termer, ökat från 28,6 % till 32,5 % av BNP. Ökningen är en återspegling av de senaste årens högre ekonomiska tillväxt samt av att vissa skatter införts eller höjts. Främst beror inkomsttillskottet på den kraftiga ökningen av löner och privat konsumtion. Denna ökning har emellertid skett i en takt som i längden inte är förenlig med samhällsekonomisk balans.

För budgetåret 1988/89 förutses nu ett kassamässigt budgetunderskott av ungefär samma omfattning som för innevarande budgetår. Detta skenbart stabila läge ger emellertid inte en helt korrekt bild av budgetutvecklingen. Bokföringsprinciperna för statsskuldväxlar har lagts om, vilket för 1988/89 givit upphov till en betydande redovisningsmässig minskning av budgetunderskottet. Rensas budgetsaldot från denna och andra snarlika engångseffekter erhåller man en utveckling av underliggande budgetsaldo som ger en riktigare bild av den faktiska förändringen. Av följande tabell, som hämtats ur kompletteringspropositionen, framgår att budgetunderskottet mätt på detta sätt ökar under nästa budgetår med närmare 7 miljarder kronor till −14,4 miljarder kronor.

Tabell 6 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1986/87–1988/89
Miljarder kronor löpande priser

	1982/83	1986/87	1987/88	1988/89
Inkomster	191,2	320,1	335,7	345,8
Andel av BNP	28,6%	33,4%	32,5%	31,7%
Utgifter exkl. statsskuldräntor	229,6	271,5	286,9	299,5
Andel av BNP	34,4%	28,3%	27,8%	27,2%
Statsskuldräntor	48,2	63,8	54,6	53,0
Redovisat budgetsaldo	**−86,6**	**−15,2**	**−5,8**	**−6,7**
Andel av BNP	13,0%	1,6%	0,6%	0,6%
Underliggande budgetsaldo		**−13,4**	**−7,6**	**−14,4**
Andel av BNP		1,4%	0,7%	1,3%

Uppgifterna i tabellen avseende 1988/89 återger ett budgetförslag som ännu inte godkänts av riksdagen i sin helhet. I propositionen framhålls att det får ankomma på riksdagens finansutskott att göra justeringar för de ytterligare förändringar som inte kunnat beaktas i kompletteringspropositionen. Utskottet kommer därför på sedvanligt sätt att i särskilda betänkanden redovisa förnyade beräkningar över statsbudgetens inkomster (FiU 1987/88:34) och utgifter (FiU 1987/88:35) för nästa budgetår. För den som söker mer definitiva uppgifter om riksdagens ställningstagande till regeringens förslag till statsbudget för nästa budgetår hänvisar utskottet till dessa betänkanden, liksom till utskottets sammanställning över statsbudgeten (FiU 1987/88:36).

Långtidsbudgeten

För nästa budgetår förutses således i kompletteringspropositionen en försvagning av det underliggande budgetsaldot. Avgörande för om det skall gå att varaktigt behålla budgetsaldot på den nivå som hittills uppnåtts är den fortsatta ekonomiska utvecklingen. Det framgår av den långtidsbudget som redovisas i kompletteringspropositionen.

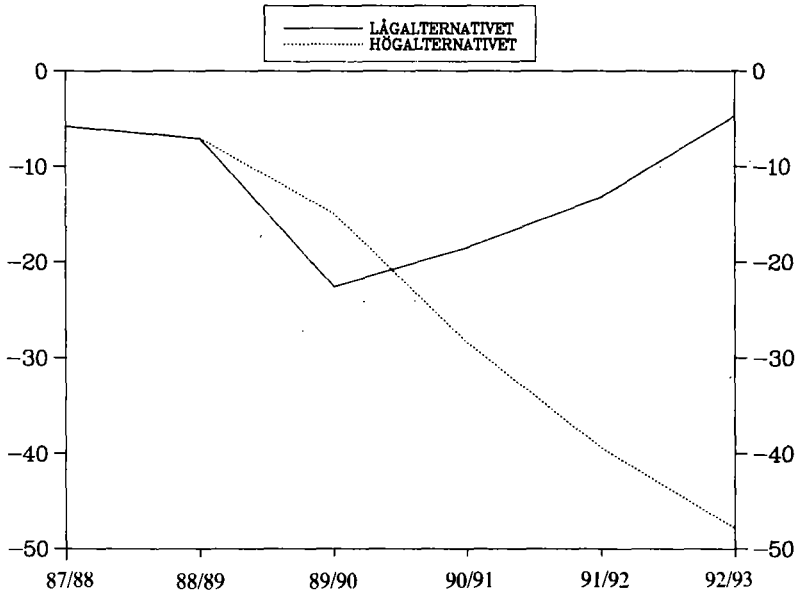
Årets långtidsbudget täcker femårsperioden fram t. o. m. 1992/93. Långtidsbudgeten skall inte ses som en prognos över den mest sannolika utvecklingen. Den är i stället en beräkningsmetod som används för att belysa *automatiken* i statsbudgeten. Metoden innebär att skatte- och avgiftsregler antas förbli oförändrade liksom att några nya utgiftsåtaganden inte görs. I princip visar sålunda långtidsbudgeten hur statens inkomster och utgifter utvecklas under de närmaste åren enbart till följd av redan fattade beslut och gjorda åtaganden.

I likhet med tidigare år är beräkningarna gjorda utifrån en tänkt ekonomisk utveckling enligt två olika alternativ. I det gynnsammare beräkningsalternativet – lågalternativet – antas lönestegringarna dämpas till 3 % per år efter 1988 samtidigt som inflationen successivt sjunker ner mot 2 % och räntenivån stabiliseras vid 8 %. BNP-tillväxten förutsätts i detta alternativ gradvis öka till 2,5 %.

Även i högalternativet förutsätts timlöneökningen avta, om än inte lika snabbt och till samma låga nivå. Inflationen uppgår till ca 5 % under i stort sett hela perioden, och den inhemska räntenivån har antagits vara 12 %. BNP-tillväxten förutsätts i högalternativet inte uppgå till mer än 0,5 % efter 1989.

Skillnaderna mellan de antaganden som ligger till grund för de båda beräkningsalternativen är inte stora. Likväl blir resultatet av beräkningarna, som det återspeglar sig i budgetsaldots utveckling, mycket påtagligt. Det framgår av nedanstående diagram.

Diagram. Budgetsaldots utveckling 1987/88–1992/93
Miljarder kronor



Inte ens i lågalternativet – som förutsätter en väsentligt gynnsammare ekonomisk utveckling än vad som uppnåtts under senare år – kan man påräkna någon fortsatt förbättring av budgetsaldot. I stället växer underskottet temporärt under 1989/90 för att därefter åter minska och under slutåret uppgå till −4,7 miljarder kronor, dvs. ungefär samma nominella nivå som i dag. Den tillfälliga försämringen är delvis en engångseffekt föranledd av de nya redovisningsprinciperna för statsskuldväxlar. Engångseffekten drar under budgetåret 1988/89 ned ränteutgifterna och minskar därmed även budgetunderskottet. Under efterföljande budgetår, när omläggningen väl är genomförd, vänds emellertid förbättringen i en lika stor tillfällig försämring.

I en särskild kalkyl som är gjord i anslutning till lågalternativet visas vilka risker som är förknippade med en mindre stram utgiftspolitik. I beräkningen, som närmast har formen av en känslighetsanalys, har man utgått från samma antaganden som i lågalternativet, men gjort den jämk-

ningen att statens utgifter exkl. statsskuldräntor varje år tillåts öka i samma takt som BNP, dvs. lika snabbt som tillväxten i ekonomin. Beräkningen visar att under dessa omständigheter skulle budgetsaldot försämras avsevärt mer under perioden. Slutåret skulle underskottet hamna på nivån −22,2 miljarder kronor, vilket är 17,5 miljarder kronor sämre än i lågalternativet.

I högalternativet – som bygger på en pris- och timlöneutveckling av ungefär dagens nivå – ökar såväl inkomster som utgifter snabbare än i lågalternativet. Detta leder till ett gradvis försämrat budgetsaldo som under slutåret uppgår till närmare 50 miljarder kronor. Resultatet är sannolikt en underskattning av den faktiska utvecklingen, eftersom långtidsbudgeten är en mekanisk konsekvensberäkning som är gjord med fasta antaganden för hela perioden. Beräkningarna fångar därmed inte in den dynamik som utvecklas genom samspelet mellan budgeten och samhällsekonomin i stort. En negativ utveckling av det slag som redovisas i högalternativet skulle därför i praktiken sannolikt leda till en större saldoförsämring än som utvisas i beräkningarna.

Skillnaderna mellan de båda alternativen förklaras till en del av den högre räntenivån i högalternativet. En hög inhemsk räntenivå ökar statens utgifter för statsskuldräntor. Den bidrar också till att öka utgifterna för bostadssubventioner, eftersom fastighetsägare med räntebidrag kompenseras fullt ut för de högre räntekostnaderna. Av propositionen framgår att bostadssubventionerna är den enskilda utgiftspost som ökar mest under den närmaste femårsperioden. Det gäller båda alternativen. De reala räntesubventionerna till bostadsbyggande ökar med i genomsnitt inte mindre än 11 % om året under perioden, vilket kan jämföras med de totala statsutgifternas reala ökning som i lågalternativet uppgår till 1,4 % per år. I övrigt bidrar bl. a. den högre pris- och lönenivån till att utgifterna för folkpensioner och andra indexbundna transfereringar ökar snabbare.

Utskottet gör för sin del följande bedömning med anledning av långtidsbudgetkalkylerna. Dessa kalkyler visar hur statens finanser återigen kan försämras vid en något mindre gynnsam allmän-ekonomisk utveckling. Även utan nya statliga utgiftsåtaganden kommer vid redan måttliga pris- och löneökningar och något högre ränteläge budgetunderskottet att öka kraftigt. Ett sådant budgetunderskott spär i sin tur på efterfrågan i ekonomin, vilket i nuvarande läge med högt kapacitetsutnyttjande skulle utgöra en ytterligare press uppåt på priser och löner. En mer balanserad utveckling med tillväxt i ekonomin leder däremot till ett nominellt sett oförändrat saldo.

Dessa omständigheter visar med all önskvärd tydlighet hur nödvändigt det är att få till stånd en mer dämpad pris- och löneutveckling.

Långtidsbudgeten illusterar också hur viktigt det är med en stram utgiftsprövning för att förhindra statens finanser från att ånyo försämras. Alla nya utgiftsåtaganden måste därför finansieras genom en motsvarande minskning av andra utgifter.

Dessutom framgår det av långtidsbudgeten att ofinansierade skattesänkningar ger upphov till ett försämrat budgetläge.

Slutligen framträder i långtidsbudgeten ett nytt problemområde, nämli-

gen socialförsäkringssektorn vars finansiella sparande försvagas, främst i AP-fonden. Det beror på att ATP-utgifterna under perioden ökar snabbare än inkomsterna från avgifter och fondavkastning. Det sistnämnda är en konsekvens av fondens nuvarande placeringsrestriktioner. Skall de offentliga finanserna totalt sett kunna visa ett stabilt överskott måste därför socialförsäkringssektorns och statens finanser förstärkas. Såsom framhålls i propositionen skulle en höjning av ATP-avgifterna kunna minska löneutrymmet och driva upp kostnaderna i näringslivet, om den inte balanseras av en motsvarande minskning av andra arbetsgivaravgifter. Utskottet instämmer därför i föredragandens bedömning att det är väsentligt att se över kostnadsutvecklingen i socialförsäkringssystemet. Likaså bör man fortsätta att bedriva ett aktivt budgetarbete, inte minst inom de områden där betydande utgiftsökningar kan förutses.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Man kan inte ta de senaste årens snabba nedgång av budgetunderskottet till intäkt för att upphöra med den strama budgetpolitiken. Det slår regeringen fast i kompletteringspropositionen. Det krävs enligt regeringen en fortsatt stram finanspolitik för att hålla tillbaka inflationen, öka sparandet och förbättra bytesbalansen. Åtgärder erfordras för att dämpa konsumtionsuppgången. I propositionen framhålls också att den fasta finanspolitiken måste drivas vidare även på längre sikt, i syfte att vidmakthålla sunda statsfinanser, som varken likvidiserar marknaderna, pressar upp räntor eller höjer avkastningskrav. Det är vidare nödvändigt att hålla en finanspolitisk beredskap för att vid behov kunna kyla ned en överhettad ekonomi och en alltför stark inhemsk efterfrågan.

Dessa överväganden har varit vägledande för regeringens arbete med det reviderade budgetförslaget för budgetåret 1988/89. Målet har varit att såväl realt som nominellt hålla nere budgetunderskottet trots att inkomstökningarna, vid de pris- och löneökningsantaganden som gjorts för 1989, blir avsevärt lägre än tidigare år.

Mot denna bakgrund föreslås i propositionen att oljeskatten och skatten på tobaksvaror höjs. Den höjda oljeskatten är till viss del avsedd att finansiera kostnaderna för en föreslagen satsning på u-båtsskyddet liksom merkostnaderna för ett nytt studiemedelssystem.

Utskottet övergår nu till att behandla de förslag till alternativa riktlinjer för budgetpolitiken som har redovisats i olika partimotioner. Dessa förslag överensstämmer i långa stycken med vad resp. parti förordade i samband med behandlingen av budgetpropositionen.

Moderata samlingspartiet hänvisar sålunda i *motion Fi22* till sitt tidigare budgetalternativ i vilket omfattande utgiftsbegränsningar kombinerats med långtgående skattesänkningar.

Motionärerna anser att det är av stor betydelse för den svenska ekonomins utvecklingsförmåga att både utgifts- och skattesidan i statsbudgeten minskas i reala termer. I motsats till regeringen hävdar motionärerna att

målet inte bör vara att långsiktigt skapa ett permanent överskott i den konsoliderade offentliga sektorns finanser. Det sparande och den kapitalbildning som behövs för näringslivets behov bör i stället ske i företagen och i hushållen.

Den viktigaste åtgärden på kort sikt är enligt motionärerna att redan 1989 påbörja en långtgående skattereform. En marginalskattesänkning bör därför genomföras i tre etapper enligt den modell som motionärerna föreslagit i annat sammanhang.

Motionärerna hänvisar till det detaljerade och mycket omfattande besparingsprogram som man presenterade i januari och som är avsett att finansiera den första etappen av skattesänkningarna.

De upprepar också sitt tidigare påstående om att avvägningen mellan föreslagna besparingar och skattesänkningar skulle vara gjord på ett sådant sätt att hushållens ekonomiska situation inte försämras. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet.

När utskottet tidigare behandlade motionärernas budgetförslag avvisades detta mycket bestämt av utskottet. Den kombination av skattesänkningar och långtgående utgiftsnedskärningar som föreslogs skulle enligt utskottets mening leda till en kraftig omfördelning av inkomster. Skattesänkningarna skulle i första hand komma höginkomsttagarna och de mer välbeställda till del, medan utgiftsnedskärningarna skulle få bäras av alla. Utskottet ansåg också att de fördelningspolitiskt orättfärdiga inslagen i moderata samlingspartiets budgetalternativ förstärktes, om man beaktade att också efterföljande års skattesänkningar måste finansieras genom fortsatta indragningar och besparingar. Visserligen skulle motionärerna klara av första årets begränsade finansieringsbehov genom sina förslag till nedskärningar av u-hjälpen och urgröpningen av sociala och bostadspolitiska stödformer. Det första året skulle också kommunerna genom nedskurna överföringar få svara för en betydande del av finansieringen, vilket kopplat till motionärernas förslag om kommunalt skattestopp ofrånkomligen skulle få långtgående återverkningar på den service som kommunerna erbjuder sina invånare. Men, påpekade utskottet, finansieringen av andra och tredje årets skattesänkningar skulle komma att kräva fortsatta, än mer omfattande neddragningar av statsbudgetens utgifter; neddragningar som i stor utsträckning skulle drabba de svaga och utsatta i samhället, medan de redan välbeställda grupperna skulle dra fördel av de skattesänkningar dessa försämringar möjliggjorde.

Enligt utskottets mening ökar inte trovärdigheten i motionärernas budgetpolitik av att moderata samlingspartiet återigen är berett att skjuta till betydligt mer resurser till försvaret än vad regeringen förordat i kompletteringspropositionen, men samtidigt inte är villigt att finansiera ens det tillskott regeringen föreslår. Motionärerna har även avvisat en rad andra förslag till förstärkningar av statsinkomsterna, bl. a. den utvidgade omsättningsskatten på värdepapper. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion Fi22 (m) yrkande 2.

Folkpartiet presenterar i sin *motion Fi28* ett reviderat budgetförslag som är avsett att ge den stabiliseringspolitiska effekt som motionärerna eftersträvar. Denna sida av motionärernas förslag har utskottet redan berört i

avsnittet om den ekonomiska politiken. Som framgår där vill motionärerna bromsa den privata konsumtionsökningen. De lägger i detta syfte fram förslag vilka enligt deras egna uppskattningar väntas leda till en finanspolitisk åtstramning på ytterligare 2,5 miljarder kronor jämfört med regeringens alternativ. Utöver vad de förordat i sitt tidigare budgetalternativ föreslår motionärerna därför en ytterligare minskning av bostadssubventionerna, en ytterligare höjning av egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen samt en förlängd samordning inom arbetsskadeförsäkringen. De vill också att oljeskatten höjs med 200 kr./m^3 i stället för 75 kr./m^3 som regeringen föreslagit.

Eftersom motionärerna tidigare under våren avvisat regeringens förslag om höjd ATP-avgift samt utvidgad och höjd skatt på värdepapper, är de inte heller beredda att tillstyrka den utgiftsökning, i form av höjt basbelopp, som dessa skatte- och avgiftshöjningar skall finansiera. I konsekvens härmed yrkar de avslag på de i kompletteringspropositionen föreslagna anslagshöjningarna för pensioner, bidragsförskott m. m. De föreslår dock i detta sammanhang en höjning av vårdbidraget för vård av handikappat barn.

I övrigt överensstämmer motionärernas förslag med det budgetalternativ de presenterade i januari. Detta förslag avvisades emellertid av utskottet bl. a. med hänvisning till dess fördelningspolitiska effekter. Så t. ex. är de skattesänkningar motionärerna förespråkar tänkta att finansieras genom bl. a. besparingar inom olika trygghetssystem. Folkpartiet kräver sålunda att kompensationsnivån inom delpensionssystemet begränsas. Samma krav för partiet fram i fråga om sjukförsäkringen, där dessutom ersättningen för insjuknandedagen skall avvecklas. Motionärernas förslag från januari innebär också att besparingar skulle göras i stödet till arbetslöshetsersättningen liksom i olika former av bostadsstöd och bidrag till vuxenutbildning. Någon kompensation bör enligt deras mening inte utgå till pensionärerna för effekterna av 1982 års devalvering.

De motiv som låg till grund för utskottets tidigare ställningstagande har nu vuxit i styrka sedan motionärerna i sitt stabiliseringspolitiska paket fört fram förslag om fortsatta, mer långtgående nedskärningar i bostadssubventionerna och i det statliga stödet till arbetslöshetsersättningen. Med hänvisning härtill yrkar utskottet avslag på motion Fi28 (fp) yrkande 2.

Centern påpekar i sin *motion Fi24* att det i år har varit hart när omöjligt att i ett sammanhang pröva regeringens budgetalternativ. Orsaken härtill har enligt motionärerna varit att det fullständiga alternativet inte redovisats. Eftersom 5 miljarder kronor fortfarande finns uppförda på budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* är – anser motionärerna – riksdagen lika ovetande nu som den var i januari.

Motionärerna hänvisar till sitt tidigare redovisade budgetförslag som innefattade krav på skattesänkningar och nya utgiftsåtaganden, vilka föreslogs bli finansierade genom miljöavgifter och skärpt beskattning av energi, genom besparingar inom vissa avgränsade områden samt genom olika former av mer eller mindre tillfälliga indragningar till statskassan.

Utskottet avvisade detta förslag, eftersom de förordade riktlinjerna inte

gav budgetpolitiken den stadga som erfordrades inför kommande år. Motionärernas förslag var i detta avseende behäftat med två framträdande svagheter, ansåg utskottet. För det första skulle med deras alternativ budgeten försvagas redan budgetåret 1988/89 om det inte vore för de föreslagna engångsförstärkningarna. För det andra skulle en mycket betydande del av centerns övriga budgetförstärkningar emanera från råvaruskatter och miljöavgifter, dvs. pålagor vars primära syfte är att begränsa förbrukning och utsläpp. Om dessa pålagor fungerar på avsett sätt kommer statens inkomster från dem att successivt avta. De ger därmed inte den stadga som är nödvändig för att staten skall kunna dra på sig nya bestående utgiftsåtaganden av det slag motionärerna förespråkar.

Motionärerna hävdar att riksdagen är lika ovetande nu som den var i januari om vilka tillkommande inkomster och utgifter som regeringen har skuggat in bakom budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*. Likväl anser de sig oförhindrade att göra besparingar på 1 000 milj. kr. bland dessa ännu inte redovisade regeringsförslag. I motionen vidhåller de nämligen sitt krav på att denna post skall minskas till 4 000 milj. kr. På vilken grund de gör denna nedskärning framgår inte, ej heller vilka konkreta inkomst- eller utgiftsposter som besparingarna avser.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att denna budgetpost inte kan jämställas med en allmän reserv för oförutsedda utgifter. Det belopp som finns avsatt under posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* skall i princip motsvara nettot av alla inkomst- och utgiftsförslag som *regeringen* avser att senare lägga fram. Med hänsyn härtill går det inte att hävda att denna post rent allmänt sett ter sig onödigt stor och därför kan minskas. Utskottet delar motionärernas uppfattning så till vida att det hade varit önskvärt att utgifterna specificerats i större utsträckning. Men skall en föreslagen nedskärning av posten motsvaras av en verklig besparing måste åtgärden således ställas i relation till regeringens väntade förslag. I annat fall blir besparingen blott skenbar.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi24 (c) yrkandena 2 och 15 samt Fi220 (c) yrkande 10.

Vänsterpartiet kommunisterna lägger i *motion Fi30* fram ett delvis reviderat budgetförslag, som enligt motionärernas egna uppskattningar väntas leda till att budgeten försvagas med närmare 5 miljarder kronor.

Budgetalternativet innebär bl. a. att den av regeringen föreslagna likviditetsindragningen från företagen på ca 10 miljarder kronor i stället skall tas ut i form av en engångsskatt. Ett lika stort belopp skall enligt motionärerna sättas av för insatser inom den offentliga sektorn och regionalpolitiken. Motionärerna avvisar den föreslagna höjningen av oljeskatten men föreslår en betydligt kraftigare höjning av tobaksskatten än regeringen och vill dessutom höja vuxenutbildningsavgiften för att kunna genomföra vissa förbättringar i det studiesociala stödet. Kravet på slopad mervärdeskatt på livsmedel förs ånyo fram av motionärerna. Som ett första steg på vägen till helt slopad matmoms föreslås att man inför subventioner på 5 miljarder kronor för viktiga livsmedel.

Den omfördelning som motionärerna vill få till stånd leder som utskottet ser det till kraftigt ökat skattetryck. Den ger också upphov till ett försvagat

budgetsaldo, vilket ger finanspolitiken en mer expansiv inriktning. Utskottet har tidigare i sina kommentarer till långtidsbudgeten varnat för följderna av en ogynnsam ekonomisk utveckling och en mindre stram utgiftspolitik. Motionärernas budgetförslag skulle inte bara underblåsa inflationen utan också snabbt urholka statens finanser. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Fi30 (vpk) yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 samt Fi214 (vpk) yrkande 3.

Sammanfattning av utskottets förslag till riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet sammanfattar sin syn på budgetpolitiken på följande sätt.

Statens finanser har förbättrats mycket snabbt. Såsom också regeringen framhåller kan emellertid detta inte tas till intäkt för att nu lätta på budgetpolitiken. Tvärtom kvarstår kravet på en mycket stram budgetpolitik. Under de närmaste åren föreligger risk för att budgetunderskottet ånyo ökar. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att motverka en sådan utveckling. Skall finanspolitiken kunna bedrivas med den stramhet som situationen kräver är det nödvändigt att budgeten inte späder på ekonomin ytterligare. Erforderliga satsningar måste därför vara finansierade och åstadkommas genom omfördelningar inom given eller minskad budgetram. Dessa krav tillgodoser regeringen i sitt budgetförslag.

Utskottet har vid sin genomgång av oppositionspartiernas budgetalternativ kunnat konstatera att de förslag till riktlinjer som förordas i motionerna Fi22 (m), Fi28 (fp), Fi24 (c) och Fi30 (vpk) leder till konsekvenser som utskottet inte kan godta. Utskottet har därför avstyrkt dessa motioner. Av samma skäl avstyrker utskottet bifall till yrkande 3 i motion Fi27 av Alf Svensson (c).

Som framgår av kompletteringspropositionen har riksdagen flera gånger slagit fast vissa principer som varit vägledande för de senaste årens budgetpolitik. Utskottet finner inte skäl att i nuvarande läge lätta på dessa krav. Alltjämt bör sålunda gälla följande:

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisationsformer.
- En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram och verksamheter måste göras.
- Det totala skattetrycket måste begränsas.

Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

Regeringen har i bilaga 9 till årets budgetproposition under punkt F 8 föreslagit riksdagen att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* anvisa ett förslagsanslag om 2 589 milj. kr. Anslagsbeloppet är

beräknat med utgångspunkt i den utgiftsram för löneökningar som regeringen fastställt till 4 %.

Täckningsanslaget skall i princip användas för att upp till denna nivå täcka de merkostnader som uppkommer på reservationsanslag och obetecknade anslag till följd av nya löneavtal m. m. på det statliga området. Anslaget kan på motsvarande sätt också utnyttjas för förslagsanslag och förslagsvis betecknade anslagsposter som har maximerats av regeringen. Däremot omfattar täckningsanslaget inte affärsverken, inte heller det militära försvaret och civilförsvaret.

I enlighet med tidigare givna bemyndiganden kan anslaget likaså användas för att bestrida merkostnader av mer speciell art. Om det på reservationsanslag eller obetecknade anslag uppkommer behov av extra medel för åtgärder vidtagna enligt trygghetsavtal (TrA) kan sålunda dessa merkostnader bestridas över anslaget. Detsamma gäller när reservationsanslag, obetecknade anslag eller affärsverk belastas med merutgifter för personliga tjänster inrättade åt dem som av trygghetsnämnden givits rätt att stanna kvar vid en myndighets utlokalisering från Stockholmsområdet.

I propositionen begär regeringen nu ett bemyndigande att – efter prövning i varje särskilt fall – kunna utnyttja anslaget också i situationer då reservationsanslag eller obetecknade anslag belastas med extra kostnader för åtgärder som i enlighet med TrA vidtagits till följd av den föreskrivna utgiftsramen för löneökningar.

Utskottet har för sin del inget att erinra mot detta förslag, inte heller mot den av regeringen föreslagna medelsberäkningen. Utskottet tillstyrker således att ett förslagsanslag om 2589 milj. kr. anvisas för Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. samt att detta anslag i enlighet med föredragandens förslag också får användas för trygghetsåtgärder till följd av utgiftsram för löneökningar.

Övriga frågor

Styrningen av den statliga verksamheten m. m.

Våren 1985 påbörjades vid några myndigheter en försöksverksamhet med treåriga budgetramar. Sammanlagt 23 myndigheter har sedermera kommit att delta i dessa försök vars främsta syfte varit att finna former som dels främjar ökad långsiktighet i myndigheternas planering, dels ger statsmakterna möjlighet att mer ingående pröva vilken inriktning och omfattning verksamheten vid resp. myndighet skall ha. I försöksverksamhetens förlängning har det förutsatts att varje myndighet skall bli föremål för en fördjupad budgetprövning vart tredje år. Eftersom denna myndighetsvisa process skall spridas ut över treårscykeln kan riksdagen och regeringskansliet behålla en jämn arbetsbelastning mellan åren.

Finansutskottet har – när denna fråga tidigare varit uppe till behandling – funnit det angeläget med en försöksverksamhet av detta slag och förordat att verksamheten fortsätter och fördjupas. Enligt utskottet skulle ett system med treåriga budgetramar inte bara kunna stärka riksdagens möj-

ligheter till kontroll och styrning av förvaltningen. Det skulle också kunna bidra till att riksdagens budgetprövning underlättas.

Genom kompletteringspropositionen (bil. 1 s. 68–76 samt bil. 6) bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad finansministern och civilministern anför om utvecklingen av styrningen av den statliga verksamheten. Av redogörelsen framgår att riksrevisionsverket och statskontoret ställt samman erfarenheterna av den hittillsvarande försöksverksamheten. Båda myndigheterna pekar på i huvudsak positiva erfarenheter. Även finansministern anser att de försök som gjorts har gett intressanta och i huvudsak goda erfarenheter. De svagheter som framkommit bör enligt hans mening kunna åtgärdas.

Finansministern föreslår därför att budgetprocessen läggs om för i princip hela statsförvaltningen utom försvaret som redan tillämpar ett system med fleråriga budgetramar.

Det viktigaste inslaget i den nya budgetprocessen är att *hela* verksamhetsområdet för en myndighet skall underkastas en fördjupad redovisning och prövning vart tredje år. Prövningen skall således omfatta inte bara myndighetens förvaltning utan också sådana transfereringar, regelsystem, tillsynsfrågor m. m. som ankommer på myndigheten.

Den nya budgetprocessen skall tillämpas första gången inför budgetåret 1991/92 och kommer då att omfatta cirka en tredjedel av berörda myndigheter och organ. Ytterligare en tredjedel kommer att bli föremål för fördjupad prövning inför budgetåret 1992/93 och återstående verksamhet inför det därpå följande budgetåret.

För att skapa förutsättningar för en fördjupad budgetprövning kommer vissa nya budgetdokument att tas fram. Regeringen kommer bl. a. att utfärda myndighetsspecifika direktiv, och berörda myndigheter skall kunna åläggas att lämna särskilda rapporter till regeringen i vilka speciella förhållanden tas upp.

Civilministern avser att tillkalla en utredning med uppgift att se över budgetpropositionens innehåll och utformning. Utredningen skall bl. a. lämna förslag till riktlinjer för och exempel på hur målen för olika verksamheter skall redovisas i budgetpropositionen. Utredningen kommer också att överväga vilken resultatinformation som skall lämnas till riksdagen.

Som ett led i förnyelseprocessen kommer också statsmakternas ekonomiska styrning av myndigheterna att läggas om. Avsikten är att nuvarande detaljreglering av myndigheternas anslagsutnyttjande skall ersättas av en ramstyrning. Regelsystemet skall således mer inriktas på att ange ramar för myndigheternas befogenheter än på att föreskriva vissa handlingsalternativ.

Den nya anslagsformen ramanslag skall i fortsättningen användas vid tilldelningen av myndigheternas förvaltningsresurser. Myndigheterna får därigenom möjlighet att föra över sparade resurser till ett senare budgetår. Vanligtvis kan de också utnyttja en anslagskredit på efterföljande års anslag. I samband med övergången till ramanslag kommer högstsättningen av myndigheternas lönekostnader att slopas liksom normalt också den särskilda anslagsposten för lokalkostnader.

Även om treåriga budgetramar läggs fast för förvaltningsresurserna

kommer riksdagen, i vart fall tills vidare, att årligen få ta ställning till dessa anslag. Resursramarna för andra och tredje året bör betraktas som planeringsramar. De bör enligt finansministern ändras endast om något inträffat som inte var känt när ramarna lades fast.

Finansutskottet har för sin del inget att erinra mot de lämnade redogörelserna. Utskottet vill dock framhålla följande. Syftet med den nya budgetprocessen är att få till stånd en bättre och effektivare styrning och kontroll av förvaltningen. Eftersom riksdagens möjligheter i detta avseende inte får eftersättas måste stor vikt läggas vid utformningen av den information som lämnas i budgetpropositionen och andra anslagspropositioner. En självklar utgångspunkt för det fortsatta utvecklingsarbetet måste också vara att varje ny riksdag skall vara oförhindrad att ompröva redan fastställda resursramar. En ny riksdag, med ändrade majoritetsförhållanden, skall således vid sin prövning av en myndighets anslag under planeringsperiodens andra och tredje år inte vara bunden av de planeringsramar som fastställts av tidigare riksdagar.

Vad föredraganden anfört i propositionen om *årsbokslut för staten* föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Tidsjämförelse av budgetunderskott

I den under allmänna motionstiden väckta *motionen Fi212* av Hugo Hegeland och Margit Gennser (m) tas frågan om redovisningen av statens budgetunderskott upp. Motionärerna anser att den redovisning av utvecklingen över tiden av statens budgetunderskott som lämnades i t. ex. årets budgetproposition inte är rättvisande. Detta beror på att redovisningen av statens utgifter markant har förändrats. Som exempel på detta pekar motionärerna på att den statliga upplåningen för bostadsfinansiering har lyfts ur budgeten liksom investeringsutgifter för vissa statliga verk, t. ex. televerket, och redovisningen av verksamheten för ett antal mindre fonder och stiftelser. Vidare ändras bokföringsprinciperna för statsskuldväxlar fr. o. m. den 1 juli 1988.

Det är också enligt motionärerna otillfredsställande att man i budgeten inte skiljer mellan konsumtions- och investeringsutgifter. Enligt motionärerna har regeringen som målsättning att totalbalansera statens samtliga utgifter och inkomster. Detta kan leda till att dagens skattebetalare överbeskattas i förhållande till framtidens skattebetalare, om inte hänsyn tas till fördelningen på investerings- och konsumtionsutgifter.

Motionärerna anser slutligen också att man bör skilja på konjunkturella och strukturella orsaker till budgetunderskottet. Det är enligt motionärerna samhällsekonomiskt motiverat att eftersträva en eliminering av den del av underskottet som har sin grund i strukturella orsaker.

Utskottet vill med anledning av vad som tas upp i motionen anföra följande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att statens budgetsaldo redovisas på ett sådant sätt att rättvisande jämförelser över

tiden kan göras. Att förändringar i redovisningsprinciper avseende statens inkomster eller utgifter vidtas är dock, enligt utskottets mening, en oundviklig följd av att olika förhållanden inom samhällsekonomin förändras över tiden. Den redovisning som lämnas i budget- och kompletteringspropositionerna av det underliggande budgetsaldot tillgodoser enligt utskottet det önskemål om rättvisande jämförelsemöjligheter över tiden som framförs i motion Fi212. I det underliggande budgetsaldot har nämligen det redovisade saldot korrigerats för effekter som är av tillfällig art eller hänger samman med ändringar i redovisningsprinciperna.

Vad gäller önskemålet i motion Fi212 att i budgeten särskilja mellan konsumtions- och investeringsutgifter, vill utskottet framhålla att i de beräkningar som redovisas i den reviderade nationalbudgeten görs en sådan åtskillnad. Av den tabell som redovisar statens inkomster och utgifter (tabell 9:5 i bilaga 1.1) framgår investerings- och konsumtionsutgifter.

Beträffande motionärernas önskemål att det i finansplanen borde föras ett resonemang om strukturella och konjunkturella orsaker till bugetsaldots utveckling vill utskottet framhålla följande. De resonemang som förs i finansplanen angående strukturella och konjunkturella orsaker till budgetsaldots utveckling förs i kvalitativa termer. Självklart hade det varit önskvärt att en sådan diskussion också hade kunnat föras i kvantitativa termer. Enligt vad utskottet erfarit föreligger dock betydande metodmässiga problem att göra sådana beräkningar. Det kan också ifrågasättas om tolkningen av saldoutvecklingen skulle bli lättare med en sådan uppdelning.

Utskottet anser således sammanfattningsvis att motion Fi212 bör lämnas utan bifall av riksdagen.

Fördelningsmodeller

I proposition 1987/88:150 bilaga 1 punkt 8 redogörs för det arbete beträffande utveckling av en fördelningsmodell som bedrivs inom regeringskansliet. Enligt propositionen är en fördelningsmodell för närvarande under utveckling inom regeringskansliet, där ekonomiska effekter av fördelningspolitiska åtgärder för hushåll och individer samt för statsbudgeten skall kunna beräknas.

Utskottet har tidigare i betänkande 1986/87:3 framhållit att regeringen, i budgetpropositionen eller i andra propositioner där åtgärdsförslag presenteras, bör redovisa de fördelningspolitiska effekterna av dessa förslag allteftersom tillförlitliga mätmetoder utvecklas. Utskottet anser således att det är angeläget att arbetet med att utveckla en fördelningsmodell drivs vidare och har inget att erinra mot det som redovisas i propositionen.

Samordnad låneförvaltning

I *motion Fi706* av Per Olof Håkansson (s) anförs att ett antal statliga verk ger finansiellt stöd till olika projekt i form av lån. Enligt motionären bedrivs denna låneverksamhet efter för varje organ relativt unika regler och någon utvecklad samordning av verksamheten i denna del förekommer inte. Ett rimligt antagande är, anför motionären, att en samordning av

låneförvaltningen skulle innebära positiva ekonomiska effekter. Regeringen bör därför ges i uppdrag att pröva frågan.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Regeringen gav i februari 1984 riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att i samarbete med kammarkollegiet göra en översyn av viss statlig långivning som finansieras över statsbudgeten m. m. RRV lämnade i september 1984 en rapport till regeringen och föreslog bl. a. att ett stort antal lån skulle överföras till den reguljära kreditmarknaden och att staten skulle lämna kreditgarantier för dessa. Vidare föreslogs för de kvarvarande lånen en förbättrad redovisning.

Regeringen har ännu inte redovisat något samlat ställningstagande till RRV:s förslag. Utskottet anser därför att i avvaktan härpå är någon åtgärd inte påkallad från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därmed motion Fi706.

Övrigt

Fördelning av spelvinster

I *motion Fi702* av Marianne Karlsson (c) krävs att högsta vinsten på tips eller lotto bör begränsas till 1 milj. kr. och att resten av vinstsumman bör delas ut på övriga vinnare, vecka för vecka. Om ingen har högsta antalet rätt bör enligt motionären även dessa pengar delas ut till de andra vinnarna i lägre grupper. Att lagra pengar från en vecka till en annan anser motionären vara fel mot den som satsat pengarna.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet framhålla följande. Tillstånd för Aktiebolaget Tipstjänst att anordna vadhållning för allmänheten meddelas av regeringen genom särskilt regeringsbeslut. Det senast meddelade regeringsbeslutet från den 23 augusti 1984 ger AB Tipstjänst tillstånd att fram t. o. m. år 1988 för allmänheten anordna vadhållning dels i samband med tävlingar (tips), dock inte hästtävlingar, dels om nummer som bestäms genom lottning (lotto). Av beslutet framgår att av de vid vadhållningen inflytande insatsbeloppen skall för de för närvarande regelbundet tillämpade formerna av tips, dvs. stryktips och måltips, 60 %, samt för lotto och extratips 50 % användas för vinstutdelning till deltagarna i vadhållningen. För stryktipset, måltipset och lotto får dock del av vinstbelopp från en tips- resp. lottoomgång föras till en senare omgång.

Den verksamhet som AB Tipstjänst bedriver regleras således av regeringen genom särskilda beslut. Enligt utskottets mening vore det olämpligt om riksdagen uttalade sig om detaljer i AB Tipstjänsts verksamhet. Utskottet avstyrker således motion Fi702.

Rättelse: s. 67 3 § rad 8–18 flyttade till högerspalten. 4 § tillkommit.

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 1, 1987/88:Fi24 yrkandena 1 och 5, 1987/88:Fi27 yrkande 2, 1987/88:Fi28 yrkandena 1 och 4 samt 1987/88:Fi30 yrkandena 1, 4 och 19 såvitt nu är i fråga godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *en god miljö som mål för den ekonomiska politiken*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi24 yrkande 3, 1987/88:Fi27 yrkande 1 och 1987/88:Fi30 yrkande 3,

3. beträffande *privatisering eller nationalisering av tillgångar*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 16, 1987/88:Fi28 yrkande 12, 1987/88:Fi30 yrkande 6 och 1987/88:N57 yrkande 1,

4. beträffande *lönebildningen*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 5, 1987/88:Fi24 yrkande 4, 1987/88:Fi28 yrkande 5 och 1987/88:Fi30 yrkande 20,

5. beträffande *skattepolitiken*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 15, 1987/88:Fi24 yrkandena 13 och 14, 1987/88:Fi27 yrkande 6, 1987/88:Fi28 yrkande 3 och 1987/88:Fi30 yrkande 12,

6. beträffande *momseffekten på livsmedel*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi30 yrkandena 13 och 14,

7. beträffande *höjning av vinstskatten*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi30 yrkande 9,

8. beträffande *kredit- och valutapolitiken*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 4, 1987/88:Fi24 yrkande 6, 1987/88:Fi27 yrkande 4, 1987/88:Fi28 yrkande 6, 1987/88:Fi30 yrkande 5 och 1987/88:N57 yrkande 2,

9. beträffande *statsskuldspolitiken*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi22 yrkande 3,

10. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 12, 1987/88:Fi26, 1987/88:Fi28 yrkande 11 och 1987/88:Fi30 yrkandena 7 och 8 antar i proposition 1987/88:150 bilaga 3 punkt 2 framlagt förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89

dels med den ändringen att 1, 2, 3 och 6 §§ erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

1 §

Företag skall betala in medel på räntebärande konto *(likviditetskonto)* i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Med företag avses i denna lag

1. aktiebolag som inte är bankaktiebolag, kreditaktiebolag, finansbolag, fondkommissionsbolag eller försäkringsbolag,

2. ekonomisk förening som inte är föreningsbank,

3. handelsbolag.

Med företag avses i denna lag *aktiebolag, ekonomisk förening och handelsbolag. Lagen omfattar dock inte bankaktiebolag, kreditaktiebolag, finansbolag, fondkommissionsbolag, försäkringsbolag eller föreningsbank.*

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse helt eller delvis från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 §

Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande 15 % av den del av företagets likvida tillgångar enligt andra stycket som överstiger 50 miljoner kronor *enligt balansräkningen för* det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988.

Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande 15 % av den del av företagets likvida tillgångar enligt andra stycket som överstiger 50 miljoner kronor *vid utgången av* det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988.

Med likvida tillgångar avses omsättningstillgångar i form av kassa- och banktillgodohavanden, aktier och andra andelar samt obligationer och andra värdepapper.

3 §

För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Företaget skall senast den 31 augusti 1988, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in 90% av det totala beloppet *(preliminär inbetalning)*. Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1989 *(slutlig inbetalning)*.

Om den preliminära inbetalningen överstiger vad företaget enligt första stycket skall betala in på likviditetskonto, skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte ränta därå från inbetalningsdagen. Räntan skall vara den ränta som riksbanken normalt lämnar på inlåning från bank. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

4 §

Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall senast den 31 augusti 1988 till riksskatteverket lämna uppgifter om

Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall senast den 31 augusti 1988 till riksskatteverket lämna uppgifter om

det beräkningsunderlag som legat till grund för den preliminära inbetalningen. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt av verket fastställt formulär. Till uppgifterna skall fogas *den i 2 § första stycket nämnda balansräkningen*. Skyldighet att lämna motsvarande uppgifter på blankett och balansräkning föreligger också efter anmaning av verket.	det beräkningsunderlag som legat till grund för den preliminära inbetalningen. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt av verket fastställt formulär. Till uppgifterna skall fogas *balansräkningen för det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988*. Skyldighet att lämna motsvarande uppgifter på blankett och balansräkning föreligger också efter anmaning av verket.
6 §	
På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta som läggs till kapitalet. Räntan skall vara den ränta som riksbanken normalt lämnar på inlåning från bank. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.	På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta som läggs till kapitalet *vid utgången av kalenderår*. Räntan skall vara den ränta som riksbanken normalt lämnar på inlåning från bank. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

dels med den ändringen i 7 § tredje stycket att kommatecknen efter orden "befrielse" och "delvis" utgår,

b) att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi21 och 1987/88:Fi23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. beträffande *prisregleringar*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi24 yrkande 12,

12. beträffande *investeringsfonder*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi22 yrkande 6,

13. beträffande *beräkningsunderlaget för finansplanen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi708 yrkande 1,

14. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 2, 1987/88:Fi24 yrkandena 2 och 15, 1987/88:Fi27 yrkande 3, 1987/88:Fi28 yrkande 2, 1987/88:Fi30 yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24, 1987/88:Fi214 yrkande 3 samt 1987/88:Fi220 yrkande 10 godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. beträffande *anslaget Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.*

a) att riksdagen godkänner vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 9 punkt F 8 mom. 1 om användning av ifrågavarande anslag för trygghetsåtgärder till följd av utgiftsram för löneökningar,

b) att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:100 bilaga 9 punkt F 8 mom. 2 till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1988/89 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 589 000 000 kr.,

16. beträffande *utvecklingen av styrningen av den statliga verksamheten*

att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 16 samt i bilaga 6.

17. beträffande *årsbokslut för staten*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 15,

18. beträffande *tidsjämförelse av budgetunderskott*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi212,

19. beträffande *fördelningsmodeller*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 17,

20. beträffande *samordnad låneförvaltning*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi706,

21. beträffande *fördelning av spelvinster*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi702.

Stockholm den 26 och 27 maj 1988

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande den 26 maj 1988: Arne Gadd (s), Anne Wibble (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Bo Södersten (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Lars De Geer (fp), Arne Andersson i Gamleby (s), Gunnar Björk (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Arne Kjörnsberg (s), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c).

Vid justeringen den 27 maj 1988 av avsnittet Inbetalning på likviditetskonto (mom. 10) deltog:
Filip Fridolfsson (m) i stället för Lars Tobisson (m),
Marianne Carlström (s) i stället för Arne Andersson i Gamleby (s) och
Anna Wohlin-Andersson (c) i stället för Rolf Kenneryd (c).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser grundläggande strukturella åtgärder

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Vid behandlingen" och på s. 32 slutar med "berörd del", med undantag för vad utskottet anfört om en finanspolitisk åtstramning med anledning av motion 1987/88:Fi28 (fp) yrkande 4, bort ha följande lydelse:

I propositionen antas att löneökningarna år 1988 skall stanna vid 6 %. Nu tillgängliga uppgifter visar dock att de avtalsmässiga löneökningarna ligger högre än vad som antagits i propositionen. Utskottet gör därför, mot bakgrund av den ansträngda situationen på arbetsmarknaden, bedömningen att lönekostnadsökningarna inkl. löneglidning kan komma att uppgå till över 7 %. Genom att kostnadsgenomslaget av träffade löneavtal inte blir fullständigt 1988, till följd av att löneökningarna skjutits en bit in på året, skapas dessutom ett allvarligt överhäng till 1989. Utskottet konstaterar således att det huvudalternativ som regeringen presenterade i januari och

som innebar att lönestegringen skulle stanna vid 4 % under 1988 inte kommer att infrias.

Prisökningarna har i Sverige under i stort sett hela 1980-talet varit högre än i omvärlden. Den dämpning som skett i Sverige har i än högre grad inträffat i vår omvärld, varför den svenska prisstegringen ändå är avsevärt snabbare än i viktiga konkurrentländer. Det högre löneantagandet får konsekvenser för bedömningen av prisutvecklingen under 1988. I propositionen antas priserna under loppet av året stiga med knappt 5,5 %. Enligt senast tillgängliga uppgifter från SCB uppgår inflationstakten under den senaste tolvmånadersperioden till 6,4 %. Utskottet konstaterar därför att den bedömning som regeringen gör i propositionen i likhet med den bedömning som gjordes i januari kommer att överskridas. Enligt utskottets uppfattning talar mycket för att prisökningarna under loppet av 1988 kan hamna på nivån 6 %. Detta är en oroande utveckling. Det är en väsentligt kraftigare höjning av prisnivån än den som kan förutses för de ur Sveriges synvinkel viktigaste OECD-länderna. I t. ex. Västtyskland väntas priserna stiga med enbart 1 %.

Som framgår av tabell 3 har samtliga poster i försörjningsbalansen justerats upp i den reviderade finansplanen med undantag för den offentliga konsumtionen och lagerinvesteringarna.

Tabell 3. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Miljarder kronor 1987	Procentuell volymförändring			
		1987	1988		
			Finans-planen jan.-88	Konj.-inst. mars-88	Rev. finansplan april-88
BNP	1 009,2	2,8	1,7	1,9	2,2
Import av varor och tjänster	307,3	6,9	4,7	3,9	4,9
Tillgång	**1 316,5**	**3,8**	**2,5**	**2,4**	**2,9**
Privat konsumtion	525,0	4,1	2,5	2,7	3,0
Offentlig konsumtion	271,7	0,7	1,2	0,9	1,1
Stat	74,6	−0,6	0,5	0,4	0,8
Kommuner	197,1	1,1	1,5	1,1	1,3
Bruttoinvesteringar	192,3	7,5	2,5	3,0	3,8
därav industri	35,2	13,6	6,1	7,0	9,0
Lagerinvesteringar	−6,4	−0,3	0,6	0,4	0,3
Export av varor och tjänster	333,9	4,8	1,8	1,8	2,7
Användning	**1 316,5**	**3,8**	**2,5**	**2,4**	**2,9**
Konsumentpris dec.–dec%		4,9	5,0	5,8	5,3
Industriproduktion%		3,0	2,0	2,1	3,0
Arbetslöshet%		1,9	1,9	1,8	1,7
Timlön		6,4	7,0	7,0	6,0
Bytesbalans miljarder kronor	**−5,2**		**−12,2**	**−10**	**−10,8**

Källa: Finansdepartementet och konjunkturinstitutet

Marknadstillväxten för svensk export försvagades betydligt förra året bl. a. som följd av en häftig uppbromsning i våra nordiska grannländers och Förenta Staternas import. I propositionen bedöms exporten öka med 2,7 %, vilket är 1,0 procentenhet mer än vad finansplanen och konjunkturinstitutet angav. Detta betyder att exporten av bearbetade varor ökar med drygt 4 % 1988, vilket skulle betyda marknadsandelsförluster på knappt

1 %. I den reviderade nationalbudgeten anges emellertid att relativprisutvecklingen indikerar större marknadsandelsförluster än vad regeringen förutsatt. Motivet för att ändå räkna upp exportprognosen sägs vara att SCB:s exportenkät från februari och ökningen av orderingången till exportindustrin under andra halvåret 1987 skulle tyda på en bättre utveckling. Enligt utskottets bedömning kan det ingalunda uteslutas att konjunkturinstitutets bedömning, snarare än regeringens, är mer realistisk. I så fall skulle exporten öka med knappt 2 % 1988.

Den privata konsumtionen steg mellan 1985 och 1987 med 8,5 %, vilket är nästan dubbelt så mycket som ökningen av hushållens köpkraft (reala disponibla inkomster). Det innebär att sparkvoten föll från plus 1 % till minus 3 %. I propositionen görs bedömningen att den privata konsumtionen ökar med 3 % under 1988. Detaljhandelns försäljningsvolym låg första kvartalet 1988 drygt 3 % högre än motsvarande tid förra året. Härtill kommer att antalet nyregistrerade bilar hittills i år har ökat mycket kraftigt i jämförelse med motsvarande period förra året. Statistiken för de senaste månaderna bekräftar sålunda att propositionens bedömning om en fortsatt hög konsumtionstillväxt är sannolik.

De totala investeringarna förutses öka med 3,8 % under 1988. Detta innebär en uppskrivning även jämfört med konjunkturinstitutets vårprognos och förklaras främst av att regeringen har högre prognos för industriinvesteringarna. Med tanke på de stora löneökningarna och det höga ränteläget i den svenska ekonomin anser utskottet att det är svårt att motivera den högre prognosen.

Regeringen räknar med ett underskott i bytesbalansen på 10,8 miljarder, vilket är en lägre siffra än vad som förutspåddes i januari, trots att denna prognos förutsatte löneökningar på endast 4 %. Mot bakgrund av vad utskottet tidigare anfört om exportutvecklingen finns det en risk att bytesbalansunderskottet blir större än vad regeringen bedömt. Bytesbalansens fortsatta försvagning utgör ett av flera oroande tecken på att svensk ekonomi går mot nya balansproblem.

Den främsta orsaken till att bytesbalansen försämrats 1987 och 1988 är den kraftiga ökningen av den inhemska efterfrågan och bristen på sparande. Både konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometer och statistik från statistiska centralbyrån bekräftar att kapacitetsutnyttjandet är mycket högt i industrin.

Utskottets slutsats blir att den konkurrensutsatta sektorn alltjämt är för liten för att balans skall kunna uppnås i bytesbalansen vid fullt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning i den svenska ekonomin.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att den svenska ekonomins balansproblem ökar. Möjligheten ter sig avlägsen att – i enlighet med den i höstas fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt – fram till början av 1990-talet arbeta upp överskott i bytesbalansen som skulle kunna användas för amortering av utlandsskulden.

I den reviderade finansplanen redovisas även finansdepartementets s. k. *treårskalkyler*. Dessa skall ses som årliga uppföljningar av långtidsutredningarna med syfte att ge ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken för de närmaste åren. Resultatet av treårskalkylerna sammanfattas i tabell 4. Två alternativa utvecklingsvägar redovisas. Alternativen skiljer sig åt genom olika löne- och prisantaganden.

Tabell 4. Den ekonomiska utvecklingen åren 1989–1991. Försörjningsbalans och vissa nyckeltal
Procentuell förändring

	1989		1991	
	Alt I	Alt II	Alt I	Alt II
Löner	3,0	7,2	3,0	5,4
Priser (årsgenomsnitt)	3,3	5,7	2,0	4,0
BNP	**1,7**	**1,0**	**2,1**	**0,9**
Privat konsumtion	1,5	1,8	1,0	0,2
Bruttoinvesteringar	2,3	1,3	3,4	2,3
Industriinvesteringar	2,6	−3,0	5,0	0,0
Import	3,4	3,6	2,9	2,6
Export	2,7	1,2	5,1	2,8
Arbetslöshet	1,7	2,2	1,7	3,3
Bytesbalans, miljarder kronor	**−13**	**−13**	**−8**	**−10**

Kravkalkylerna visar att exportens och investeringarnas andel av resursanvändningen måste öka om en negativ utveckling skall kunna undvikas. De i tabell 4 angivna utvecklingsalternativen förutsätter en relativt god internationell ekonomisk utveckling. Som utskottet framhöll i avsnittet om den internationella utvecklingen innebär en minskad tillväxt i världshandeln svåra problem för den svenska ekonomin. En sådan utveckling i kombination med kraftiga löneökningar innebär enligt treårskalkylerna att produktionstillväxten inte under något av de kommande åren kommer att nå upp till 1 %, att bytesbalansunderskottet växer till över 20 miljarder kronor och att arbetslösheten i slutet av treårsperioden kommer att överstiga 4 %.

I samband med behandlingen av årets finansplan (FiU 1987/88:20) underströk utskottet att underskottet i bytesbalansen kommer att permanentas om inte den konkurrensutsatta sektorn växer tillräckligt snabbt och om konkurrenskraften fortsätter att urholkas. Tillfälliga underskott i bytesbalansen är svåra att undvika men ständiga underskott i bytesbalansen kan inte accepteras. Handlingsutrymmet för den ekonomiska politiken skulle då under lång tid bli så allvarligt begränsat att det inte längre blir möjligt att upprätthålla en rimlig produktionstillväxt och hålla tillbaka en stigande inflation och arbetslöshet.

Den förda ekonomiska politiken

Den beskrivning utskottet givit ovan om utvecklingen i Sverige är inte ny. Den har gjorts i snart sagt varje ekonomisk analys under de senaste åren. Det faktum att samma problembeskrivning ständigt återkommer visar klart och tydligt att regeringen inte har lyckats bemästra problemen. Indirekt erkänner regeringen därmed att den har fört en felaktig ekonomisk politik.

Utskottet noterar att regeringen framhåller, som i varje finansplan under senare år, hur nödvändigt det är att löne- och prisutvecklingen i Sverige anpassas till den som råder i våra viktigaste konkurrentländer. Samtidigt nödgas regeringen år efter år konstatera att priser och löner stiger snabbare i Sverige än i omvärlden. Det är i längden ohållbart. Trots att regeringen

också inser detta, vidtar den inte erforderliga åtgärder för att underlätta för parterna att sluta avtal på en rimlig nivå.

Utskottet anser i likhet med vad som framhålls i motionerna Fi22 (m), Fi28 (fp) och Fi24 (c) att ansvaret för avtalsförhandlingarna åvilar arbetsmarknadens parter. Regeringen måste emellertid skapa fasta spelregler och goda förutsättningar för förhandlingarna. Så har inte skett.

Regeringen har också misslyckats med att åstadkomma det nödvändiga totala sparandet i ekonomin, vilket visar sig i underskott i bytesbalansen. På grund av osäkerhet om spelreglerna, bl. a. som en följd av engångsskatten på pensionssparande, och successiva skattehöjningar har hushållssparandet sjunkit ytterligare från en redan låg nivå. Hushållens sparkvot väntas i år bli minus 3,7 %.

Regeringens politik har gått ut på att öka det offentliga sparandet med hjälp av främst skattehöjningar, vilket samtidigt resulterat i sjunkande hushållssparande. Utskottet anser en sådan omfördelning olämplig.

Det är vidare enligt utskottet uppenbart att de insatta åtgärderna inte förmått lösa det grundläggande strukturella problemet med konsumtionsledd tillväxt. Utskottet konstaterar att den exportledda tillväxt som var innebörden av den s. k. tredje vägens politik övergivits redan år 1985. Det borde vara uppenbart att en ökning av konsumtionen som år efter år överstiger den totala tillväxten i längden är ohållbar.

Regeringens misslyckande i fråga om den ekonomiska politiken är extra allvarligt mot bakgrund av att den internationella utvecklingen under senare år erbjudit en rad gynnsamma omständigheter. Om de hade utnyttjats rätt, skulle de ha hjälpt Sverige att bryta trenden av alltför höga kostnadsökningar och underlättat en effektivare strukturomvandling utan att detta behövt innebära påfrestningar i form av hög arbetslöshet.

Regeringen har med den förda ekonomiska politiken enligt utskottet således misslyckats med att lösa grundläggande strukturproblem och främja den ekonomiska tillväxten. Detta har starkt bidragit till den överhettning som i dagsläget kännetecknar ekonomin.

Mot denna bakgrund anser utskottet det anmärkningsvärt att det i finansplanen saknas besked om vilken strategi för den ekonomiska politiken som regeringen har för att lösa de nämnda problemen.

Regeringens politik synes bygga på följande inslag: Överhettningen skall motverkas genom en höjning av tobaksskatten med 0,5 miljarder kronor. Lönebildningen skall underlättas genom att regeringen erbjuder arbetsmarknadens parter en viss marginalskattesänkning i utbyte mot höjd indirekt skatt. Tillväxten skall främjas genom att regeringen i vaga ordalag förespråkar höjd produktivitet inom den offentliga sektorn samt undviker att ytterligare höja skattetrycket om och när priser och löner i någon obestämd framtid bringats till en lugnare utveckling. Utskottet konstaterar att denna politik underkänts både av riksbanken och i riksdagen redan innan den förverkligats.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

I motionerna Fi22 (m), Fi28 (fp) och Fi24 (c) beskrivs utvecklingen i Sverige och de krav på omläggning av den ekonomiska politiken som krävs

för att lösa de strukturella problemen. Utskottet instämmer i allt väsentligt i motionärernas rekommendationer.

I likhet med motionärerna förordar utskottet en politik som skapar bättre förutsättningar för tillväxt och därigenom stigande välfärd. Detta är viktigt inte minst för att åstadkomma en regionalt balanserad utveckling inom landet.

Utskottet vill betona att en väsentlig förutsättning för en tillväxtbefrämjande politik är att staten respekterar hushållens och företagens krav på *stabila spelregler*.

Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den ekonomiska politiken under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Detta innebär att färre vågar ta risker, varvid långsiktiga satsningar och investeringar tenderar att utebli. Engångsskatten på pensionssparande är ett exempel på beslut som bidrar till att skapa osäkerhet även bland dem som inte är direkt berörda. Även regeringens först genomdrivna och sedan tillbakadragna förslag om höjning av arbetsgivaravgifterna vållade under 1987 osäkerhet om gällande förutsättningar. Enligt utskottets uppfattning är det därför väsentligt att i framtiden avstå från sådan kvartalspolitik.

Till fasta spelregler hör också en konsekvent växelkurspolitik som norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken skall inriktas på att stödja den fasta växelkursen. Regeringen måste slå fast att effekterna av alltför höga löneökningar inte kommer att pareras genom devalveringar.

Utskottet vill betona att man vid den expansion av den konkurrensutsatta sektorn som är nödvändig måste beakta den pågående omvandlingen från industrisamhälle till tjänstesamhälle. Om man skall kunna se och utnyttja de möjligheter som ligger i detta tjänstesamhälle krävs flera förändringar av den ekonomiska politiken.

Utskottet anser att ekonomisk tillväxt bäst främjas i ett ekonomiskt system som bygger på decentraliserat beslutsfattande. Marknadsekonomin är det oöverträffade sättet att ta tillvara den skaparlust, arbetsvilja och kompetens som finns spridd bland miljontals enskilda människor och företag. Enligt utskottets mening skulle en revitalisering av den svenska ekonomin kunna möjliggöra en årlig tillväxt avsevärt över det senaste decenniets 2-procentsnivå.

Den ekonomiska politiken bör därför enligt utskottets mening inriktas på att *undanröja tillväxthinder*.

Det *första tillväxthindret* rör skattepolitiken. Dagens skattesystem stimulerar skatteplanering och skattefusk och missgynnar arbete och sparande.

Utskottet vill betona vikten av att sänka marginalskatterna på arbetsinkomster. Dagens höga marginaleffekter leder till höga nominella löneökningskrav för att något skall bli kvar efter skatt. Detta gör det svårare för parterna på arbetsmarknaden att sluta avtal på en samhällsekonomiskt lämplig nivå. Höga marginaleffekter leder dessutom till låg arbetskraftsrörlighet mellan branscher och yrken, vilket i sin tur försämrar arbetsmarknadens möjlighet att fungera väl och därför hämmar tillväxten.

Utskottet anser också att skatteskalan skall återges ett fullständigt inflationsskydd för att säkerställa att gjorda marginalskattesänkningar blir bestående.

Skattetrycket har ökat kraftigt sedan regeringsskiftet år 1982. Denna utveckling måste brytas. De svenska hushållens problem är inte att de har för få skatter och för lågt skattetryck. Problemet är i stället att det samlade skatteuttaget tar i anspråk en alltför stor del av nationens samlade resurser. Utskottet anser att skattetrycket är för högt och bör sänkas. Framför allt krävs en sänkning av de skatter som indirekt eller direkt belastar sparande och arbete.

Småföretag har en central uppgift i den tekniska utvecklingen och för skapandet av nya arbetstillfällen. De är sålunda en av nycklarna till ekonomisk tillväxt. Skattepolitikens utformning är av stor betydelse för småföretagens utveckling och överlevnad. I det lilla företaget, där ägaren själv är verksam, spelar skatteuttagen en förhållandevis större roll än i ett stort företag som oftast har "passiva" ägare. Därför är det viktigt att skapa goda betingelser för småföretagandet, bl. a. genom en småföretagarvänlig skattepolitik. Förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag bör avskaffas.

Utskottet anser *för det andra* att finanspolitiken även fortsättningsvis måste bedrivas med stor stramhet. Den nödvändiga stramheten bör skapas genom en restriktiv utgiftspolitik. Sålunda bör statsbidragen till arbetslöshetskassorna begränsas, subventionerna på bostadsområdet minskas etc. Den finanspolitiska åtstramning som regeringen föreslagit i den reviderade finansplanen är enligt utskottet otillräcklig.

Utskottet vill särskilt varna för en kombination av åtgärder som innebär att ökade skatter läggs på näringslivet för att finansiera ytterligare ökning av privat konsumtion. En sådan politik skulle både förvärra dagens balansbrister och försvåra den nödvändiga expansionen inom näringslivet.

Utskottet vill också framhålla att en politik som främjar hushållens långsiktigt bundna sparande kan bidra till en dämpad konsumtionsökning. Sådana insatser beskrivs av moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern i FiU 1987/88:21. Som ett räkneexempel kan nämnas att en förbättring av hushållens sparkvot från −3,7 % till 0 %, genom ett ökat finansiellt sparande, skulle kunna öka det totala sparandet med uppemot 20 miljarder kronor och förbättra saldot i bytesbalansen med samma belopp.

Utskottet förordar en ytterligare sanering av statens skuldbörda. Således bör ett antal statliga företag utförsäljas och börsintroduceras. Denna åtgärd är visserligen av engångskaraktär, men den kan enligt utskottets mening upprepas under ett flertal år. Det är också angeläget att undersöka om vissa andra reala statliga tillgångar med låg direkt avkastning men en god realvärdestegring kan försäljas. Staten skulle då kunna tillgodogöra sig det kapitaliserade värdet av den framtida avkastningen. Exempel på sådana tillgångar är kraftverk och skogar.

För det tredje måste den offentliga sektorn avmonopoliseras. Genom lagstiftning och subventioner har den offentliga sektorn i praktiken erhållit monopol på produktionen av ett flertal tjänster, t. ex. barnomsorg, utbild-

ning och sjukvård. På dessa områden finns därför stora hinder för nyetableringar. Utskottet anser det väsentligt att alla möjligheter till ökad konkurrens och ökad effektivitet tas till vara. De borgerliga partiernas gemensamma förslag inom familjepolitiken utgör, enligt utskottets mening, ett viktigt steg i rätt riktning.

Inom den kommunala sektorn kan effektiviteten ökas bl. a. genom ett större inslag av anbudsförfarande och entreprenader. En större variationsrikedom i tjänsteutbudet befrämjar inte bara effektiviteten utan leder dessutom till ökad valfrihet för konsumenter och näringsidkare samt ger större möjligheter för dem som arbetar i den offentliga sektorn att välja arbetsgivare.

En fjärde typ av tillväxthinder som utskottet anser måste avskaffas är den byråkrati och regleringsapparat som byggts upp under efterkrigstiden. Valutaregleringen bör avvecklas av främst två skäl. För det första kan en fullständig avreglering leda till att räntan sjunker. För det andra kommer fria kapitalrörelser, både till och från Sverige, att tvinga fram en mera disciplinerad ekonomisk politik.

Utskottet anser också att prisregleringen skall avskaffas. Prisregleringslagen kom till som en beredskapslag och skall enbart utnyttjas under extrema förhållanden. Den socialdemokratiska regeringen använder dock denna regleringsmöjlighet som ett normalt medel inom den ekonomiska politiken. Regeringen har vid sammanlt fyra tillfällen sedan regeringsskiftet 1982 infört ett generellt prisstopp. Enligt utskottets mening innebär sådana upprepade ingrepp att marknadsekonomins prismekanismer sätts ur spel.

Utskottet vill också framhålla vikten av att den statliga detaljregleringen gentemot kommuner och landsting avskaffas. En förändring av statsbidragens utformning är enligt utskottets mening angelägen för att möjliggöra för enskilda kommuner och landsting att utforma verksamheten på det sätt som passar bäst i resp. fall. En sådan förändring skulle också innebära betydligt större möjligheter till förnyelse och effektivitetshöjningar inom den kommunala sektorn.

Såväl ungdomsarbetslösheten som antalet långtidsarbetslösa är fortfarande ett problem. Det är därför angeläget att arbetsmarknadslagstiftningen ses över. Exempelvis skulle ökade möjligheter till provanställningar kunna förbättra arbetsmarknadens funktionsduglighet.

Ytterligare ett hinder utgörs av den hårt reglerade bostadssektorn. Utskottet förordar bl. a. en en översyn av byggnormerna, minskade subventioner och förändringar i t. ex. realisationsvinstbeskattningen för att förnya och skapa dynamik i denna marknad.

Det socialistiska experiment som de kollektiva löntagarfonderna utgör måste avslutas. Fondskatterna bör avskaffas, fondbyråkratin upphöra och tillgångarna avvecklas, bl. a. genom att tillgångarna används som sparpremier för ett individuellt sparande i aktier.

För det femte ser utskottet det som väsentligt att den ekonomiska politiken medverkar till att skapa incitament till en bättre fungerande lönebildning. Detta underlättas av den sänkning av marginalskatterna och det återinförande av inflationsskyddet som utskottet ovan förordar.

Utskottet anser att det är arbetsmarknadens parter som i fria förhandlingar skall sluta avtal om lönenivå, lönestruktur och andra anställningsvillkor. Samtidigt är det uppenbart att den ekonomiska politiken påverkar förutsättningarna för dessa förhandlingar.

Enligt utskottets mening är det nödvändigt att finna ett system där arbetsmarknadens parter ges incitament för att sluta löneavtal som inte skapar arbetslöshet. Samtidigt bör statsmakterna stå fast vid sitt ansvar för dem som ändå blir arbetslösa. Ett inslag i en sådan politik är en reformerad arbetslöshetsförsäkring. Enligt utskottet krävs förändringar i systemet så att dels en större del av finansieringen belastar parterna, bl. a. genom högre egenavgifter, dels försäkringen i större utsträckning finansierar nödvändiga arbetsmarknadspolitiska insatser. En sådan reform skulle understryka arbetsmarknadspolitikens roll som en integrerad del av den ekonomiska politiken.

Enligt utskottet innehåller motionerna Fi22 (m), Fi28 (fp) och Fi24 (c) sålunda en rad gemensamma förslag som skulle förbättra förutsättningarna för en balanserad och långsiktig ekonomisk tillväxt där hänsyn till regionala skillnader och miljöpåverkan tas.

Vad utskottet ovan anfört med anledning av motionerna Fi22 (m) yrkande 1, Fi28 (fp) yrkande 1 och Fi24 (c) yrkandena 1 och 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Innebörden härav är att utskottet avstyrker propositionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Detta innebär att utskottet inte kan tillstyrka den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motion Fi27 yrkande 2 av Alf Svensson (c). De riktlinjer som förordas i motion Fi30 (vpk) yrkandena 1, 4 och 19 innebär en socialistisk politik som totalt avviker från vad utskottet ovan förordat. Där förespråkas sålunda bl. a. ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi, kraftig expansion av den offentliga sektorn, samhällelig styrning av investeringarna samt stora skattehöjningar. Utskottet avvisar en sådan ekonomisk politik och avstyrker sålunda vänsterpartiet kommunisternas motionsyrkanden.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 52 slutar med "måste brytas" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 1 i denna del bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1987/88:Fi30 yrkandena 1, 4 och 19 såvitt nu är i fråga och 1987/88:Fi27 yrkande 2 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 1, 1987/88:Fi24 yrkandena 1 och 5, 1987/88:Fi28 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna,

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "I den" och på s. 32 slutar med "berörd del", med undantag för vad utskottet anfört om en finanspolitisk åtstramning med anledning av motion 1987/88:Fi28 (fp) yrkande 4, bort ha följande lydelse:

Som utskottet redovisat är Sverige nu inne i en högkonjunktur. Vinstkonjunkturen har blivit långt starkare än de flesta etablerade konjunkturbedömare hade väntat sig. Med hänsyn tagen till de senaste årens utveckling kan frågan ställas om devalveringen år 1987 inte var alltför kraftig. Bytesbalans- och budgetunderskottet som varit regeringens främsta motiv för att få till stånd låga löneökningar är i dag ett tydligt ihåligt argument. Enligt utskottets uppfattning har dessa obalanser aldrig haft de dimensioner som regeringen och de borgerliga partierna hävdat.

I propositionen görs en bedömning av den ekonomiska utvecklingen fram till år 1991. Dessa s. k. kravkalkyler sägs visa att lönerna redan från år 1989 inte får öka med mer än 3 %. I ett annat alternativ beskrivs en utveckling där lönerna tillåts öka med 7 % år 1989 för att sedan successivt minska till en löneökning på 5,5 % år 1991. Enligt propositionen är detta ett "katastrofalternativ" med stagnerande produktion och växande arbetslöshet.

Som utskottet ser det är det inte meningsfullt att redovisa dessa alternativkalkyler som underlag för den ekonomiska politiken. Avsikten är uppenbarligen att uppmana löntagarna till stor återhållsamhet i kommande avtalsrörelser. Men kravkalkylerna gör ett närmast komiskt intryck. År efter år ligger med regeringens måttstock lönerna på katastrofnivå. Inte någon tror att löneökningarna nominellt kommer att stanna vid 3 %.

Resultatet av de enligt regeringen höga löneökningarna har emellertid inte blivit de ökade obalanser i statsbudgeten och utrikeshandeln som förutspåtts. Resultatet har i stället blivit en alltmer ojämn inkomstfördelning med låga lönepåslag till de sämst ställda, samtidigt som vinsterna stigit kraftigt och förmögenhetsökningen för de redan väl besuttna varit exempellöst kraftig.

Utskottet är av den uppfattningen att skall kravkalkyler för den kommande treårsperioden redovisas som ett underlag för den ekonomiska politiken i kompletteringspropositionen måste även fördelningsfrågorna ingående belysas. Ett krav är också att en diskussion förs i propositionen om vilka åtgärder som, mot bakgrund av olika alternativa utvecklingsvägar, måste vidtas för att uppnå en balanserad utveckling med en godtagbar fördelningsprofil. Är ett sådant genomförande och en sådan redovisning av kravkalkylerna av olika tekniska eller rent statistiska skäl inte möjlig att åstadkomma är det, enligt utskottets mening, tveksamt om dessa kravkalkyler över huvud taget bör redovisas i kompletteringspropositionen.

Utskottet delar den kritik som i motion Fi30 (vpk) riktas mot regeringens ekonomiska politik, den s. k. tredje vägens politik. År 1987 blev den reala avkastningen i den svenska industrin den högsta som noterats under 1970- och 1980-talet. De spekulativa inslagen i ekonomin har ökat. Snabba "klipp", fusionering mellan företag, uppköp och uppsplittring av företag som gynnat kapitalägarna men för många anställda gjort framtiden osäker har blivit vardag i näringslivet. Enligt nyligen publicerade uppgifter har antalet familjer som äger mer än 100 milj. kr. ökat från 26 år 1982 till 163 år 1988. Det finns sålunda en utveckling med oerhörda framgångar i form av växande förmögenheter och makt för ett fåtal samtidigt som problemen förvärrats för andra. Utskottet måste konstatera att med den förda politiken har de lägst avlönade och den gemensamma sektorn undandragits nödvändiga resurstillskott. Det av regeringen fastlagda målet att den gemensamma sektorns andel av BNP inte får växa är felaktigt. Utskottet vill framhålla att det måste vara en självklarhet att behoven skall bestämma tillväxten av denna sektor.

Hela den rådande situationen måste nu enligt utskottets uppfattning i grunden ändras. Utvecklingen måste ges en ny inriktning. Den grundläggande obalansen med den skeva fördelningen av produktionsresultatet och resurserna i ekonomin måste bort. Botemedlen heter

- jämnare fördelning – överföring av resurser från samhällets toppskikt till samhällets bas,
- utveckling av de gemensamma verksamheterna, som bildar samhällets infrastruktur och avgör de breda folklagrens sociala och kulturella livssituation,
- vidgad och förstärkt demokrati och medborgerlig insyn.

En ny inriktning av den ekonomiska politiken

Den inriktning av den ekonomiska politiken som utskottet förordar innebär bl. a. att följande åtgärder måste vidtas omedelbart eller påbörjas inom de närmaste åren:

- Omläggning av skatteskalorna till förmån för de vanliga inkomsttagarna. Matmomsen måste slopas.
- Ett program för arbete åt alla bör upprättas som omfattar både näringslivet och den offentliga sektorn. En allmän arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag bör genomföras. En tillväxt med 3 % i kommunala sektorn är nödvändig.
- För en nödvändig förändring av makt- och ägandestrukturer i samhället måste en nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag, kreditinstitut, privata försäkringsbolag och viss nyckelindustri genomföras.
- Ett regionalpolitiskt program med inriktning mot de mest utsatta regionerna måste upprättas. För ett genomförande krävs stark styrning av investeringarna.

– Ett politiskt fackligt råd bör inrättas för att ange riktlinjerna för investeringspolitiken och den teknologiska utvecklingen.

Sett i längre perspektiv är det nödvändigt att samhällets resurser stärks om det skall vara möjligt att fullfölja en ekologiskt inriktad ekonomisk politik.

Utskottets ställningstagande till åtgärdsförslagen i kompletteringspropositionen

Oljeskatten

Utskottet avvisar denna höjning. Det är inte acceptabelt, som regeringen tagit som vana, att gång efter annan föreslå förändringar av vissa energiskatter, ryckta ur sitt sammanhang, för att finansiera olika förslag. Utskottet vill understryka att en samlad bedömning måste göras där hänsyn tas till hur förslagen sammantaget drabbar de sämst ställda i samhället.

Tobaksskatten

Denna skatt bör höjas av hälsoskäl. Skattehöjningen bör vara väsentligt högre än vad som föreslås i propositionen eller 30 %.

Likviditetsindragning från näringslivet

Utskottet anser att såväl storleken av som motiven för likviditetsindragningen kan ifrågasättas. Men 10 miljarder kronor kan mycket väl dras in till statskassan. Detta bör ske i form av en engångsskatt. De indragna medlen bör utnyttjas till en förstärkning av vård-, omsorgs-, skola och bildnings- och kulturområdet. Vidare bör en betydande del av dessa medel satsas på regionalpolitiken.

Utöver denna engångsskatt bör regeringen återkomma med förslag om en höjd vinstskatt från kalenderåret 1989 som kan uttas från vinsterna i näringslivet.

Skärpning av avdragsreglerna för företag

Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen.

Aviserad marginalskattesänkning inför 1989 års avtalsrörelse

Den aviserade marginalskattesänkningen avvisas av utskottet. Det genomgående inslaget under senare år i regeringens skattepolitik att sänka skatterna för höginkomsttagare och samtidigt skärpa beskattningen för låginkomsttagare är en oacceptabel inriktning av fördelningspolitiken.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken finner utskottet att den inriktning som föreslås i motion Fi30 (vpk) tillgodoser de krav som i enlighet med vad utskottet nu redovisat måste ställas på den ekonomiska politiken. Utskottet tillstyrker sålunda motion Fi30 (vpk) yrkandena 1, 4 och 19.

Den politik som föreslås i motionerna Fi22 (m), Fi24 (c), Fi27 av Alf Svensson (c) och Fi28 (fp) innebär enligt utskottets mening att de redan existerande orättvisorna i fördelningen av vår produktion förstärks. Utskottet avstyrker därför bestämt dessa motioner i här aktuella delar.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 52 slutar med "måste brytas" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 1 i berörd del bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 1, 1987/88:Fi24 yrkandena 1 och 5, 1987/88:Fi27 yrkande 2 samt 1987/88:Fi28 yrkande 1 godkänner vad som förordas i motion 1987/88:Fi30 yrkandena 1, 4 och 19 i berörd del och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser en finanspolitisk åtstramning

Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att vad utskottet anfört om en finanspolitisk åtstramning med anledning av motion Fi28 yrkande 4 bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan konstaterat att utvecklingen på kort sikt kännetecknas av ökade obalanser, snabb prisökning, växande underskott i utrikesbetalningarna och fortsatt snabb ökning av den inhemska efterfrågan. Mot denna bakgrund ser utskottet ett behov av en stramare finanspolitik i syfte att understödja en fortsatt utbyggnad av den konkurrensutsatta sektorn. De åtgärder som kan komma i fråga för att hålla tillbaka en alltför snabb ökning av den inhemska efterfrågan skall syfta till att minska de offentliga utgifternas ökningstakt. Utskottet anser således att riksdagen med anledning av motion Fi28 yrkande 4 bör hemställa att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om sådana åtgärder.

dels att utskottets hemställan under 1 i denna del bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

b) att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Fi28 yrkande 4 och vad utskottet anfört hos regeringen begär förslag till en stramare finanspolitik,

4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser en finanspolitisk åtstramning

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att vad utskottet anfört om en finanspolitisk åtstramning med anled-

ning av motion 1987/88:Fi28 yrkande 4 bort ha följande lydelse:

Utöver vad utskottet ovan anfört om behovet av en fortsatt allmänt sett stram finanspolitik vill utskottet instämma i den uppfattning som framförs i motion Fi28 (fp) om behovet av ytterligare insatser för att motverka överhettningen i ekonomin.

Utskottet har ovan konstaterat att utvecklingen på kort sikt kännetecknas av ökade obalanser, snabb prisökning, växande underskott i utrikesbetalningarna och fortsatt snabb ökning av den privata konsumtionen. Med hänsyn härtill samt till kraven på fortsatt utbyggnad av den konkurrensutsatta sektorn bör åtgärder enligt utskottet sättas in för att begränsa ökningen av den privata konsumtionen.

Utskottet noterar att ett av folkpartiet tidigare framfört förslag om en höjning av oljeskatten på 200 kr. per kubikmeter numera accepteras av en majoritet i riksdagen. Detta är tillfredsställande både med hänsyn till de energi- och miljöpolitiska och finanspolitiska verkningarna. Därutöver bör enligt utskottet vissa begränsningar i statens utgifter göras. Det gäller en ytterligare minskning av bostadssubventionerna på ca 200 milj. kr., en samordning av arbetsskade- och sjukförsäkringarna vilket kan beräknas minska utgifterna med ca 150 milj. kr. samt en ytterligare höjning av egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen med ca 800 milj. kr. Regeringen bör därför enligt utskottet snarast återkomma till riksdagen med förslag till sådan finanspolitisk åtstramning. Utskottet finner således de förslag som framförs av folkpartiet väl avvägda. Motion Fi28 (fp) yrkande 4 tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 i denna del bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

b) att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi28 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en stramare finanspolitik,

5. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1, motiveringen) i vad avser en finanspolitisk åtstramning

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att vad utskottet anfört om en finanspolitisk åtstramning med anledning av motion Fi28 yrkande 4 bort ha följande lydelse:

I motion Fi28 (fp) föreslås av stabiliseringspolitiska skäl att oljeskatten höjs med 200 kr./m^3, att bostadssubventionerna minskas och att egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen höjs med 30 %.

Motionärerna motiverar dessa åtgärder endast med en allmän hänvisning till det stabiliseringspolitiska läget. Inga som helst försök görs i motionen att redovisa hur förslagen fördelningsmässigt påverkar olika grupper i samhället. Att de grupper i samhället som har det sämst ställt genom dessa åtgärder drabbas hårt är enligt utskottets mening helt uppenbart. Utskottet avvisar därför bestämt yrkande 4 i motion Fi28 (fp).

6. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska politikens mål har i Sverige sedan länge varit full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden och balans i utrikesbetalningarna. Utskottet anser att dessa mål är riktiga men de måste kompletteras med mål som ren miljö, resurshänsyn samt regional balans. För en långsiktig god ekonomisk utveckling krävs att alla dessa mål beaktas.

Det måste slås fast att en ökad ekonomisk standard inte definitionsmässigt är samma sak som ökad livskvalitet. Ofta kan värdet av en arbetstidsförkortning, bättre arbetsmiljö, trygghet på arbetsmarknaden, orörd natur liksom värdet av att få bo kvar på sin hemort ge en högre välfärd än en ekonomisk standardhöjning.

Utskottet anser att miljöhänsyn måste få genomslag i den ekonomiska politiken. Producenter och konsumenter måste känna de verkliga kostnaderna för produktionen. En sådan inriktning innebär därmed också ett viktigt inslag i den ekonomiska politik vars syfte är att begränsa konsumtionen. Andra än producenterna och konsumenterna får i dag bära de kostnader som miljöföroreningarna orsakar i form av minskad skogstillväxt, vårdkostnader, produktionsbortfall och korrosionsskador. Produktionen måste belastas för dessa kostnader genom miljöavgifter. Därmed kommer marknadspriset på ett bättre sätt att spegla den verkliga produktionskostnaden. På detta sätt kan också den ekonomiska politiken användas för att minska samhällets kostnader för miljöföroreningar genom att utsläppen minskar. En sådan inriktning ger förutsättningar för en varaktig ekonomisk tillväxt.

Vad utskottet här anfört innebär att utskottet biträder förslagen i motion Fi24 (c) yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *en god miljö som mål för den ekonomiska politiken* att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi30 yrkande 3 samt med anledning av motion 1987/88:Fi27 yrkande 1 och med bifall till motion 1987/88:Fi24 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motionerna Fi30 (vpk),

Fi24 (c) och Fi27 av Alf Svensson (c) att miljöförstöringen återverkar negativt på ekonomin. En avgörande restriktion för varje form av ekonomisk tillväxt är den förödelse av naturresurser som dagligen sker över hela världen. Ändliga naturtillgångar förslösas. Livsbetingelserna för jordens liv förändras och hotas. Särskilt utsatta är de utvecklingsländer som under kolonial och imperialistisk utsugning fått sin natur förstörd. Dessa och andra internationella förhållanden kräver enligt utskottets mening att Sverige i olika internationella sammanhang arbetar för att snabbt få till stånd åtgärder på det internationella planet som både förhindrar fortsatt förödelse och restaurerar miljön.

I de industrialiserade länderna finns otaliga och katastrofala bevis för slöseri och rovdrift som fått pågå i kortsiktigt vinstsyfte och av okunnighet om ekologiska samband.

Utskottet anser att fortsatt ekonomisk utveckling är oförenlig med rovdrift och naturförstörelse. Där konflikter uppstår måste de ekologiska sambanden överordnas de ekonomiska. Det miljöprogram som lagts fram i proposition 1987/88:85 om miljöpolitiken och som kompletterats av riksdagen kan endast ses som en början på ett omfattande arbete med att förbättra miljön. Åtgärder av väsentligt större omfattning måste enligt utskottet genomföras skyndsamt och med full kraft.

Med hänvisning till det anförda yrkar utskottet bifall till motion Fi30 (vpk) yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *en god miljö som mål för den ekonomiska politiken* att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkande 3 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi24 yrkande 3 och 1987/88:Fi27 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2, motiveringen)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp) och Hugo Hegeland (m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "är tillgodosedda" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att kraven på en god miljö måste vara en av de viktigaste utgångspunkterna för utformningen av den ekonomiska politiken. En ökad ekonomisk standard är inte definitionsmässigt samma sak som ökad livskvalitet. Såväl producenter som konsumenter måste genom prisbildningen få signaler om de verkliga kostnaderna, inkl. miljöeffekter, av sitt handlande. Den ekonomiska politiken kan användas för att minska samhällets kostnader för miljöföroreningar.

9. Privatisering eller nationalisering av tillgångar (mom. 3)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 12" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av vad som anförs om den offentliga sektorn i motionerna Fi22 (m) och Fi28 (fp) anföra följande.

Den offentliga sektorn spelar en central roll i det svenska samhället. Den svarar för yttre och inre säkerhet. Den har stor betydelse för utbildning, forskning och kultur. Den är ett viktigt instrument för en ambitiös välfärdspolitik.

Den offentliga sektorn har i dag ca 1,4 miljoner sysselsatta och dess konsumtion motsvarar ca 30 % av BNP. Hur den hushållar med sina resurser har således en betydande inverkan på den svenska samhällsekonomin. Det påverkar också utrymmet för ytterligare reformer.

Enligt beräkningar i en bilaga till 1987 års långtidsutredning sjönk produktiviteten i den offentliga sektorn med 1,5 % per år under 1970-talet. Även om statistiska svårigheter alltid föreligger pekar flera faktorer på att detta är en låg produktivitetsökning också i ett internationellt perspektiv. Starka skäl föreligger att söka nya vägar att utveckla och förnya den offentliga sektorn.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att redovisningen i propositionen av det pågående s. k. förnyelsearbetet i den offentliga sektorn är intetsägande. Regeringen saknar strategi för att lösa den offentliga sektorns problem och ta till vara dess möjligheter.

Som utskottet ser det är det en huvuduppgift i arbetet med att förnya den offentliga sektorn att ge de enskilda alternativen inom vård, omsorg och utbildning rätt att verka på lika villkor. Det ger valfrihet, en alternativ arbetsmarknad för de offentliganställda och en chans att starta eget – inte minst för många kvinnor.

En annan viktig uppgift är att bättre ta till vara de idéer, de kunskaper och den yrkesskicklighet som de offentliganställda besitter. Stelbent regeltänkande måste ge vika för tydliga mål och ökad frihet för personalen. Kreativitet måste stimuleras genom bättre belöningssystem. Personlig utveckling måste uppmuntras genom vidareutbildning, specialisering och arbetsbyten. Politikerna måste våga lita på personalen.

Även i andra avseenden bör regleringar slopas och ansvar decentraliseras. De statliga bidragen till kommunerna med åtföljande regelsystem bör reformeras så att styrningen minskar, den lokala friheten ökar och kostnadsutvecklingen kan begränsas.

En effektiv decentralisering på detta område förutsätter framför allt att specialdestineringen i statsbidragen till kommunerna reduceras.

Vad utskottet här anfört om en förnyelse av den offentliga sektorn bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Utskottet instämmer i motionärernas krav om omedelbart påbörjande av utförsäljning av de statliga företagen. Utskottet tillstyrker yrkande 12 i motion Fi28 (fp).

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

> 3. beträffande *privatisering eller nationalisering av tillgångar*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 16 och 1987/88:Fi28 yrkande 12 samt med avslag på motionerna

1987/88:Fi30 yrkande 6 och 1987/88:N57 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Privatisering eller nationalisering av tillgångar (mom. 3)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "motion N57 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Vad gäller utförsäljning av statens aktieinnehav i Procordia och PKbanken så går dessa förslag enligt utskottets mening stick i stäv med den politik som legat till grund för arbetarrörelsens idé- och politikutveckling under 100 år. Frågan om makt, ägande och inflytande över landets gemensamma ekonomiska resurser kan inte reduceras till en fråga om förvaltning i samråd med starka kapitalintressen.

Enligt utskottets bedömning är det nu av vikt att samhället på olika sätt skaffar sig makt och inflytande över centrala delar av den ekonomiska beslutsrätten. Det är också viktigt att de delar som redan finns i samhällets ägo förvaltas på ett framåtsyftande sätt. Statliga företag och samhällsinflytande på olika nivåer kan inte – som ovan nämnts – kopiera storfinansens handlande inom finans- och industrivärlden.

Erövrade maktpositioner måste användas för att på ett konstruktivt och kreativt sätt sprida inflytande till alla samhällsmedborgare oavsett deras ekonomiska ställning. Nationaliseringar i enlighet med vad som föreslås i motionerna Fi30 och N57 är som utskottet ser det första steget i en sådan politik. Först därefter finns förutsättningar för en radikal förändring och utveckling i riktning mot ekonomisk demokrati.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna Fi30 (vpk) yrkande 6 och N57 (vpk) yrkande 1. Motionerna Fi22 (m) yrkande 16 och Fi28 (fp) yrkande 12 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

> 3. beträffande *privatisering eller nationalisering av tillgångar*
>
> att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi30 yrkande 6 och 1987/88:N57 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 16 och 1987/88:Fi28 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Lönebildningen (mom. 4)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Utskottet har" och på s. 36 slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Enligt de bedömningar som nu kan göras torde lönekostnaderna år 1988 stiga med ca 7 %. Det råder dock alltjämt osäkerhet om löneglidningens storlek, vilket gör att kostnadsökningen kan bli ännu större. Klart är att

lönekostnaderna kommer att stiga 2–3 procentenheter mer än i vår omvärld. Därtill kommer att en stor del av kostnaderna skjutits framåt och intecknar utrymmet för år 1989. Möjligheterna att komma ned på de nivåer som förutspås i treårskalkylernas lågalternativ tycks vara ytterst små. Utskottet kan inte finna att regeringen i propositionen lägger fram några ekonomisk-politiska förslag som gör det sannolikt att lågalternativet skulle kunna förverkligas. Om inte någonting görs är det inte ens sannolikt att högalternativets lönekostnadsökning på 6 % per år kommer att klaras. Det skulle innebära en fördubbling av arbetslösheten och en halvering av den ekonomiska tillväxten.

Utskottet anser mot denna bakgrund att kraftfulla åtgärder nu bör vidtas för att skapa goda förutsättningar för avtalsförhandlingarna.

Åtgärder bör vidtas för att underlätta tillkomsten av löneavtal på en nominellt låg nivå som ändå medger en reallöneökning. En väsentlig åtgärd för en sådan politik är att sänka marginalskatterna och återinföra det automatiska inflationsskyddet. Vidare bör arbetslöshetsförsäkringen reformeras så att parterna själva i större utsträckning via högre avgifter får bära kostnaderna för den högre arbetslöshet som alltför höga löneavtal kan orsaka. Parterna får därigenom incitament att hålla kostnadsökningarna på en samhällsekonomiskt acceptabel nivå. Statens andel av arbetslöshetsförsäkringens finansiering bör därför minska.

Det är också angeläget att det tillgängliga löneutrymmet inte intecknas genom höjningar av arbetsgivaravgifter eller skatter. De offentliga utgifterna måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Det bör stå parterna fritt att själva avgöra på vilket sätt de vill ta det tillgängliga utrymmet i anspråk.

Statsmakternas huvudsakliga uppgift inför löneförhandlingarna är att lägga fast stabila förutsättningar genom den allmänna ekonomiska politiken. Särskilt viktigt är det att skapa förtroende hos parterna för att den ekonomiska politiken leder till en låg prisökningstakt. Det kan i och för sig vara lämpligt att regeringen diskuterar dessa allmänna förutsättningar med parterna. Sådana diskussioner bör emellertid endast innebära informationsutbyte om hur man på skilda håll ser på det ekonomiska läget. Det är viktigt att regeringen redovisar sin bedömning av storleken på det "samhällsekonomiska utrymmet" och andra betydelsefulla förutsättningar i god tid inför förhandlingarna.

Utskottet anser således att lönebildningen bör avgöras av arbetsmarknadens parter i fria förhandlingar utan direkt inblandning av statsmakterna. Utskottet avvisar därför bestämt de tankar på en förhandlad inkomstpolitik som framförs i den s. k. SAMAK-rapporten. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motionerna Fi22 (m), Fi24 (c) och Fi28 (fp) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *lönebildningen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 5, 1987/88:Fi24 yrkande 4 och 1987/88:Fi28 yrkande 5 samt med avslag på motion 1987/88:Fi30 yrkande 20 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Utskottet anser" och på s. 36 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Vinsterna i näringslivet har under några år varit mycket höga och inget tyder på att vinstutvecklingen under det närmast kommande året skall bli sämre. Det innebär enligt utskottets uppfattning att det är möjligt att öka lönerna på vinsternas bekostnad, särskilt som vinstens andel av förädlingsvärdet inom industrin under en tioårsperiod fördubblats och enligt samstämmiga prognoser förväntas ligga kvar på en hög nivå. Löneandelen har i motsvarande grad minskat.

En löneutveckling som innebär att lågavlönade grupper får rättmätiga höjningar betyder också ökade intäkter för samhället. Därigenom erhålls bättre förutsättningar att bygga ut den gemensamma sektorn och att upprätthålla rättvisa löner också för de anställda inom denna sektor.

Skattesänkningar för de lågavlönade och t. ex. slopad matmoms bör förbättra den enskildes ekonomi väsentligt. Att som ersättning för ökade löneutbetalningar från bolagen föreslå sänkta skatter från statens sida försämrar däremot den offentliga sektorns ekonomi.

Med anledning av den aviserade utgiftsramen på det statliga området inför nästa år vill utskottet med skärpa avvisa en sådan inblandning i avtalsrörelserna. Utgiftsramen kan få till följd att viktiga mål för verksamheten i den gemensamma sektorn inte kan uppfyllas.

Beslut om vilka tjänster som skall produceras i denna sektor måste enligt utskottets mening ske på politisk nivå. En utgiftsram av det slag som aviserats övervältrar detta ansvar på de anställda. Den utgiftsram som tillämpats på årets avtalsrörelse ger emellertid inget klart besked om hur en sådan verkar i ett läge då ramen sprängs. Utgiftsramen för innevarande år hålls nämligen på den av regeringen förordade nivån, vilket innebär stora orättvisor och en försvagning av den solidariska lönepolitiken.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna Fi22 (m), Fi24 (c) och Fi28 (fp) i här aktuella delar och tillstyrks motion Fi30 (vpk) yrkande 20.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

> 4. beträffande *lönebildningen*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkande 20 och med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 5, 1987/88:Fi24 yrkande 4 samt 1987/88:Fi28 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Skattepolitiken (mom. 5)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det angeläget att påbörja en omfattande sänkning av marginalskatterna redan 1989. En sådan reform kan inte vänta till 1990. Det är olyckligt att regeringen inte ger några konkreta besked om sin syn på skattepolitikens inriktning. Regeringen har följaktligen ännu inte kommit till insikt om skatternas roll i avtalsrörelserna och deras stora betydelse för ekonomins utveckling även i övrigt.

Ett besked som lämnas i propositionen är emellertid att regeringen – i samband med en eventuell justering av inkomstskatterna efter valet i höst – avser att föreslå en ytterligare skärpning av nuvarande avdragsbegränsning med 3 alternativt 4 procentenheter. Dessutom skall kvarstående skattebortfall kompenseras genom en höjning av de indirekta skatterna – sannolikt mervärdeskatten.

Utskottet anser att om en marginalskattesänkning kombineras med dels en ytterligare avdragsbegränsning, dels en höjning av momsen, blir det omöjligt för löntagarorganisationerna att hålla tillbaka bruttolönekraven. För många löntagare skulle därmed de sammantagna effekterna av de sänkta inkomstskatterna, avdragsbegränsningen och en momshöjning leda till höjd skatt. Utskottet motsätter sig en sådan inriktning av skattepolitiken.

Utskottet anser det fel att ta ytterligare steg mot den typ av mycket omfattande avdragsbegränsning som för närvarande är under utredning i inkomstskatteutredningen. En avdragsbegränsning av denna typ skulle enligt utskottets mening slå hårt mot de hushåll som bor i småhus eller i bostadsrätt dels genom att boendekostnaden skulle stiga, dels genom att priserna på småhus och bostadsrätter skulle falla.

Eftersom utskottet anser att det är viktigt att i god tid före 1989 ge alla parter ett klart besked om att marginalskatterna skall sänkas ställer vi oss bakom det förslag som framförs i motion Fi22 (m) och som innebär en sänkning av marginalskatterna för 1989 i enlighet med följande tabell.

Beskattningsbar inkomst	Skatteskala 1988	1989 enl (m)
0– 70 000	5 %	4,5 %
70 000–140 000	20 %	16 %
140 000–190 000	34 %	30 %
190 000–	45 %	40 %

Den föreslagna sänkningen i det lägsta inkomstskiktet får samma effekt som en sänkning av kommunalskatten med 50 öre. Det har särskilt stor betydelse för deltidsarbetande, många småföretagare och jordbrukare och inte minst pensionärer. Utskottet anser det också angeläget att fullt inflationsskydd införs. Förutsättningen för en varaktig sänkning av marginalskatterna är att inflationen inte tillåts höja skattetrycket automatiskt. Förändringar i det reala skatteuttaget bör endast kunna ske genom beslut i riksdagen och inte som en konsekvens av inflationstakten.

De sänkningar av de statliga skattesatserna som utskottet förordar genomförs i skatteskalorna för såväl grundbelopp som tilläggsbelopp på ett

sådant sätt att den nuvarande avdragsbegränsningen successivt avskaffas.

Vad utskottet här anfört innebär att den inriktning av skattepolitiken som förordas i motion Fi22 (m) yrkande 15 tillstyrks och att motionerna Fi24 (c) yrkandena 13 och 14 samt Fi28 (fp) yrkande 3 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skattepolitiken*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi24 yrkandena 13 och 14, 1987/88:Fi27 yrkande 6, 1987/88:Fi28 yrkande 3 och 1987/88:Fi30 yrkande 12 samt med bifall till motion 1987/88:Fi22 yrkande 15 hos regeringen begär förslag till sänkning av marginalskatterna för 1989 i enlighet med vad utskottet föreslagit,

14. Skattepolitiken (mom. 5)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Som utskottet ovan framhållit måste skattepolitiken läggas om. Utskottet instämmer i förslagen i motion Fi28 (fp) att en rejäl skattereform med kraftigt sänkta marginalskatter är nödvändig av flera skäl. För det första skulle det öka tillväxtkraften i svensk ekonomi genom att det skulle löna sig att arbeta, spara, utbilda sig och satsa på företagande. För det andra skulle det skapa en bättre och stabilare grund för avtalsrörelserna. För det tredje skulle det göra det mindre lönande att skattefiffla.

Ett första steg måste tas redan 1989. Enligt utskottet är folkpartiets förslag väl avvägt, nämligen att sänka marginalskatten med 4 procentenheter i grundbeloppet för alla beskattningsbara inkomster över 70 000 kr. från den 1 januari 1989 och att samtidigt återinföra det automatiska inflationsskyddet. Inom loppet av några år bör enligt utskottet marginalskatterna sänkas så att praktiskt taget alla heltidsarbetande får högst 40 % i skatt på en extrainkomst eller en inkomstökning. Ett tak bör sättas vid 50 %. Det innebär att alla alltid får behålla minst hälften av en inkomstökning och att de allra flesta får behålla minst 60 %.

Finansieringen bör enligt utskottet ske på det sätt som motionärerna föreslår, nämligen genom en kombination av andra skattehöjningar och minskade transfereringar, inte genom ökat budgetunderskott. Det första steget bör således finansieras genom bl. a. en minskning av grundavdraget med 1 000 kr. och vissa besparingar inom sjukförsäkringen.

Utskottet vill också erinra om vad som anförts ovan, nämligen att frågan om marginalskattesänkningar inte skall vara ett inslag i en förhandlad inkomstpolitik.

Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till motion Fi28 (fp) yrkande 3.

I motionerna Fi22 (m) yrkande 15 och Fi24 (c) yrkande 13 förordas en inkomstskattepolitik som till stor del liknar folkpartiets. Båda motionerna förordar sänkta marginalskatter och återinfört inflationsskydd redan för

1989. Utskottet anser emellertid att centerpartiets krav inte är tillräckligt omfattande och att moderata samlingspartiets krav mot bakgrund av finansieringskraven är alltför långtgående. Motionerna Fi22 (m) yrkande 15 och Fi24 (c) yrkande 13 avstyrks därför.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skattepolitiken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi28 yrkande 3 och med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 15, 1987/88:Fi24 yrkandena 13 och 14, 1987/88:Fi27 yrkande 6 och 1987/88:Fi30 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inkomstskatterna för 1989,

15. Skattepolitiken (mom. 5)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Inkomstskattesystemet utreds" och på s. 37 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Det finns anledning att genomföra skattesänkningar redan nästa år som ett aktivt led i lönerörelsen för år 1989. Regeringens aviserade förslag om en sänkt marginalskatt med 3–4 % för heltidsarbetande kan inte värderas förrän den fullständiga fördelningspolitiska effekten framstår, bl. a. som en följd av finansieringen.

Enligt utskottet måste marginalskatten sänkas. En skattereform för 1989 förutsätter sådana justeringar att nya fördelningspolitiska spänningar inte uppstår. Detta syfte uppnås genom höjt grundavdrag och sänkning av de högsta kommunalskatterna samt sänkt matskatt. Tas inte sådana hänsyn riskerar man att försvåra avtalsrörelsen – inte att underlätta den.

Grundavdraget bör höjas med 1 500 kr. till totalt 11 500 kr. En sådan skattesänkning – lika för alla – skall finansieras med höjd oljeskatt, vilken också skall kompensera effekterna i den kommunala ekonomin. Dessutom bör sänkt matskatt utgöra en central del i en skatteomläggning med fördelningspolitisk profil.

Det största skatteproblemet för år 1989 är emellertid kommunalskatterna. Behoven att utveckla och förstärka insatserna inom vård, omsorg och skola är stora. Inte minst 1988 års lönerörelse kommer att driva upp kommuners och landstings kostnader utan att skapa ny verksamhet. I detta läge finns en allvarlig risk för att kommunalskatterna år 1989 höjs kraftigt. Detta måste ses som det allvarligaste hotet mot såväl marginalskattesänkningen som fördelningspolitiken.

Den starka kostnadsökning som drabbar kommunerna till följd av ett högt löneavtal motsvaras av höjda skatteintäkter. Med den ordning som nu finns kommer dessa emellertid kommunerna till del först efter två år. Under tiden kan kommunerna t. o. m. ha tvingats höja skatten för att klara ut situationen. Detta är ingen bra ordning. Regeringen bör därför pröva förutsättningarna att skapa ett mer omedelbart samband mellan löneutveckling och kommunernas skatteintäkter.

Statens insatser måste särskilt gälla den kommunala skatteutjämningen. Regeringen måste agera i denna fråga innan det kommunala budgetarbetet kommit in i sin slutfas. Överläggningar bör tas upp med kommun- och landstingsförbunden.

Ett skatteförslag skall medverka till att skapa goda förutsättningar för en kommande avtalsrörelse. Därigenom kan en samhällsekonomiskt och fördelningspolitiskt acceptabel uppgörelse nås.

Det av regeringen införda schablonavdraget gynnar bara dem som inte har utgifter för inkomsternas förvärvande. Dessutom undantas pensionärer/småföretagare från detta avdrag. Schablonavdraget bör därför enligt vår mening sänkas med 1 000 kr. Denna post ingår i finansieringen av vårdnadsbidragsreformen.

Vidare bör en uranskatt införas som finansieringskälla för en sänkning av skatten på arbete. Även andra råvaruskatter kan prövas. Dessa stimulerar till återanvändning och ger incitament till en teknikutveckling mot mer resurssnål produktion. Erfarenheterna bör lämpligen hämtas från det danska råvarusystemets uppbyggnad.

Miljöavgifter är en annan intäkt vilken kan finansiera en skattereform.

Vad utskottet anfört om inriktningen av de skattepolitiska åtgärderna för 1989 och behovet av överläggningar med kommun- och landstingsförbunden bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skattepolitiken*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Fi30 yrkande 12 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 15, 1987/88:Fi27 yrkande 6 och 1987/88:Fi28 yrkande 3 och med bifall till motion 1987/88:Fi24 yrkandena 13 och 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inriktningen av de skattepolitiska åtgärderna för 1989 och behovet av överläggningar med kommun- och landstingsförbunden,

16. Skattepolitiken (mom. 5)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 12" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en beskattning efter bärkraft måste vara vägledande för skattepolitiken. En marginalskattesänkning som finansieras med indirekta skatter har motsatt innehåll och fjärmar sig från arbetarrörelsens mål för den ekonomiska politiken. En sådan inriktning av skattepolitiken avvisas bestämt av utskottet. Utskottet kan följaktligen inte heller acceptera att skattepolitiken skall utnyttjas för att hålla kvar vinsterna i företagen på en fortsatt mycket hög nivå.

Av detta följer att utskottet inte kan godta den inriktning av skattepolitiken som förordas i motionerna Fi22 (m), Fi24 (c) och Fi28 (fp). Utskottet kan av samma skäl inte heller godkänna den inriktning som förordas i

proposition 150. Däremot anser utskottet att den skattepolitik som föreslås i motion Fi30 (vpk) och som tidigare redovisats i betänkandet är riktig. Den har ett fördelningspolitiskt innehåll som kan medverka till omfördelning av hushållens efterfrågan till förmån för de lågavlönade.

Med anledning härav yrkar utskottet bifall till den inriktning av skattepolitiken som förordas i motion Fi30 (vpk) yrkande 12.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *skattepolitiken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkande 12 och med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 15, 1987/88:Fi24 yrkandena 13 och 14, 1987/88:Fi27 yrkande 6 samt 1987/88:Fi28 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Momseffekten på livsmedel (mom. 6)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Riksdagen har" och på s. 38 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion Fi30 (vpk) att tiden nu är mogen för att avskaffa momsen på matvaror. Regeringen bör snarast förelägga riksdagen ett förslag för att genomföra en sådan reform.

En slopad eller sänkt matmoms kan – beroende av hur reformen finansieras – få stor betydelse för många hushåll med ansträngd ekonomi.

I avvaktan på ett förslag om slopad matmoms bör enligt utskottets mening matpriserna sänkas med hjälp av ökade livsmedelssubventioner. Ett sådant förslag är i överensstämmelse med en rättvis skattepolitik. Utskottet yrkar bifall till motion Fi30 (vpk) yrkandena 13 och 14.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *momseffekten på livsmedel*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkandena 13 och 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Höjning av vinstskatten (mom. 7)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av de höga vinsterna och den därav följande överlikviditeten i bolagen anser utskottet i likhet med vad som anförs i motion Fi30 (vpk) att regeringen bör återkomma med förslag om en vinstskatt på en nivå som utifrån nuvarande förhållanden inbringar ytterligare 10 miljarder kronor årligen. Bolagen har under den tid som stora indragningar skett från kommunsektorn gått i stort sett fria från ökad beskattning. Med den föreslagna vinstskatten kan en del medel återföras till den offentliga sek-

torn för en nödvändig utveckling av dess socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar.

Utskottet yrkar bifall till motion Fi30 (vpk) yrkande 9.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *höjning av vinstskatten*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8)

Anne Wibble (fp), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet ser i" och på s. 40 slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser mycket positivt på den avreglering som ägt rum på kreditmarknaden sedan början av 1980-talet. En väl fungerande kreditmarknad har stora fördelar från effektivitetssynpunkt. De krav på styrning eller begränsning av hushållens upplåningsmöjligheter som framförts från olika håll bör därför avvisas. Strävan bör enligt utskottet vara att avlägsna också återstående rester av kreditregleringen. Det är vidare uppenbart att den av regeringen föreslagna utvidgningen av omsättningsskatten på aktier till fondkommissionärers egenhandel samt införande av en omsättningsskatt på penningmarknaden är steg i fel riktning. Sådana skatter kommer att höja transaktionskostnaderna och därmed försämra marknadens funktionssätt. Detta kommer bl. a. att försvåra för riksbanken att driva en effektiv kreditpolitik. Utskottet konstaterar också att man i omvärlden går i motsatt riktning, dvs. sänker eller avskaffar sådana skatter.

Utskottet ser positivt på riksbankens förslag att avskaffa diskontot. Det har numera mist en stor del av sin betydelse och bankerna har under senare tid frigjort sig alltmer från diskontot i sin räntesättning. Bl. a. noteras numera ett slags jämförelseränta i form av STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates). Så länge diskontot finns kvar bör det dock anpassas efter ränteutvecklingen på marknaden.

Enligt utskottets mening har en alltför stor börda lagts på penningpolitiken. Regeringen har genom att avstå från begränsningar i de offentliga utgifterna underlåtit att föra en tillräckligt stram finanspolitik. Följden har blivit ett högt räntelägc, som håller tillbaka den för landets framtida välfärdsökning nödvändiga utbyggnaden av produktionskapaciteten.

Det höga räntelägct medför också att det privata kapitalinflödet förstärks, vilket skapar problem för penningpolitiken och statsskuldspolitiken. Den ökande likviditeten medför svårigheter för riksbanken att hålla räntan uppe på avsedd nivå. Pennningmängdens tillväxt skapar också en risk för ökad inflationstakt i ett senare skede.

Som utskottet ser det har de problem som här berörts också ett starkt samband med den svenska valutaregleringen. En fullständig avreglering av valutapolitiken skulle leda till att den svenska räntenivån kunde sänkas avsevärt. Det skulle få avsevärda positiva effekter för både statsskuldens

finansiering och näringslivets utbyggnad. Genom att öppna möjligheter för valutautlänningar att köpa svenska kronobligationer skulle statsskulden kunna finansieras till en betydligt lägre räntekostnad.

Normen att staten inte skall nettolåna utomlands bör ligga fast.

I motion Fi22 (m) förordas en svensk anknytning till det europeiska monetära systemet (EMS). Den nuvarande svenska växelkurspolitiken innebär att kronans kurs knyts till ett genomsnitt av omvärldens valutor, den s. k. korgen. Utskottet anser att frågan om en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet för närvarande inte är aktuell. Motion Fi22 yrkande 4 avstyrks därför av utskottet.

Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken med anledning av motionerna Fi24 yrkande 6 och Fi28 yrkande 6 bör riksdagen som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna. Det anförda innebär också att utskottet avstyrker motion Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 4 i berörd del.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
>
> att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi24 yrkande 6 och 1987/88:Fi28 yrkande 6 samt med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 4, 1987/88:Fi27 yrkande 4, 1987/88:Fi30 yrkande 5 och 1987/88:N57 yrkande 2 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

20. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet ser i" och på s. 40 slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser mycket positivt på den avreglering som ägt rum på kreditmarknaden sedan början av 1980-talet. En väl fungerande kreditmarknad har stora fördelar från effektivitetssynpunkt. De krav på styrning eller begränsning av hushållens upplåningsmöjligheter som framförts från olika håll bör därför avvisas. Strävan bör enligt utskottet vara att avlägsna också återstående rester av kreditregleringen. Det är vidare uppenbart att den av regeringen föreslagna utvidgningen av omsättningsskatten på aktier till fondkommissionärers egenhandel samt införande av en omsättningsskatt på penningmarknaden är steg i fel riktning. Sådana skatter kommer att höja transaktionskostnaderna och därmed försämra marknadens funktionssätt. Detta kommer bl. a. att försvåra för riksbanken att driva en effektiv kreditpolitik. Utskottet konstaterar också att man i omvärlden går i motsatt riktning, dvs. sänker eller avskaffar sådana skatter.

Utskottet ser positivt på riksbankens förslag att avskaffa diskontot. Det har numera mist en stor del av sin betydelse och bankerna har under senare tid frigjort sig alltmer från diskontot i sin räntesättning. Bl. a. noteras numera ett slags jämförelseränta i form av STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates). Så länge diskontot finns kvar bör det dock

anpassas efter ränteutvecklingen på marknaden.

Enligt utskottets mening har en alltför stor börda lagts på penningpolitiken. Regeringen har genom att avstå från begränsningar i de offentliga utgifterna underlåtit att föra en tillräckligt stram finanspolitik. Följden har blivit ett högt ränteläge, som håller tillbaka den för landets framtida välfärdsökning nödvändiga utbyggnaden av produktionskapaciteten.

Det höga ränteläget medför också att det privata kapitalinflödet förstärks, vilket skapar problem för penningpolitiken och statsskuldspolitiken. Den ökande likviditeten medför svårigheter för riksbanken att hålla räntan uppe på avsedd nivå. Pennningmängdens tillväxt skapar också en risk för ökad inflationstakt i ett senare skede.

Som utskottet ser det har de problem som här berörts också ett starkt samband med den svenska valutaregleringen. En fullständig avreglering av valutapolitiken skulle leda till att den svenska räntenivån kunde sänkas avsevärt. Det skulle få avsevärda positiva effekter för både statsskuldens finansiering och näringslivets utbyggnad. Genom att öppna möjligheter för valutautlänningar att köpa svenska kronobligationer skulle statsskulden kunna finansieras till en betydligt lägre räntekostnad.

Normen att staten inte skall nettolåna utomlands bör ligga fast.

Enligt utskottets mening bör riksbanksfullmäktige överväga en svensk anknytning till EMS växelkurssamarbete. Det skulle understryka vår beslutsamhet att hålla en fast valutakurs och därmed möjliggöra en ytterligare anpassning till den lägre internationella räntenivån. Den ekonomiska politiken i Sverige skulle i så fall få utformas med utgångspunkt i de krav på pris- och lönestabilitet som den fasta växelkurspolitiken ställer. Det skulle inte längre bli möjligt att med ensidigt beslutade devalveringar parera en alltför snabb inhemsk kostnadsökning.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna Fi24 (c) yrkande 6 och Fi28 (fp) yrkande 6 bör riksdagen med bifall till motion Fi22 (m) yrkande 4 som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna. Det anförda innebär också att utskottet avstyrker motion Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 4 i berörd del.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi22 yrkande 4 och med anledning av motionerna 1987/88:Fi24 yrkande 6 och 1987/88:Fi28 yrkande 6 samt med avslag på motionerna 1987/88:Fi27 yrkande 4, 1987/88:Fi30 yrkande 5 och 1987/88:N57 yrkande 2 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

21. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "ökat kraftigt" bort ha följande lydelse:

Den högt uppdrivna vinstnivån under 1980-talet har skapat stora ekonomiska resurser som i händerna på kapitalägarna slussats ut i spekulativa verksamheter, drivit upp börskurserna och via olika kreditbolag lånats ut till konsumenterna.

En benägenhet att lånefinansiera konsumtion har för många löntagare funnits på grund av en längre period med svag reallöneutveckling. Detta tillsammans med avregleringarna på kreditområdet har spätt på kredithandeln. Enligt utskottet finns det risk att denna marknadsinriktade kreditpolitik nu slår tillbaka bl.a. i en högt uppdriven lånekonsumtion, som för många låginkomsthushåll kan innebära att framtida eventuella löneförbättringar redan är intecknade genom höga räntebetalningar på och amorteringar av lån. Det är därvid uppenbart att det är de ekonomiskt svagaste hushållen som till slut står som förlorare till följd av denna politik.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet ser i" och på s. 39 slutar med "fall medför" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser i likhet med vad som anförs i motion N57 kritiskt på den förda avregleringspolitiken. Här, som på så många andra områden, är det fel att lämna fritt spelrum för de marknadskrafter som uteslutande söker snabb och hög avkastning på kapital. Det är uppenbart att detta kapital ökat snabbt under de senaste åren och drivit upp hastigheten på spekulationskarusellen.

Det är enligt utskottet positivt att regeringen nu avser att tillsätta en särskild utredning med uppgift att föreslå åtgärder i syfte att begränsa hushållens skuldsättning och undvika de sociala skadeverkningar som en stor skuldsättning kan medföra. Utskottet anser dock bl.a. mot denna bakgrund att det är nödvändigt att återföra kreditgivningen till mera reglerade former. En skärpning av vinstskatten och en investeringsstyrning kan verksamt bidra till en överföring av ekonomiska medel från utlåning för konsumtion till varaktiga investeringar och en social välfärdspolitik, vilket både den offentliga sektorn och industrin gynnas av. Med anledning av regeringens förslag att tillsätta en särskild kommission vill utskottet särskilt understryka möjligheterna att nu på profitens bekostnad höja de lågavlönades löner som en väg att både minska hushållens lånebehov och att minska utrymmet för bolagens spekulativa placeringar.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser sammanfattningsvis att den i motionerna Fi30 (vpk) och N57 (vpk) framlagda inriktningen av kreditpolitiken bör genomföras. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi22 (m), Fi24 (c), Fi27 av Alf Svenssson (c) och Fi28 (fp) i här aktuella delar.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "och valutakursutvecklingen" bort ha följande lydelse:

Riksdagen har redan vid tre tillfällen under år 1988 behandlat och avstyrkt motionsyrkanden om valutaregleringens avskaffande (FiU 1987/88:20, FiU 1987/88:27 och UU 1987/88:24). Utskottet vill även här tillägga att de erfarenheter som gjorts under 1980-talet av en avreglerad

valutapolitik visar att en omprövning av denna politik nu är nödvändig. Enligt utskottet bör i första hand ett återtagande av de avregleringar som gjorts genomföras. Därutöver behövs i likhet med vad som anförs i motion FiU 30 (vpk) vissa skärpningar äga rum av såväl lagstiftning som tillämpning av befintliga regler för att i ökad grad hävda en för vårt land självständig ekonomisk politik. En fortsatt liberalisering, eller redan ett fasthållande vid dagens situation, kan enligt utskottets mening innebära en fortsatt snabb transnationalisering av näringslivet. Detta kan innebära att både det fackliga och ekonomiska självbestämmandet raseras.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Med det" och slutar med "restriktiv valutapolitik" bort ha följande lydelse:

Med det anförda tillstyrker utskottet motion Fi30 (vpk) yrkande 5 och avstyrker motionerna Fi22 (m), Fi24 (c), Fi27 av Alf Svensson (c) och Fi28 (fp) i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
>
> att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi30 yrkande 5 och 1987/88:N57 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 4, 1987/88:Fi24 yrkande 6, 1987/88:Fi27 yrkande 4 och 1987//88:Fi28 yrkande 6 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

22. Statsskuldspolitiken (mom. 9)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp) och Hugo Hegeland (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Hushållens insättningar" och på s. 43 slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Hushållens insättningar i allemanssparandet har under första kvartalet blivit något större än som förutsågs i början av året. Fram till slutet av mars hade drygt 40 miljarder kronor satts in i riksgäldskontoret i denna sparform. Enligt utskottets mening har med tiden allt fler problem blivit uppenbara med denna upplåningsform.

För det första är allemanssparandet en dyr upplåningsform för staten.

För det andra leder en fortsatt ökning av allemanssparandet till att likviditeringen av statsskulden tilltar. Allemanssparandet är en avista sparform som ger insättaren rätt att omedelbart ta ut sina insatta medel mot en mindre uttagsavgift. Upplåningen är således extremt kort till sin karaktär vilket underminerar riksgäldskontorets skuldförvaltning.

För det tredje får ett skattegynnat sparande i statsskulden egendomliga och störande konsekvenser när som i dagsläget det offentliga sparandet visar ett överskott och de icke-finansiella företagen har ett negativt sparande till följd av ökade investeringar. Allemanssparandet i riksgäldskontoret infördes i en tid då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringsli-

vet ett överskott. Det var då rationellt att låta hushållen placera sina sparmedel direkt i statsskulden. När nu det omvända förhållandet råder bör det skattegynnade sparandet i stället styras till näringslivet för att underlätta dess utbyggnad.

För det fjärde skulle riksbankens möjligheter att bedriva en effektiv kreditpolitik underlättas om riksgäldskontoret vid sin upplåning i större utsträckning kunde använda sig av statsskuldväxlar och riksobligationer.

Det är inte bara allemanssparandet utan också sparande i premie- och sparobligationer som är förknippat med betydande skattefavörer. De båda obligationsformerna är dessutom administrativt krävande, vilket ytterligare höjer kostnaderna. Utskottet finner det svårt att motivera varför just sparande åt staten från hushållens sida skall vara särskilt gynnat i skattehänseende. Sparstimulanser bör i stället ges en mer generell utformning.

Enligt utskottets uppfattning är statsskuldväxlar och riksobligationer två upplåningsformer som fungerar smidigt. De är dessutom kostnadseffektiva, varför de bör ges företräde framför andra upplåningsinstrument.

Vid den förestående översynen av riksgäldskontoret finns det enligt utskottets mening anledning att beakta den målkonflikt som i dag föreligger. Enligt utskottets mening är kontorets primära uppgift att på ett kostnadseffektivt sätt svara för statens upplåning och för förvaltningen av dess skuld. Därvid måste statsupplåningens konsekvenser för penningpolitiken beaktas. Däremot är det en komplikation, om riksgäldskontoret också tilldelas uppgiften att främja hushållssparandet, även till priset av högre skuldtjänstkostnader. Hushållens sparande bör i stället stimuleras främst med generella ekonomisk-politiska åtgärder.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *statsskuldspolitiken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi22 yrkande 3 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört.

23. Inbetalning på likviditetskonto (mom. 10)

Anne Wibble (fp), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Filip Fridolfsson (m) och Hugo Hegeland (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "Banker och" och på s. 49 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar inte propositionens uppfattning att en likviditetsindragning är en lämplig åtgärd för att hejda kreditexpansionen, minska löneglidningen och stoppa fusionsaktiviteten i näringslivet. Det är en åtgärd som möjligen angriper symptomen på en del av svagheterna i den svenska ekonomin. De tendenser till överhettning som noterats i den svenska ekonomin borde i stället ha motverkats genom en stramare finanspolitik innebärande lägre offentliga utgifter. Redan av det skälet bör regeringens förslag till likviditetsindragning avvisas.

Det finns också anledning att avvisa förslaget på grund av dess mycket

bristfälliga utformning. Företagen gottgörs en ränta på de innestående medlen som är mindre än hälften av den som medlen skulle kunna avkasta på penning- och obligationsmarknaden. Konsekvensen härav blir att likviditetsindragningen i verkligheten är ett slags beskattning. Basen för denna beskattning är en helt annan än den som använts vid tidigare likviditetsindragningar. Utgångspunkten för beräkningen av det belopp som skall sättas in på likviditetskonto i riksbanken är vissa av de likvida tillgångarna i företagets balansräkning. Företagens likvida tillgångar är emellertid inte detsamma som deras likviditet, vilket är det begrepp som används i propositionen. Ett företag kan ha stora likvida tillgångar utan att för den skull ha hög likviditet. Vid beräkning av ett företags likviditet, dvs. betalningsberedskap, måste nämligen hänsyn också tas till företagets kortfristiga skulder. Detta beaktas emellertid inte enligt lagförslaget.

Genom att utgå från vissa poster i företagens balansräkningar skapas också en stor osäkerhet beträffande tillämpningen av förslaget. Företagen är nämligen inte bundna att följa bokföringslagens schema. Andra uppställningar får användas om de ger en med lagens schema likvärdig överblick över rörelsens ställning. Det innebär att vad som redovisas under de olika posterna varierar från företag till företag och att någon enhetlig praxis inte finns. Balansräkningen är således inte ett användbart underlag för denna typ av åtgärder. Det finns en stor risk för att företagen inte kommer att behandlas likformigt. Som framgår av skrivelser till utskottet finns det dessutom ett stort antal gränsdragningsproblem.

Det är allvarligt att regeringen inte utrett förslaget ordentligt eller låtit remissbehandla det. Lagrådets yttrande visar att så borde ha skett.

Utskottet anser mot bakgrund härav att förslaget om inbetalning på likviditetskonto bör avvisas av riksdagen. Därigenom behöver riksdagen inte vidta några åtgärder med anledning av motionerna Fi21 och Fi23.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*
> att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 12, 1987/88:Fi26 och 1987/88:Fi28 yrkande 11 avslår motionerna 1987/88:Fi21, 1987/88:Fi23 och 1987/88:Fi30 yrkandena 7 och 8 samt det i proposition 1987/88:150 bilaga 3 punkt 2 framlagda förslaget till lag om inbetalning på likviditetskonto,

24. Inbetalning på likviditetskonto (mom. 10)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "I propositionen" och på s. 49 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att en likviditetsindragning i de större företagen genomförs. Indragningen beräknas uppgå till ca 10 miljarder kronor. De indragna medlen skall enligt förslaget återbetalas år 1990.

I motionerna Fi22 (m), Fi26 av Margit Gennser (m) och Fi28 (fp) motsätter sig motionärerna alla former av likviditetsindragning. I motionerna Fi21

av Per Olof Håkansson (s) och Fi23 av Oskar Lindkvist (s) godkänns förslaget i propositionen under förutsättning att vissa undantag bl. a. för de allmännyttiga bostadsföretagen görs.

I motion Fi30 (vpk) föreslås att en likviditetsindragning av den angivna storleksordningen ersätts med en engångsskatt och att denna förstärkning av statsinkomsterna tillförs den gemensamma sektorn och utnyttjas för en förstärkning av främst vården, omsorgen och utbildningen i samhället.

Som utskottet tidigare nämnt i betänkandet har den förda politiken inneburit att stora likvida tillgångar skapats inom näringslivet. Detta har skett samtidigt som den offentliga sektorn och de fördelningspolitiska reformerna hållits tillbaka. Den stora likviditeten har medverkat till spekulation och snabba klipp, uppköp av industrier med fusionering och nedläggning av företag som följd. Kreditexpansionen är också ett resultat av detta likviditetsöverskott.

Dessa resurser måste enligt utskottet användas för en investerings- och fördelningspolitik i enlighet med vad som föreslås i motion Fi30 (vpk). Utskottet förordar därför att de indragna medlen skall dras in till statskassan i form av en engångsskatt och sålunda inte återbetalas.

Utskottet avstyrker följaktligen förslaget i proposition 150 bilaga 3 punkt 2 och tillstyrker motion Fi30 (vpk) yrkandena 7 och 8.

Av vad utskottet här anfört följer att övriga motionsyrkanden som behandlar förslaget till inbetalning på likviditetskonto avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

> 10. beträffande *inbetalning på likviditetskonto*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi30 yrkandena 7 och 8 avslår motionerna 1987/88:Fi21, 1987/88:Fi22 yrkande 12, 1987/88:Fi23, 1987/88:Fi26 och 1987/88:Fi28 yrkande 11 samt i proposition 1987/88:150 bilaga 3 punkt 2 framlagt förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto,

25. Prisregleringar (mom. 11)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 12" bort ha följande lydelse:

Svenska och internationella undersökningar har gång efter annan slagit fast att prisregleringar har negativa verkningar på det marknadsekonomiska systemets funktionssätt och aldrig varaktigt kan hålla ned prisstegringen. Genom att störa marknadsprisbildningen verkar prisregleringen snarare långsiktigt uppdrivande på inflationstakten.

Redan denna insikt om prisregleringarnas skadeverkningar borde leda till att prisstopp eller andra former av prisregleringar utnyttjas endast när riket befinner sig i ett akut krisläge. Detta är också anledningen till att den allmänna prisregleringslagen utformats som en beredskapslag.

Enligt utskottets mening bör inte prisregleringslagen utnyttjas som ett ständigt återkommande medel i den ekonomiska politiken. Det är också helt onödigt att låta lagen vara i ständig tillämpning eftersom regeringen även utan ett sådant förordnande kan införa t. ex. allmänt prisstopp. Det enda som krävs är därvid att regeringen inom en månad underställer riksdagen beslutet för godkännande. Är riksdagen inte samlad, räcker det att anhängiggöra ärendet inom en månad efter riksmötets början. Skulle riksdagen därvid inte ge sitt godkännande, händer inget annat än att regleringen upphör att gälla.

Riksdagen bör med anledning av motion Fi24 (c) yrkande 12 besluta upphäva tillämpningen av allmänna prisregleringslagen.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *prisregleringar*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Fi24 yrkande 12 beslutar upphäva tillämpningen av allmänna prisregleringslagen,

26. Investeringsfonder (mom. 12)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp) och Hugo Hegeland (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Regeringen beslutade" och slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Investeringsfonderna tillskapades ursprungligen som ett konjunkturpolitiskt instrument. Efter flera års erfarenheter framstår det emellertid som uppenbart att den typen av konjunkturell styrning inte är effektiv. Under många år var därför investeringsfonderna generellt frisläppta och utgjorde en skattestimulans för investeringar. För närvarande råder ett partiellt frisläpp av investeringsfonderna. Utanför storstadsområdena är dessa fria för byggnadsinvesteringar. I stödområdet kan de också utnyttjas för maskininvesteringar. Fr. o. m. hösten 1987 får investeringsfondsmedel även utnyttjas för miljöinvesteringar.

Utskottet anser inte att det finns skäl att begränsa utnyttjandet av investeringsfondsmedel. För många mindre och medelstora företag är det främst investeringar i maskiner som är nödvändiga om företagen skall kunna expandera. Fonderna borde även vara tillgängliga för satsning på forskning och utveckling.

Frågan om investeringsfondernas framtid prövas för närvarande i den pågående översynen av företagsbeskattningen. I avvaktan härpå bör enligt utskottets mening de allmänna investeringsfonderna och investeringsreserverna vara generellt frisläppta.

Vad utskottet här anfört bör ges till känna för regeringen. Utskottet biträder med det anförda yrkande 6 i motion Fi22 (m).

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *investeringsfonder*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi22 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om generellt frisläpp av investeringsfonderna och investeringsreserverna,

27. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen 1982/83–1988/89" och på s. 60 slutar med "måste begränsas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär och övriga sparstimulerande insatser som de borgerliga partierna föreslår.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion i januari om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12 000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett

bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

Långtidsbudgeten

I den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen belyses utvecklingen av statsbudgetens inkomster och utgifter fram till budgetåret 1992/93 under vissa antaganden om den ekonomiska utvecklingen. Syftet med kalkylen är att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga beslut om ändrade utgifter eller inkomster fattas.

Liksom under tidigare år arbetar långtidsbudgeten med två alternativ. I det s. k. lågalternativet antas löneökningarna uppgå till 6 % år 1988 och 3 % för åren därefter. Priserna antas stiga med 5,4 % år 1988 och med 2 % per år fr. o. m. år 1989. Tillväxten antas bli ca 2 % per år. Den inhemska räntenivån förutsätts falla successivt från nuvarande nivå till 8 % år 1993. I detta alternativ beräknas budgetunderskottet i löpande priser bli 4,5 miljarder kronor budgetåret 1992/93.

I det andra alternativet - högalternativet - stiger lönerna med 5 à 6 % fr. o. m. år 1989. Inflationen antas ligga på ca 5 % och den inhemska räntenivån hållas uppe på ca 12 %. I detta relativt ogynnsamma ekonomiska utvecklingsscenario ökar budgetunderskottet till nästan 50 miljarder kronor budgetåret 1992/93.

Den ökning av budgetunderskottet som sker i högalternativet beror på att statsinkomsterna minskar till följd av lägre tillväxt, medan statsutgifterna ökar i samma takt som i lågalternativet. Utskottet ser det dock som sannolikt att en sådan stagflation som högalternativet skulle innebära leder till väsentligt större budgetförsämringar än vad beräkningarna i långtidsbudgeten indikerar. Med ökad arbetslöshet skulle det t. ex. vara svårt att hålla tillbaka krav på ökade offentliga utgifter. Ett större budgetunderskott skulle också minska förtroendet för den ekonomiska politiken och höja inflationsförväntningarna.

Utskottet konstaterar att det är oroande att de senaste årens ekonomiska utveckling snarare överensstämmer med förutsättningarna för högalternativet än med dem som gäller för lågalternativet. Denna omständighet ser utskottet som en bekräftelse på hur angeläget det är att uppnå en mer dämpad och balanserad pris- och löneutveckling.

Om den allmänna ekonomiska utvecklingen innebär att lågalternativet realiseras och att nolltillväxt i kommunernas utgiftsökningar nås, erhålls ett icke obetydligt överskott i den samlade offentliga sektorns finanser. Utskottet anser att det inte bör vara ett mål för den ekonomiska politiken att bygga upp ett permanent överskott i den offentliga sektorn. Sparandet bör i stället ske i företagen och i hushållen. Sedan balans uppnåtts i den offentliga sektorn, bör därför strävan vara att sänka skattetrycket och därmed öka kapitalbildningen i den privata sektorn. Ett lägre skattetryck innebär dessutom att en högre tillväxt lättare kan realiseras.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Budgetpolitiken spelar, som framhålls i motion Fi22 (m), en central roll i arbetet med att uppnå ökad valfrihet, högre tillväxt och en tryggare välfärd

i framtiden. Det är angeläget att såväl statsbudgetens inkomst- som dess utgiftssida i förhållande till bruttonationalprodukten minskar.

Budgetpolitiken bör inriktas på att de offentliga finanserna skall vara i balans. Detta mål måste ses över en konjunkturcykel. Som utgångspunkt skall gälla, att offentliga underskott bör bemötas med utgiftssänkningar och offentliga överskott hanteras med skattesänkningar, vilket i sin tur förutsätter ett tillräckligt stort sparande i den privata sektorn.

För att en successiv sänkning av skattetrycket skall vara möjlig måste de offentliga utgifternas andel av BNP löpande sänkas. Att en sådan utveckling är fullt möjlig visar bl.a. utvecklingen 1982–1987, då de offentliga utgifternas andel av BNP successivt sänktes från 67,4 % till 61,9 %.

Utskottet anser, i överensstämmelse med vad som framhålls i motion Fi22 (m), att skattetrycket i genomsnitt bör sänkas med ca 1 procentenhet per år. Om tillväxten av totalproduktionen (BNP) blir 2,0–2,5 % i genomsnitt per år, måste ökningen av de totala offentliga utgifterna i fasta priser begränsas till 0,5–1,0 % per år.

En sådan inriktning av budgetpolitiken förutsätter avregleringar och avmonopoliseringar av den offentliga verksamheten så att nödvändiga besparingar därigenom kan göras samtidigt som ett tillräckligt utrymme skapas för att klara också nytillkommande offentliga utgiftsbehov.

Utskottet ansluter sig till det i motion Fi22 (m) åberopade förslaget till riktlinjer för budgetpolitiken för det kommande budgetåret som framfördes i januari av moderata samlingspartiet och som skulle ha inneburit en 13,9 miljarder kronor lägre utgiftsnivå än vad regeringen då förordade. Av dessa utgiftsminskningar var 5,7 miljarder kronor mer eller mindre av engångskaraktär, t.ex. utförsäljning av statliga företag. Skatteintäkterna var i detta budgetalternativ 5 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått ifrån. Det kassamässiga underskottet skulle därmed ha blivit 8,8 miljarder kronor lägre än det av regeringen föreslagna. Därtill kommer en beräknad ökning av skatteinkomsterna med ca 0,4 miljarder kronor genom marginalskattesänkningarnas effekter på bl.a. arbetsutbudet. Utskottet anser att denna budgetpolitik är väl avvägd.

Den av utskottet förordade budgetpolitiken innebär ett lägre underskott i statsbudgeten för budgetåret 1988/89 än för helåret 1989. Den närmare avvägningen av finanspolitiken under senare hälften av 1989 bör anstå till behandlingen av budgeten för nästkommande budgetår. Då föreligger också bättre förutsättningar att bedöma konjunktursituationen.

Tonvikten i budgetpolitiken är lagd på besparingar som minskar de automatiska utgiftsökningarna. Avvägningen mellan utgiftsbegränsningar och skattesänkningar har gjorts så att hushållens ekonomiska situation totalt sett skall förbättras.

Utskottet ser det som angeläget att hushållens resurser i större utsträckning består av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. På samma sätt som de grundläggande obalanserna i svensk ekonomi orsakats av en växelverkan mellan offentliga utgiftsökningar och skattehöjningar, förutsätter återvunnen balans att besparingar och skattesänkningar följs åt.

I motionerna Fi28 (fp) och Fi24 (c) redovisas budgetalternativ som i

vissa stycken överenstämmer med förslagen i motion Fi22 (m). Enligt utskottets mening innebär emellertid inte besparingarna i motionerna Fi28 (fp) och Fi24 (c) att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras.

I motionerna Fi30 och Fi214 (vpk) förordas såväl stora skatteskärpningar som utgiftsökningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt. Likaså avstyrker utskottet motion Fi27 av Alf Svensson (c).

Med det anförda avstyrker utskottet det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2, motionerna Fi28 (fp) yrkande 2, Fi24 (c) yrkandena 2 och 15, 1987/88:Fi220 (c) yrkande 10, Fi214 (vpk) yrkande 3, Fi30 (vpk) yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 och Fi27 av Alf Svensson (c) yrkande 3 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion Fi22 (m) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

> 14. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi24 yrkandena 2 och 15, 1987/88:Fi27 yrkande 3, 1987/88:Fi28 yrkande 2, 1987/88:Fi30 yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24, 1987/88:Fi214 yrkande 3 samt 1987/88:Fi220 yrkande 10 godkänner vad som förordats i motion 1987/88:Fi22 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen 1982/83–1988/89" och på s. 60 slutar med "måste begränsas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär och övriga sparstimulerande insatser som de borgerliga partierna föreslår.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion i januari om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare

förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

Budgetutvecklingen 1982/83 – 1988/89

Under de senaste åren har budgetunderskottet reducerats kraftigt. Utskottet konstaterar att en stor del beror på extraordinära åtgärder. Avlyft av bostadslån och televerkets investeringar motsvarar ca 15 miljarder kronor. Ytterligare avlyft sker nu för Vattenfalls investeringar och studielånen, tillsammans ca 5 miljarder kronor. På grund av den internationella högkonjunkturen och devalveringarna har utgifterna för industristöd och arbetsmarknadspolitik kunnat reduceras med ca 30 miljarder kronor. Till dessa åtgärder kommer engångsåtgärder på inkomstsidan i form av förändringar i kassahållning, snabbare skatteinbetalningar m. m. vilket motsvarar ca 20 miljarder kronor. Förbättringen av statsskuldsräntorna svarar för ytterligare en del.

En summering av de extraordinära posterna visar att de motsvarar ungefär 5,5 % av BNP eller knappt hälften av den totala förbättringen. Förändringen av statsskuldsräntorna svarar för ytterligare ca 1,5 procentenheter. Återstoden, ca 5 % av BNP, består till övervägande del av skattehöjningar.

Långtidsbudgeten

I långtidsbudgeten redovisas de statsfinansiella konsekvenserna på fem års sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Två alternativ ges, ett med låg lönekostnadsökning och ett med hög sådan.

I högkostnadsalternativet ökar budgetunderskottet kraftigt. Budgetåret 1992/93 redovisas ett underskott på nära 50 miljarder kronor att jämföra med ca 5 miljarder kronor i underskott i lågalternativet. Skillnaden beror i huvudsak på att den ekonomiska tillväxten är lägre, räntenivån högre och inflationen högre i högalternativet.

I detta sammanhang redovisas också utvecklingen av det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn. Detta försämras i båda fallen men mest i högalternativet. Utskottet delar helt slutsatsen att en förstärkning av AP-fonden genom höjda ATP-avgifter skulle allvarligt försvåra lönebildningen. Mot denna bakgrund är den nyligen föreslagna höjningen av denna avgift för att finansiera höjt basbelopp enligt utskottet felaktig.

Utskottet instämmer i den slutsats som dras i folkpartiets partimotion Fi28 att utvecklingen av bostadssubventionerna och arbetsskadeförsäkringen är mycket oroande.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet instämmer i den uppfattning som redovisas i folkpartiets partimotion Fi28 att budgetpolitiken måste bedrivas med stor stramhet. Regeringens förslag i detta avseende är otillräckliga. Utskottet återkommer nedan till denna fråga.

Utskottet delar också motionärernas uppfattning att budgetpolitiken bör läggas om så att vissa skattesänkningar kombineras med reducerade utgifter. Skattesänkningarna består främst av sänkta marginalskatter. Utgiftsförändringarna består av ett stort antal poster, både ökningar och minskningar. Den största ökningen gäller vårdnadsbidrag för förskolebarn. Minskningarna gäller i första hand sådana transfereringar som riktar sig till flertalet medborgare.

Utöver de förslag som tidigare presenterats (inkl. motionärernas nej till utvidgad omsättningsskatt på penningmarknaden, nej till höjd ATP-avgift samt förslag om höjd oljeskatt) föreslås nu ytterligare finanspolitisk åtstramning genom fortsatt reducering av bostadssubventionerna och statsbidragen till A-kassorna. Utskottet finner dessa förslag väl avvägda och tillstyrker således motion Fi28 (fp) yrkande 2.

Sammantaget innebär detta att utskottet för nästa år föreslår minskade utgifter netto på ca 6 miljarder kronor, minskade skatter på ca 3 miljarder kronor och en finanspolitisk åtstramning på ca 3 miljarder kronor.

Moderata samlingspartiet och centerpartiet föreslår i sina partimotioner Fi22 resp. Fi24 en budgetpolitisk inriktning som delvis överensstämmer med vad utskottet ovan förordat. De föreslår emellertid inte den kortsiktiga åtstramning som utskottet bedömer som nödvändig. Utskottet avstyrker därför motion Fi22 (m) yrkande 2 och motion Fi24 (c) yrkandena 2 och 15 samt Fi220 (c) yrkande 10. Även yrkande 3 i motion Fi27 av Alf Svensson (c) avstyrks.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion Fi30 föreslås en budgetpolitik som helt avviker från vad utskottet anser riktigt. Motionärerna föreslår mycket stora skattehöjningar och ännu större utgiftsökningar vilket resulterar i ett kraftigt ökat budgetunderskott. Utskottet avstyrker motionerna Fi30 (vpk) yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 samt Fi214 (vpk) yrkande 3.

dels att hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 2, 1987/88:Fi24 yrkandena 2 och 15, 1987/88:Fi27 yrkande 3, 1987/88:Fi30 yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24, 1987/88:Fi214 yrkande 3 samt 1987/88:Fi220 yrkande 10 godkänner vad som förordas i motion 1987/88:Fi28 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen 1982/83–1988/89" och på s. 60 slutar med "måste begränsas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär och övriga sparstimulerande insatser som de borgerliga partierna föreslår.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion i januari om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

Budgetutvecklingen

I likhet med vad centern förordar i motion Fi24 anser utskottet att ytterligare insatser bör göras för bättre miljö, rättvisare fördelning och en varaktig tillväxt i ekonomin. Dessutom måste skattetrycket och budgetunderskottet minska något ytterligare under nästa budgetår. Sänkningen av skattetrycket bör åstadkommas genom stimulans för ökat hushållssparande och genom att avskaffa löntagarfondsskatterna. Därmed uppkommer ingen likvidiserande verkan på ekonomin.

En förutsättning för en stabil ekonomi är att välståndet fördelas på ett rättvist sätt. Alla måste ha en ekonomisk grundtrygghet. Det gäller särskilt vid ålderdom, sjukdom, handikapp och arbetslöshet.

Den allmänna försäkringen har mer och mer blivit en försäkring mot inkomstbortfall. Grundskyddet har relativt sett försvagats. Skillnaderna i förmåner har ökat. Människor utan förvärvsinkomst hamnar vid sidan av de flesta försäkringsförmåner. Utskottet anser att trygghetssystemet i ökad utsträckning måste byggas upp enligt grundtrygghetsprincipen. Inte minst pensionssystemet och det familjepolitiska stödet bör utvecklas i riktning mot ett förstärkt grundskydd.

Det är som utskottet ser det angeläget att pensionärernas grundtrygghet kan förbättras. Friåret i sjukvården bör behållas och bättre förutsättningar bör skapas för hemtjänst och anhörigvård. Vidare bör rättvisa pensionsvillkor utformas för de pensionärer med låg eller ingen ATP som fortfarande förnekas pensionstillskott.

Utskottet vill, i likhet med vad som anförs i motion Fi24 (c), framhålla nödvändigheten av att man i reformarbetet lägger särskild vikt vid utsatta gruppers behov. Det gäller inte minst utvecklingen av vården, där bl.a. friåret i sjukvården bör bevaras och där en utveckling av personalens situation kan ge grund för såväl ökad effektivitet som kvalitet för de vårdsökande.

Enligt utskottet bör barnfamiljerna få bättre valfrihet i barnomsorgen och bättre ekonomiska villkor. Det åstadkoms, förutom genom förslaget om beskattat vårdnadsbidrag, genom sänkt moms på baslivsmedel och genom bibehållna mjölksubventioner i enlighet med vad som centern förordat.

På bostadspolitikens område bör vissa besparingar genomföras för att barnfamiljernas bostadsbidrag skall kunna förstärkas och ett stimulansbidrag införas för att trygga ungdomars boende i nyproduktionen. För att dämpa byggnationen i överhettade regioner bör en särskild investeringsavgift införas.

Utskottet anser det vidare vara nödvändigt att förbättra ungdomars situation. Viktiga insatser här är en reformering av det studiesociala systemet i syfte att minska de studerandes skuldbörda samt den nyss nämnda

stimulansen för byggande av ungdomsbostäder.

En förutsättning för en varaktig tillväxt är enligt utskottet att särskilda insatser görs för att utveckla skolan och den högre utbildningen samt forskningen.

Rättvisa och likvärdiga villkor för landets olika delar bör enligt utskottet prioriteras. Det kommunala skatteutjämningssystemet måste ges en sådan inriktning att det bättre tar hänsyn till många av de fattigaste kommunernas situation. Andra angelägna åtgärder i detta sammanhang är en kraftfull utbyggnad av regionalpolitiken med satsningar på de små högskolorna, utveckling av skogslänens väg- och järnvägsnät samt en rejäl satsning på småföretagsamhet och landsbygdsutveckling. Den överhettning som präglat och inom flera regioner och branscher fortfarande präglar svensk ekonomi måste minskas.

I miljöpolitiken bör man införa ekonomiska styrmedel, vilket ger en omedelbar budgetmässig effekt. Sådana miljöavgifter bör efter hand ersätta arbetsgivaravgifter vilka successivt bör sänkas. En omläggning av skattetrycket från arbete till skatter och avgifter på råvaror och miljöhotande produkter sker härigenom. Som ett led i en sådan omläggning bör en uranskatt och en särskild svavelavgift införas. Vidare bör kol- och oljeskatten höjas samt avgifter införas för att styra bort samhället från kärnkraftsberoendet.

Insatserna på miljöpolitikens område är avgörande för att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt. En annan förutsättning är att ge småföretagande och nyföretagande bättre villkor. En omläggning av arbetsgivaravgifterna bör ske så att egenavgiften helt slopas för ett belopp motsvarande 1 basbelopp samt att sjukförsäkringsavgiften sänks med 5 procentenheter för en lönesumma motsvarande 500 000 kr. Dessa förslag bör enligt utskottets mening finansieras i sin helhet genom höjningar av avgiftsuttaget i övrigt.

På jordbruksområdet förordar utskottet insatser för att underlätta jordbrukets omställning till ny produktion och insatser för bättre livsmedelskvalitet.

Utskottet förordar en omfördelning av skattetrycket. En sänkning av marginalskatten är angelägen och nödvändig. En sådan åtgärd måste kombineras med fördelningspolitiska insatser. I enlighet härmed bör grundavdraget vid inkomstbeskattningen höjas samt mervärdeskatten differentieras med sänkt skatt på mat. Skatten skall också användas som ett regionalpolitiskt instrument, bl. a. genom en effektiv kommunal skatteutjämning.

Utskottet ställer sig med det anförda bakom det budgetalternativ som redovisas i motion Fi24 (c). Mot bakgrund av den politik utskottet nu förordat bedömer utskottet att tillkommande inkomst- och utgiftsförslag kommer att rymmas inom en kostnadsram som netto uppgår till 4 miljarder kronor.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslår en budgetpolitisk inriktning som i stora delar överensstämmer med vad utskottet här förordat. Dessa partier föreslår emellertid vissa besparingar som utskottet inte kan godta. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi22 (m) yrkande 2 och Fi28 (fp) yrkande 2. Även yrkande 3 i motion Fi27 av Alf Svensson (c) avstyrks.

I vänsterpartiet kommunisternas motion Fi30 föreslås en budgetpolitik som helt avviker från vad utskottet anser vara en riktig politik. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna Fi30 (vpk) yrkande 2 samt Fi214 (vpk) yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

> 14. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 2, 1987/88:Fi27 yrkande 3, 1987/88:Fi28 yrkande 2 och 1987/88:Fi30 yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 samt 1987/88:Fi214 yrkande 3 godkänner vad som förordats i motionerna 1987/88:Fi24 yrkandena 2 och 15 samt 1987/88:Fi220 yrkande 10 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Man kan" och på s. 60 slutar med "måste begränsas" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att budgetunderskottet har raderats ut i snabbare takt än väntat och att ett överskott nu råder i den samlade offentliga sektorn. En viktig orsak härtill är uppenbarligen att de fackliga organisationerna trots reträtter från flera viktiga löneprinciper lyckats tillkämpa sig större löner än vad regeringens strategi avsåg. Genom att löntagarna till viss del har korrigerat regeringens politik har budgetsaldot förbättrats.

Det nuvarande budgetsaldot är också ett resultat av en politik som medfört att kommunsektorn fått stå tillbaka medan bolagens vinster skyddats från beskattning. Utskottet noterar att regeringen kommit till viss insikt om det ohållbara i denna situation genom att föreslå en likviditetsindragning från näringslivet. Enligt utskottets mening bör emellertid denna indragning utformas som en skatt. Genom en sådan beskattning, vilket också förordas i motion Fi30 (vpk), kan den offentliga sektorns utveckling förbättras. Detta har i sin tur betydelse för fördelningspolitikens innehåll. Att låta viktiga sociala och fördelningspolitiska behov kvarstå utan åtgärder är enligt utskottet helt felaktigt och får i det långa loppet en negativ inverkan på samhällsutvecklingen. Därav följer att den ensidiga inriktningen mot att pressa tillbaka löneökningar och hålla tillbaka den offentliga sektorn måste avvisas.

Den budgetpolitik som föreslås i motion Fi30 (vpk) innebär att en rättvisare fördelning främjas samtidigt som samhället ges nödvändiga resurser. Utskottet delar motionärernas uppfattning att budgetpolitiken skall ha denna inriktning. Den indragning av vinster som föreslås i motionen medverkar enligt utskottets mening också till att styra över de ekonomiska resurserna till produktiva investeringar, vilket även ger möjligheter till en aktiv regionalpolitik. Detta motverkar den överhettning av ekonomin som

sker i koncentrationsorterna och bidrar därigenom till ett lägre inflationstryck.

Av följande sammanställning framgår de förändringar som utskottet föreslår i relation till budgetförslaget i kompletteringspropositionen (belopp i miljarder kronor).

Inkomster:		*Utgifter:*	
Engångsskatt	10,0	Insatser inom den off. sektorn	10,0
Tobaksskatt	0,8	Vuxenstudiestöd	1,2
Arbetsgivaravg. för vuxenstudier	1,2	Studiemedel	1,9
Besparing (anslagsändring)	1,0	Matsubventioner	5,0
Besparing (försvar)	0,2		
Summa	**13,2**	**Summa**	**18,1**

Den inriktning av budgetpolitiken som utskottet här förordat innebär att utskottet tillstyrker motionerna Fi30 (vpk) yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 och motion Fi214 (vpk) yrkande 3 samt avstyrker i proposition 150 bilaga 1 mom. 2 framlagt förslag och motionerna Fi22 (m), Fi24 (c), Fi27 av Alf Svensson (c), Fi28 (fp) och Fi220 (c) i här aktuella delar.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

> 14. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:150 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi22 yrkande 2, 1987/88:Fi24 yrkandena 2 och 15, 1987/88:Fi27 yrkande 3, 1987/88:Fi28 yrkande 2 och 1987/88:Fi220 yrkande 10 godkänner vad som förordas i motionerna 1987/88:Fi30 yrkandena 2, 16, 17, 18 och 24 och 1987/88:Fi214 yrkande 3 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Momseffekten på livsmedel (mom. 6)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anför:

Vi anser att mervärdeskatten bör differentieras. Mervärdeskatten på nödvändiga baslivsmedel bör sänkas medan skatteuttaget på sällanköpsvaror bör höjas i motsvarande grad. En sådan sänkning av matskatten är en reform som har brett stöd hos löntagarorganisationerna. Den skapar därmed goda förutsättningar för lägre löneökningar. Sänkt skatt på mat skulle också innebära ett väsentligt stöd för barnfamiljer och andra för vilka matkostnaderna är en dryg post i hushållsbudgeten.

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anför:

Beträffande beräkningsunderlaget för finansplanen m. m. vill vi framhålla följande. Sveriges utlandsberoende ökar alltmer. Utveckling av exporterbara varor och tjänster är avgörande för om Sverige skall kunna behålla och höja sin levnadsstandard. Eftersom tillverkningsindustrins andel av produktionen minskar måste Sverige i framtiden i högre utsträckning än i dag exportera tjänster. Enligt vår mening är en av de viktigaste näringspolitiska uppgifterna i dag att stimulera tjänsteföretagen till internationalisering. Detta bör ske genom att tjänsteföretagen får goda verksamhetsförutsättningar i Sverige. Ett första steg är därvid att i olika politiska handlingar och dokument, t. ex. långtidsutredningar, finansplaner och officiella delegationsresor, ge tydliga signaler om att tjänsteföretagen ses som potentiella exportföretag och oerhört viktiga för Sveriges ekonomiska utveckling.

Man bör också enligt vår mening se över modeller som används i långtidsutredningar och finansplaner i syfte att förbättra data vad gäller tjänsteföretagen. Tjänstesektorn bör också presenteras på motsvarande sätt som industrin. I dag ges alltför ofta en presentation enbart av industrins utveckling, investeringar etc. Detta konserverar enligt vår mening inställningen att tillverkningsindustrin är den mest betydelsefulla delen av näringslivet och försvårar åtgärder som underlättar tjänsteföretagens verksamhet.

Propositionens lagförslag

Förslag till

Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Företag skall betala in medel på räntebärande konto (*likviditetskonto*) i riksbanken enligt bestämmelserna i denna lag.

Med företag avses i denna lag

1. aktiebolag som inte är bankaktiebolag, kreditaktiebolag, finansbolag, fondkommissionsbolag eller försäkringsbolag,
2. ekonomisk förening som inte är föreningsbank,
3. handelsbolag.

Om det finns synnerliga skäl får regeringen medge befrielse helt eller delvis från skyldighet att betala in medel på likviditetskonto.

2 § Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall betala in ett belopp motsvarande 15 % av den del av företagets likvida tillgångar enligt andra stycket som överstiger 50 miljoner kronor enligt balansräkningen för det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988.

Med likvida tillgångar avses omsättningstillgångar i form av kassa- och banktillgodohavanden, aktier och andra andelar samt obligationer och andra värdepapper.

3 § För inbetalning av medel på likviditetskonto enligt 2 § gäller följande.

Företaget skall senast den 31 augusti 1988, i avräkning på det slutliga beloppet, betala in 90 % av det totala beloppet (*preliminär inbetalning*). Återstoden av beloppet enligt 2 § skall betalas in senast den 31 januari 1989 (*slutlig inbetalning*).

4 § Företag som är skyldiga att betala in medel på likviditetskonto skall senast den 31 augusti 1988 till riksskatteverket lämna uppgifter om det beräkningsunderlag som legat till grund för den preliminära inbetalningen. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt av verket fastställt formulär. Till uppgifterna skall fogas den i 2 § första stycket nämnda balansräkningen. Skyldighet att lämna motsvarande uppgifter på blankett och balansräkning föreligger också efter anmaning av verket.

5 § Riksskatteverket skall med ledning av de erhållna handlingarna enligt 4 § fastställa den slutliga inbetalningen. Riksskatteverket skall före utgången av november 1988 underrätta företag om det totala belopp som skall betalas in. Kopia av sådan underrättelse skall sändas till riksbanken.

De belopp som skall betalas in på likviditetskonto skall avrundas till närmast lägre tusental kronor.

Riksskatteverkets beslut får överklagas hos regeringen. Riksskatteverkets beslut har omedelbar verkan, om inte annat beslutas.

6 § På medel som står inne på likviditetskonto utgår årlig ränta som läggs till kapitalet. Räntan skall vara den ränta som riksbanken normalt lämnar på inlåning från bank. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

7 § Om inbetalning på likviditetskonto inte sker inom föreskriven tid skall företaget betala ränta på beloppet till staten. Räntan är 2 % för varje påbörjad kalendermånad efter den månad då beloppet rätteligen skulle ha betalats till dess inbetalning sker, dock längst till och med den dag återbetalning skulle ha skett enligt 8 §.

Ränta enligt första stycket fastställs av riksbanken och skall betalas inom den tid som riksbanken beslutar i varje särskilt fall. Ränta som inte betalas inom föreskriven tid får omedelbart drivas in i den ordning som gäller indrivning av skatt enligt uppbördslagen (1953: 272). Restavgift utgår dock inte.

Riksbanken får medge befrielse, helt eller delvis, från skyldighet att erlägga ränta, om det finns särskilda skäl.

8 § Det belopp som ett företag har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 6 § av riksbanken betalas tillbaka till företaget den 2 juli 1990 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

9 § Riksbankens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

10 § Styrelseledamot eller befattningshavare hos företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar riksskatteverket felaktiga upplysningar eller underlåter att lämna upplysningar enligt denna lag döms, om gärningen inte är ringa, till böter eller fängelse i högst ett år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

LAGRÅDET

Utdrag ur
PROTOKOLL
vid sammanträde
1988-05-25

Närvarande: f. d. regeringsrådet Wieslander, regeringsrådet Wadell, justitierådet Magnusson.

Enligt protokoll vid sammanträde den 19 maj 1988 har riksdagens finansutskott beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89, vilket förslag upptagits i regeringens proposition 1987/88:150 om reviderad finansplan 1988.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av departementsrådet Anders Nordström.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet:*

Vad först gäller frågan om lagförslagets grundlagsenlighet konstaterar lagrådet att den föreslagna lagen företer stora principiella likheter med lagen (1984:501) om inbetalning på likviditetskonto och lagen (1985:582) om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1985/86. Den förstnämnda lagen granskades av lagrådet, som därvid bl. a. fann att det inte torde föreligga något hinder för riksdagen att lagstifta om ett sådant ingrepp i ekonomiska förhållanden som det då var fråga om. Det nu aktuella lagförslaget föranleder inte någon annan bedömning.

Vid sidan om lagförslagets förhållande till grundlag finns det också anledning att undersöka vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen. På den punkten har det under riksdagsbehandlingen från flera håll riktats kritik mot lagförslaget. Synpunkter har förts fram från bl. a. Sveriges industriförbund, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, SABO, HSB:s Riksförbund och Entreprenörföreningen.

I likhet med de instanser som har yttrat sig anser lagrådet att det kan uppstå vissa tillämpningssvårigheter när det gäller att bestämma vad som skall avses med likvida tillgångar (2 § i lagförslaget). Bl. a. kan innebörden av begreppet värdepapper vålla tvekan. Olika företag kan också ha tillämpat olika praxis vid bestämmandet hur tillgångar av olika slag skall föras under de skilda posterna i balansräkningen (jfr 19 § bokföringslagen).

Enligt vad som har framhållits i flera yttranden kan vissa företag komma att drabbas mycket hårt, om lagförslaget genomförs. Det kan på den punkten erinras om att regeringen enligt 1 § i den föreslagna lagen har möjlighet att helt eller delvis medge befrielse från skyldigheten att betala in medel på likviditetskonto. I propositionen ges inte några exempel på fall då dispens bör kunna förekomma. Enligt vad som har upplysts under lagrådsföredragningen är avsikten emellertid att dispens skall kunna lämnas i situationer motsvarande dem som kunde föranleda dispens enligt de tidigare lagarna om inbetalning på investeringskonto (se härom finansutskottets betänkande FiU 1984/85:30 s. 51 f.).

För att tillämpningssvårigheter så långt möjligt skall undvikas anser lagrådet det önskvärt att det görs ytterligare auktoritativa uttalanden i

bl. a. frågorna om vad som skall avses med likvida tillgångar och när dispens bör kunna ges. Lagrådet saknar för sin del underlag för att närmare gå in på dessa frågor. Uppgiften att komplettera lagmotiven får i stället ankomma på utskottet.

Lagförslaget föranleder i övrigt följande yttrande av lagrådet:

1 §

Paragrafen skulle vinna i tydlighet om andra stycket får följande lydelse: "Med företag avses i denna lag aktiebolag, ekonomisk förening och handelsbolag. Lagen omfattar dock inte bankaktiebolag, kreditaktiebolag, finansbolag, fondkommissionsbolag, försäkringsbolag eller föreningsbank."

3 §

Första stycket får anses onödigt och kan utgå.

Paragrafen bör kompletteras med ett stycke som motsvarar 2 § tredje stycket i 1984 års lag och 3 § fjärde stycket i 1985 års lag om återbetalning jämte ränta av preliminär inbetalning som överstiger vad företaget slutligen skall betala in. Det ligger härvid närmast till hands att bestämma räntesatsen så som anges i 6 § i förslaget.

Det föreslagna stycket bör ges följande lydelse: "Om den preliminära inbetalningen överstiger vad företaget enligt första stycket skall betala in på likviditetskonto, skall riksbanken betala tillbaka överskjutande belopp jämte ränta därå från inbetalningsdagen. Räntan skall vara den ränta som riksbanken normalt lämnar på inlåning från bank. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller."

5 §

Enligt paragrafens tredje stycke överklagas riksskatteverkets beslut hos regeringen. Denna ordning kan emellertid ifrågasättas. Fråga är om att enligt ett visst system fastställa betalningsskyldighet för enskilda rättssubjekt. I linje med vad som i sådana fall gäller på andra områden bör riksskatteverkets beslut få överklagas hos domstol. Den domstol som härvid kommer i fråga är kammarrätten. Reglerna om kammarrätternas domkretsar leder till att endast kammarrätten i Stockholm blir behörig instans.

Kammarrättens avgöranden bör lämpligen kunna överklagas av riksskatteverket. I sista stycket bör därför läggas till att riksskatteverket får överklaga kammarrättens beslut.

6 §

På de skäl som anfördes av lagrådet vid granskningen av 1984 års lag bör tillfogas att räntan skall läggas till kapitalet vid utgången av kalenderår.

Bostadsutskottets yttrande 1987/88: 7 y

om inbetalning på likviditetskonto
(prop. 1987/88: 150 bilaga 3)

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett bostadsutskottet tillfälle att yttra sig om vissa sparfrågor. I anslutning härtill har bostadsutskottet beslutat behandla vad i proposition 1987/88: 150 föreslagits om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89 jämte motioner.

I yttrandet BoU 1987/88: 6 y behandlar bostadsutskottet bl. a. vad i propositionen och i motioner föreslagits om bosparande.

Propositionen

Regeringen föreslår riksdagen att anta ett i propositionen intaget förslag till Lag om inbetalning på likviditetskonto under budgetåret 1988/89. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1988. Förslaget kan sammanfattas enligt följande.

Med hänvisning till att det finns anledning att genomföra en likviditetsindragning från större företag under budgetåret 1988/89 föreslås i propositionen att vissa större företag på likviditetskonto skall inbetala ett belopp som motsvarar 15 % av den del av företagets likvida tillgångar som överstiger 50 milj. kr. enligt balansräkningen för det räkenskapsår som avslutats närmast före den 1 januari 1988. Som likvida tillgångar räknas omsättningstillgångar i form av kassa- och banktillgodohavanden, aktier och andra andelar samt obligationer och andra värdepapper.

Företagen skall senast den 31 augusti 1988 ha betalt in 90 % av beloppet och senast den 31 januari 1989 återstoden. Inbetalning skall ske på räntebärande konto i riksbanken. Inbetalda medel skall jämte årlig ränta återbetalas senast den 2 juli 1990. Om synnerliga skäl finns kan regeringen befria ett företag från skyldigheten att betala in medel på likviditetskonto.

Motionerna

Förslaget i sin helhet avvisas i de båda partimotionerna Fi22 (m) yrkande 12 och Fi28 (fp) yrkande 11 samt i motion Fi26 (m) yrkande 1.

Enligt motion Fi21 (s) innebär förslaget om likviditetskonton att närmare ett trettiotal allmännyttiga bostadsföretag kommer att behöva göra inbetalningar på likviditetskonto. Eftersom dessa företag arbetar efter självkostnadsprincipen och inte är vinstsyftande finns det enligt motionären inte likvida tillgångar i företagen av en storlek som inte kan motiveras av den löpande verksamheten med förvaltning och byggande. Med hänvisning bl. a. härtill hemställs att allmännyttiga bostadsföretag och motsvarande skall undantas från tillämpningen av lagen om inbetalning på likviditetskonto.

För bl. a. HSB:s riksförbund och Riksbyggen leder förslaget om likviditetskonton, enligt motion Fi23 (s), till mycket kraftiga likviditetsindragningar. Den huvudsakliga förklaringen härtill är att en stor del av kapitalflödet inom dessa organisationer är centraliserat till resp. riksorganisation. Likvida medel i medlemsorganisationerna, bl. a. i form av medlemmarnas sparande, samlas således i riksorganisationen, som tjänstgör som en form av clearingorgan. Det är enligt motionärernas mening inte rimligt att en central clearing- och inlåningsverksamhet av denna typ skall drabbas av likviditetsindragningar. Mot bakgrund härav hemställs att bl. a. HSB:s riksförbund och Riksbyggen skall undants från likviditetsindragningar.

Utskottet

Utskottet behandlar propositionen och motionerna såvitt rör avsättning till likviditetskonto för allmännyttiga bostadsföretag samt för HSB och Riksbyggen.

Det finns enligt bostadsutskottets uppfattning goda skäl för riksdagen att stödja förslagen i motionerna Fi21 (s) och i Fi23 (s) om att allmännyttiga bostadsföretag resp. HSB och Riksbyggen inte skall vara skyldiga att göra inbetalning på likviditetskonto. Till motiv för sitt ställningstagande vill utskottet anföra följande.

Vad beträffar de allmännyttiga bostadsföretagen bör erinras om att dessa företag arbetar efter självkostnadsprincipen och att de inte är vinstsyftande. De likvida tillgångar som finns hos dessa företag – och med dem ur låne- och skattesynpunkt jämförbara företag – är därför av en storlek som kan motiveras av den löpande verksamheten med förvaltning och byggande. Dessa företag har vidare tillagts ett speciellt ansvar för den bostadspolitik som omfattas av en stor riksdagsmajoritet. Bostadsutskottet har vid åtskilliga tillfällen och senast hösten 1987 (se BoU 1987/88: 3, s. 7 och 12) framhållit den betydelse dessa företag har för ett genomförande av den sociala bostadspolitiken. Det kan inte uteslutas att en likviditetsindragning för en del av dessa företag skulle kunna innebära att vissa angelägna bostadsinvesteringar skulle komma att försenas. Riksdagen bör inte medverka till att så kan bli fallet.

Vad åter rör HSB och Riksbyggen är förhållandet följande. Inom dessa organisationer är en stor del av kapitalflödena kanaliserade till resp. riksorganisation. Likvida medel i HSB samlas upp i riksorganisationen. Därutöver sker en omfattande inlåning av medlemsorganisationernas sparade medel till riksorganisationerna. Inlåningsverksamhet bedrivs genom sparkassor, som riktar sig till organisationens fysiska medlemmar. Såvitt rör kapitaluppsamling i riksorganisation är förhållandena likartade beträffande Riksbyggen. Som anförs i motion Fi23 (s) arbetar de inlånade medlen i organisationerna. En stor del måste hållas likvida med hänsyn till verksamheten och som beredskap mot utflöden av inlånat kapital. Genom uppsamling av medlemsorganisationernas kassaflöden och kapitaltillgångar samlas likviditeten hos riksorganisationerna.

De motiv som vägleder lagförslaget i propositionen är enligt utskottets uppfattning inte tillämpliga på de bostadsföretag och bostadsorganisationer som aktualiserats i motionerna Fi21 (s) och Fi23 (s). Utskottet delar motionärernas uppfattning att sådana företag och organisationer bör undantas från krav på inbetalning till likviditetskonto. Om inte vad nu anförts kan anses vara sådana synnerliga skäl för befrielse från att betala in på likviditetskonto som anges i lagförslagets 1 § sista stycke bör finansutskottet enligt bostadsutskottets mening föreslå riksdagen sådana ändringar i lagförslaget att intentionerna med vad bostadsutskottet nu förordat kommer att förverkligas. I annat fall bör riksdagen genom ett tillkännagivande med anledning av motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad nu anförts om undantag från skyldigheten att betala in på likviditetskonto. Ett sådant tillkännagivande innebär sålunda att ytterligare motiv tillförs lagen; motiv som alltså kommer att vägleda regeringens handlande när det gäller att medge befrielse från skyldigheten att betala in medel på likviditetskonto.

Vad i partimotionerna från moderata samlingspartiet och folkpartiet samt i motion Fi26 (m) föreslagits om avslag på det nu behandlade lagförslaget är – vid ett accepterande av bostadsutskottets uppfattning – i praktiken tillgodosett såvitt motionerna behandlas i detta yttrande.

Stockholm den 19 maj 1988

På bostadsutskottets vägnar

Agne Hansson

Närvarande: Agne Hansson (c), Oskar Lindkvist (s), Erling Bager (fp), Per Olof Håkansson (s), Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Karl-Göran Biörsmark (fp), Rune Evensson (s), Tore Claeson (vpk), Nils Nordh (s), Berit Bölander (s), Margareta Gard (m), Britta Sundin (s), Jan Sandberg (m), och Eva Rydén (c).

Avvikande mening

Inbetalning på likviditetskonto

Erling Bager (fp), Knut Billing (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Margareta Gard (m) och Jan Sandberg (m) anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Utskottet börjar med "Det finns" och slutar med "detta yttrande" bort ha följande lydelse:

Bostadsutskottet anser att den av regeringen föreslagna lagen om inbetalning på likviditetskonto bör avslås i sin helhet i enlighet med vad som föreslås i de båda partimotionerna Fi22 (m) yrkande 12 och Fi28 (fp) yrkande 11 samt i motion Fi26 (m) yrkande 1. Vid en riksdagens anslutning till denna ståndpunkt kommer förslagen i motionerna Fi21 (s) och Fi23 (s) att bli tillgodosedda. Motionerna bör därför avstyrkas av riksdagen.

Tabell- och diagramförteckning

Tabell 1	Bruttonationalproduktens tillväxt i vissa OECD-länder .	19
Tabell 2	Bytesbalanssaldo i de tre största OECD-länderna	20
Tabell 3	Försörjningsbalans och nyckeltal	23
Tabell 4	De ekonomiska utvecklingen åren 1989–1991. Försörjningsbalans och vissa nyckeltal	25
Tabell 5	Finansiering av statens lånebehov 1986–1988	42
Tabell 6	Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1986/87–1988/89 ..	53
Diagram	Budgetsaldots utveckling 1987/88–1992/93	54

Innehåll

Sammanfattning ... 1
Inledning ... 2
Propositionernas förslag m. m. ... 6
Motionsyrkandena ... 7
Propositionen ... 12
Partimotionerna om den ekonomiska politiken ... 14
Utskottet ... 18
Den ekonomiska politiken ... 18
Internationell bakgrund ... 18
Utvecklingen i Sverige ... 21
Den förda ekonomiska politiken ... 25
Oppositionspartiernas alternativ ... 26
En god miljö som mål för den ekonomiska politiken ... 32
Privatisering eller nationalisering av tillgångar ... 32
Lönebildningen ... 33
Skattepolitiken ... 36
Penningpolitiken ... 38
Kreditpolitiken ... 38
Valutapolitiken ... 40
Statsskuldspolitiken ... 41
Inbetalning på likviditetskonto ... 43
Prisreglering ... 49
Investeringsfonder ... 50
Övrigt ... 50
Beräkningsunderlaget för finansplanen m. m. ... 50
Sammanfattning av utskottets förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken ... 51
Budgetpolitiken ... 52
Budgetutvecklingen 1982/83–1988/89 ... 52
Långtidsbudgeten ... 53
Riktlinjer för budgetpolitiken ... 56
Sammanfattning av utskottets förslag till riktlinjer för budgetpolitiken ... 60
Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. ... 60
Övriga frågor ... 61
Styrningen av den statliga verksamheten m. m. ... 61
Årsbokslut för staten ... 63
Tidsjämförelse av budgetunderskott ... 63
Fördelningsmodeller ... 64
Samordnad låneförvaltning ... 64
Övrigt ... 65
Fördelning av spelvinster ... 65
Hemställan ... 66

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser grundläggande strukturella åtgärder (m, fp, c) 69
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser grundläggande strukturella åtgärder (vpk) 78
3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser en finanspolitisk åtstramning (m, c) 81
4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) i vad avser en finanspolitisk åtstramning (fp) 81
5. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1, motiveringen) i vad avser en finanspolitisk åtstramning (vpk) 82
6. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2) (c) .. 83
7. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2) (vpk) . 83
8. En god miljö som mål för den ekonomiska politiken (mom. 2, motiveringen) (m, fp) 84
9. Privatisering eller nationalisering av tillgångar (mom. 3) (m, fp, c) . 84
10. Privatisering eller nationalisering av tillgångar (mom. 3) (vpk) ... 86
11. Lönebildningen (mom. 4) (m, fp, c) 86
12. Lönebildningen (mom. 4) (vpk) 88
13. Skattepolitiken (mom. 5) (m) 88
14. Skattepolitiken (mom. 5) (fp) 90
15. Skattepolitiken (mom. 5) (c) 91
16. Skattepolitiken (mom. 5) (vpk) 92
17. Momseffekten på livsmedel (mom. 6) (vpk) 93
18. Höjning av vinstskatten (mom. 7) (vpk) 93
19. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8) (fp, c) 94
20. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8) (m) 95
21. Kredit- och valutapolitiken (mom. 8) (vpk) 96
22. Statsskuldspolitiken (mom. 9) (m, fp) 98
23. Inbetalning på likviditetskonto (mom. 10) (m, fp) 99
24. Inbetalning på likviditetskonto (mom. 10) (vpk) 100
25. Prisregleringar (mom. 11) (m, fp, c) 101
26. Investeringsfonder (mom. 12) (m, fp) 102
27. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14) (m) 103
28. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14) (fp) ... 106
29. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14) (c) 109
30. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 14) (vpk) .. 112

Särskilda yttranden

1. Momseffekten på livsmedel (mom. 6) (c) 113
2. Beräkningsunderlaget för finansplanen m. m. (mom. 13) (m, fp, c) . 114

Bilagor

1. Propositionens lagförslag 115
2. Lagrådets yttrande 117
3. Bostadsutskottets yttrande (BoU 1987/88:7 y) 119

Tabell- och diagramförteckning 123

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1988